

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Edmundo Daunio,
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studento

Magistro darbas

**CK 6.271 straipsnio taikymas Lietuvos administracinių teismų
praktikoje**

Vadovas: doc. Vytautas Mizaras

Recenzentas: doc. Algirdas Taminskas

Vilnius 2008

TURINYS

IŽANGA	3
I. VALSTYBĖS PAREIGA ATLYGINTI PADARYTĄ ŽALĄ	5
II. CK 6.271 STRAIPSNYJE ĮTVIRTINTAS REGLAMENTAVIMAS	7
III. CK 6.271 STRAIPSNIO RIBOS (APIMTIS)	11
1. <i>Istatymų leidėjo civilinė atsakomybė</i>	11
2. <i>Kiti CK 6.271 str. ribų (apimties) aspektai</i>	17
IV. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS SĄLYGOS	21
1. <i>Veiksmų (aktų) neteisėtumas</i>	21
2. <i>Žala</i>	41
3. <i>Priežastinis ryšys</i>	55
4. <i>Kaltė</i>	59
SANTRAUKA	61
ZUSAMMENFASSUNG	62
LITERATŪROS SĄRAŠAS	63

Ižanga

Temos aktualumas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹ 30 str. 2 d. įtvirtinta pareiga atlyginti padarytą žalą yra konstitucinis principas. Šią pareigą turi ir valdžios institucijos, nesvarbu, žalą jos padarė veikdamos lygiais pagrindais su kitais asmenimis privatinės teisės reguliuojamuose santykiuose ar įgyvendindamos valstybės valdžią. Valstybės civilinės atsakomybės už žalą, padarytą įgyvendinant valdžios funkcijas, sąlygos įtvirtintos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso² (toliau – CK) 6.271 str. ir 6.272 str. Tinkamas šias sąlygas įtvirtinančių nuostatų taikymas ir aiškinimas teismų praktikoje yra pagrindinė nukentėjusiojo garantija gauti teisingą patirtos žalos atlyginimą. Teismų praktikoje bent jau kol kas nėra aiškios pozicijos dėl įstatymų leidžiamosios valdžios civilinės atsakomybės, nevienodai aiškinami valdžios institucijų neteisėtų aktų konstatavimas bei reikalingo nustatyti priežastinio ryšio samprata, yra sričių, kuriose teismai nepripažįsta nukentėjusiajam teisės į žalos atlyginimą. Tai gali apriboti arba visai paneigti asmens teisę į teisingą žalos atlyginimą. Būtina analizuoti tokios teismų praktikos pagrįstumą bei pasiūlyti nustatytų problemų sprendimą.

Darbo tikslas. Išanalizuoti administracinių teismų praktiką CK 6.271 str. ribų, atsakomybės sąlygų aspektu bei nustatyti pagrindines šių normų taikymo ir aiškinimo problemas bei pasiūlyti jų sprendimą.

Darbo objektas. Tiriamas CK 6.271 str. įtvirtintas bei su juo susijęs CK ir kituose teisės aktuose ar dokumentuose nustatytas reglamentavimas, jo atsiradimas bei kaita. Darbo tema lemia, jog svarbiausią ir didžiausią dalį sudaro administracinių teismų praktiką taikant ir aiškinant CK 6.271 str. įtvirtintas normas, taip pat kitus aptariamai analizei svarbius klausimus. Administracinių teismų praktika analizuojama minėto straipsnio ribų, atsakomybės sąlygų aspektu.

Tyrimo metodai. Siekiant darbo tikslų naudojamas analitinis, sisteminis bei istorinis metodas. Analitinis metodas naudojamas atskleidžiant valdžios institucijų civilinės deliktinės atsakomybės reglamentavimo turinį, teismų pozicijų ir joms pagrįsti naudojamo argumentavimo esmę bei tikslą. Naudojantis sisteminiu metodu aiškinama tikroji tokių normų prasmė, atsižvelgiant į jos vietą teisės akte, santykį su kitomis normomis ir institutais, kitais teisės aktais. Norint geriau suvokti esamo reguliavimo prasmę, naudojamas istorinis

---

¹ Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

² Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

metodas, aptariant iki 2001 m. galiojusio Lietuvos Respublikos civilinio kodekso³ (toliau – 1964 m. CK, anksčiau galiojęs CK) 485 str. buvusį iš esmės panašų reguliavimą ir jo kitimą, santykį su dabar galiojančiomis normomis.

Darbo originalumas. Kompleksiškai šiame darbe tiriami klausimai analizuoti Lietuvos teisės doktrinoje nebuvo. Išsamiai buvo tiriamas tik 1964 m. 485 str. reguliavimas⁴. Teisės doktrinoje atskirai nagrinėjamas buvo valstybės kaip civilinės deliktinės atsakomybės subjekto klausimas⁵, neteisėtų veiksmų samprata⁶, tačiau nurodyti aspektai buvo analizuojami daugiau remiantis užsienio valstybių patirtimi, o ne Lietuvos teismų praktika.

Darbo šaltiniai. Darbo tema sąlygoja ir naudojamus šaltinius – pagrindinė svarba skiriama administracinių teismų praktikai analizuojamais klausimais. Tiriama tiek pirmos instancijos teismo, tiek Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) apeliacine tvarka išnagrinėtose bylose pateikta pozicija. Atsižvelgiant į tai, jog LVAT formuoja administracinių teismų praktiką, didžiausias dėmesys skiriamas šio teismo pozicijų analizei. Tiriama ir Specialiosios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo (toliau – Teisingumo kolegija) spręsti formuojama praktika, susijusi su darbe nagrinėjamais klausimais, analizuojama Konstitucinio Teismo jurisprudencija, taip pat bendrosios kompetencijos teismų praktika susijusiais klausimais. Svarbiausias doktrininis šaltinis tiriamais klausimais yra prof. V. Mikelėno monografija apie civilinę atsakomybę⁷. Taip pat nemažai remiamasi CK VI knygos komentaru⁸.

---

³ Valstybės žinios, 1964, Nr. 19-138.

⁴ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 369-411.

⁵ SELELIONYTĖ, Simona. Valstybė kaip civilinės deliktinės atsakomybės subjektas. *Jurisprudencija*, 2004, Nr. 59, p. 125-136.

⁶ SELELIONYTĖ, Simona. Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 79, p. 102-112.

⁷ *Ibid.* 4.

⁸ MIKELĖNAS, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003

I. Valstybės pareiga atlyginti padarytą žalą

Konstitucinis Teismas viename savo nutarimu⁹ pažymėjo: „Valstybės institucijas, pareigūnus (ir tada, kai jie vykdo jiems patikėtas funkcijas, ir tada, kai neįgyvendina jokių savo įgaliojimų) žmonės pagrįstai gali laikyti valstybės valios reiškėjais ar vykdytojais. Valstybės institucijos, pareigūnai jokiais aplinkybėmis negali veikti *ultra vires*, neteisėtais veiksmais pažeisti žmogaus teisių ir laisvių. Antraip būtų griaunamas žmonių pasitikėjimas valstybės valdžia, įstatymais ir teise, tarptų teisinis nihilizmas. Toleruojant valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtus veiksmus, kuriais pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės, neužkertus jiems kelio atsirastų didžiulis socialinis disbalansas, būtų pažeista pamatinė pusiausvyra, kai žmogus iš esmės neturi priemonių, galimybių pasipriešinti valstybės – galingo mechanizmo – savivalei ir, paliktas be veiksmingos institucionalizuotos pagalbos, yra gniuždomas visa valstybės mechanizmo jėga“. Dėl šios priežasties „[...] valstybė ne tik turi užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių gynimą nuo kitų asmenų neteisėtų kėsinių, bet ir jokių būdu neleisti, kad į jas neteisėtai kėsintųsi, jas pažeistų pačios valstybės institucijos ar jos pareigūnai“¹⁰. Kai šios institucijos ar jų pareigūnai visgi savo neteisėtais veiksmais pažeidžia asmenų teises ir laisves, nukentėjusiajam padaryta turtinė ir neturtinė žala turi būti teisingai atlyginta, nes jeigu „[...] būtų nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad valstybė visiškai arba iš dalies išvengtų pareigos teisingai atlyginti materialinę ir (arba) moralinę žalą, padarytą neteisėtais pačios valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, tai ne tik reikštų, kad yra nepaisoma konstitucinės žalos atlyginimo sampratos, ir būtų nesuderinama su Konstitucija (*inter alia* su jos 30 straipsnio 2 dalimi), bet ir pakirstų pačios valstybės, kaip bendro visos visuomenės gėrio, *raison d' être*“¹¹. Taigi pareigą atlyginti padarytą žalą turi net tik privatūs asmenys, bet ir valdžios institucijos, t.y. viešosios teisės subjektai, o ši pareiga yra konstitucinis principas. Tačiau tokia valstybės pareiga buvo pripažįstama ne visuomet. Kaip nurodo prof. V. Mikelėnas: „[...] iki pat XIX a. pradžios daugelyje šalių valstybės civilinės atsakomybės problema nebuvo aktuali, nes galiojo principas – „karalius negali daryti žalos ar kito blogio“ [...]. Valstybė buvo tapatinama su monarchu, o monarchas laikytas neliečiamu. Vėliau šis principas transformavosi į valstybės imuniteto doktriną, pagal kurią valstybė, kaip

⁹ Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Valstybės žinios, 2006, Nr. 90-3529, atitaisyimas - 2006, Nr. 137.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *Ibid.*

aukščiausias suverenas, buvo pripažįstama esančia už civilinės jurisdikcijos ribų, ir jai negalėjo būti taikomi tokie patys atsakomybės principai, kokie buvo taikomi privatiems asmenims. Manoma, kad atsakomybės už padarytą žalą taikymas valstybei kliudytų įgyvendinti savo uždavinius ir funkcijas¹². Valstybės imuniteto ribos bėgant laikui kito ir jau XX a. daugelyje valstybių šios doktrinos imta atsisakyti santykiuose tarp valstybės ir piliečių. Lietuvos atveju tą puikiai iliustruoja cituotas Konstitucinio Teismo nutarimas.

Valstybės ir savivaldybės institucijos ir jų pareigūnai padaryti žalą asmeniui gali tiek veikdami kaip viešosios teisės subjektai, kai įgyvendina valdžios funkcijas, tiek veikdami lygiais pagrindais kaip ir kiti asmenys privatinės teisės reguliuojamuose santykiuose. Nesvarbu, kurioje srityje žala padaroma, konstitucinis žalos atlyginimo principas reikalauja nukentėjusiam asmeniui ją kompensuoti. Kai valstybė žalos padaro dalyvaudama privatinuose santykiuose, remiantis CK 2.36 str., ji atsako lygiais pagrindais kaip ir privatus asmuo, pavyzdžiui, ministerijai neteisėtai nutraukus rangos sutartį dėl ministerijos pastato remonto ar savivaldybės pareigūnui tarnybiniu automobiliu padarius avariją, šių valdžios institucijų atsakomybė kils tais pačiais pagrindais kaip ir sutartį neteisėtai nutraukus ar avariją padarius privačiam asmeniui (CK 6.256 str., 6.270 str.). Tačiau valstybės institucijoms padarius žalos įgyvendinant valdžios funkcijas, pavyzdžiui, nepagrįstai atsisakius išduoti statybos leidimą ar neteisėtai paskyrus administracinę nuobaudą, pagal CK įtvirtintą reguliavimą, žala bus atlyginama remiantis specialiomis (CK 6.271 str., 6.272 str.) normomis. Kad ir kokiame teisės akte būtų įtvirtintas valstybės atsakomybės už padarytą žalą sąlygos, tokių normų turinys ir jų aiškinimas bei taikymas negali paneigti nukentėjusiojo teisės į teisingą žalos atlyginimą.

Šiame darbe kalbant apie valdžios institucijų pareigą atlyginti savo neteisėtais veiksmais padarytą žalą įgyvendinant valdžios funkcijas, vartojamos sąvokos valstybės civilinė deliktinė atsakomybė, valstybės civilinė atsakomybė, valdžios institucijų civilinė atsakomybė ir kitos apima deliktinės civilinės atsakomybės atvejį, įtvirtintą CK 6.271 str., nebent būtų aiškiai nurodyta kitaip.

---

¹² MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 370.

II. CK 6.271 straipsnyje įtvirtintas reglamentavimas

CK 6.271 str. įtvirtintas CK VI knygos XXII skyriaus Trečiajame skirsnyje (deliktinė atsakomybė). Šis straipsnis buvo rengiamas atsižvelgiant į 1984 m. priimtoje Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijoje Nr. R (84) 15 „Dėl viešosios atsakomybės“¹³ (toliau – Rekomendacija) suformuotus valstybės institucijų atsakomybės principus, todėl norint geriau suvokti CK įtvirtintą reglamentavimą, būtina trumpai aptarti pagrindines Rekomendacijoje įtvirtintas nuostatas bei jos Aiškinamajame memorandumė¹⁴ pateiktas tų nuostatų interpretacijas. Juo labiau, kad Rekomendacijos kaip CK 6.271 str. aiškinimo šaltinį, nors retai, bet pripažįsta ir administraciniai teismai¹⁵.

Viešoji atsakomybė Rekomendacijoje suprantama kaip viešųjų institucijų pareiga atlyginti žalą, sukeltą jų aktais arba ją kompensuojant, arba kitomis tinkamomis priemonėmis (1 p.). Viešosios valdžios institucija reiškia tiek bet kokios rūšies ir lygio viešosios teisės subjektą (įskaitant valstybės, regioninius, vietinius, savivaldos, nepriklausomus viešuosius subjektus), tiek ir privatų asmenį, įgyvendinantį viešąją valdžią, tačiau ji neapima įstatymų leidėjo ir teisminių institucijų (2 p.). Ši sąvoka aiškinama naudojantis funkcinio požymiu, t.y., kad naudojamosi galiomis ir išimtinėmis teisėmis, kurios viršija paprastų asmenų teises ir pareigas. Šios sąlygos atitiktis atskiriems atvejams klausimas patenka į nacionalinės teisės sritį. Sąvoka aktas reiškia bet kokią veiksmą ar neveikimą, kurie turi tiesioginę įtaką asmenų teisėms, laisvėms ar interesams ir apima norminius aktus, priimtus įgyvendinant valdymo funkcijas, individualius administracinius aktus, fizinius veiksmus bei aktus, priimtus įgyvendinant teisingumą, tačiau neatliekant teisminių funkcijų (3-5 p.). Viešoji atsakomybė kyla, jei žala atsirado dėl to, kad viešoji institucija neveikė tokiu būdu, kuris pagrįstai tikėtinas jos veikloje, atsižvelgus į teisės reikalavimus (I principas). Tokiais veiksmais padaryta žala nukentėjusiajam atlyginama pilnai, bet nacionalinei teisei paliekama spręsti žalos kompensavimo būdų ir formų klausimus (V principas). Žala gali būti mažinama ar visai neatlyginama, jei dėl žalos atsiradimo kaltas pats nukentėjęs asmuo arba jis prisidėjo prie žalos atsiradimo (III principas). Nukentėjęs asmuo, norėdamas prisiteisti patirtos žalos atlyginimą iš valstybės institucijos, neprivalo iš pradžių pareikšti reikalavimus tikėtina

¹³ In *Viešasis administravimas ir privatūs asmenys*. Europos Tarybos dokumentai. Vilnius: Justitia, 2004, p. 375-378.

¹⁴ *Ibid.*, p. 378-388.

¹⁵ LVAT 2005 m. rugsėjo 30 d. nutartis a. b. byloje R. R., S. T. v. *Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Vilniaus apskrities viršūninko administracija*, Nr. A⁵-665/2005, kat. 13.2; 14.3; 15.2.

kaltam tos institūcijas pareigūnui (IV princips). Kadangi kartais neįmanoma nustatyti žalą sukėlusio konkretaus asmens arba tas asmuo nebūna finansiškai pakankamai pajėgus atlyginti žalą, tokia nuostata vertintina kaip esminė garantija nukentėjusiam asmeniui, kad padaryta žala bus kompensuota. Terminai kreiptis dėl žalos atlyginimo neturi užkirsti kelio veiksmingai įgyvendinti šią teisę, o asmeniui priteisus žalos atlyginimą, toks sprendimas turi būti įvykdytas kiek įmanoma greičiau (VI, VII principai). Asmenų teisės ir teisėti interesai gali būti pažeisti ir žala padaryta ne tik tais atvejais, kai administracinė institucija veikia ne pagal įstatymų reikalavimus, bet ir kai ji veikia teisėtu būdu ir negali būti apkaltinta pareigų nevykdymu. Rekomendacijoje siūloma užtikrinti asmeniui žalos atlyginimą, kai būtų aiškiai neteislinga, kad žalos riziką prisiimtų tik pats nukentėjusysis, atsižvelgiant į tokias aplinkybes: aktas priimtas tenkinant bendruosius interesus, tik vienas ar keli asmenys patyrė žalą, o aktas buvo neįprastas arba žala buvo išimtinis akto padarinys (II principas). Tačiau tokiu atveju gali būti atlyginama ne visa patirta žala. Pagal Rekomendaciją nukentėjusiuoju gali būti tiek žala patyręs asmuo, tiek kiekvienas kitas asmuo, turintis teisę pareikšti reikalavimą dėl žalos atlyginimo, pavyzdžiui, nukentėjusiojo teisių perėmėjas (6 p.).

CK 6.271 str. 1 d. nustatyta, jog žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės; analogiškai žalą, atsiradusią dėl savivaldybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti savivaldybė iš savivaldybės biudžeto nepaisydama savo darbuotojų kaltės. Taigi šioje straipsnio dalyje įtvirtinama vadinamoji „griežta“ civilinė atsakomybė, t.y. atsakomybė be kaltės. Be to, kalbama apie valstybės (įskaitant savivaldybę) atsakomybę, o ne konkrečios valdžios institucijos, pareigūno ar kito darbuotojo. Valdžios institucijų vykdomų funkcijų svarba visai visuomenei, sričių, kurias apima administracinių institucijų veikla, plėtimasis, pagrįstai keliamas pasitikėjimas valdžios institucijomis¹⁶, ir kitos priežastys lemia, jog valstybės civilinės atsakomybės sąlygos yra sugriežtinamos. Valstybės atsakomybė ir žalos atlyginimas

---

¹⁶ *Ibid.* Pavyzdžiui, LVAT konstatavo, jog atsižvelgiant į teisės aktus, „konstatuotina, kad iš statybos procese dalyvaujančių atsakovų darbuotojų tretieji asmenys, tarp jų ir pareiškėjai, galėjo pagrįstai tikėtis savo teisėtų interesų užtikrinimo. Tretieji asmenys galėjo pagrįstai tikėtis, kad viešojo administravimo institucijos veiks taip, kad būtų užtikrinta, jog statinys bus statomas ir pastatytas, o statybos sklypas tvarkomas taip, kad statybos metu ir naudojant pastatytą statinį, jų gyvenimo ir veiklos sąlygos, kurias jie turėjo iki statybos pradžios, galės būti pakeistos tik pagal normatyvinių statybos techninių dokumentų ir normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų nuostatas“. Kadangi „[...] darbuotojai, išduodami statybos leidimus, neveikė taip, kaip pagal bendruosius viešojo administravimo principus (įstatymo viršenybės, objektyvumo) ir įstatymų nuostatas privalėjo veikti, ir tokio jų veikimo pareiškėjai negalėjo pagrįstai tikėtis“, buvo nustatyti valdžios institucijų neteisėti veiksmai.

iš valstybės ar savivaldybės biudžeto užtikrina, kad, kaip ir Rekomendacijos IV principu įtvirtintu reguliavimu, nukentėjusiam padaryta žala bus atlyginta nepaisant to, kad nenustatytas konkretus kaltas pareigūnas ar jis neturi pakankamai lėšų žalai atlyginti.

CK 6.271 str. 2 d. apibrėžiamas terminas „valdžios institucija“, kuris šio straipsnio prasme reiškia bet kokį viešosios teisės subjektą (valstybės ar savivaldybės instituciją, pareigūną, valstybės tarnautoją ar kitokį šių institucijų darbuotoją ir t.t.), taip pat privatų asmenį, atliekantį valdžios funkcijas. Pateikiama samprata iš esmės atitinka nurodytą Rekomendacijos 2 p. Apie valdžios institucijos aiškinimą šio straipsnio atveju teisės doktrinoje ir administracinių teismų praktikoje bus aptarta darbe vėliau.

CK 6.271 str. 3 d. pateikiama termino „aktas“ samprata atitinka pateiktą Rekomendacijos 3-5 p.: jis reiškia bet kokį valdžios institucijos ar jos darbuotojų veiksmą (veikimą, neveikimą), kuris tiesiogiai daro įtakos asmenų teisėms, laisvėms ir interesams (valstybės ar savivaldybės institucijų priimami teisės ar individualūs aktai, administraciniai aktai, fiziniai aktai ir t.t., išskyrus teismo nuosprendžius, sprendimus ir nutartis).

Šio straipsnio 4 d. nustato, jog valstybės ar savivaldybės civilinė atsakomybė atsiranda, jeigu valdžios institucijų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalėjo veikti, o tai labai panašu į Rekomendacijos I principu įtvirtintas nuostatas.

Taigi kaip matyti iš CK 6.271 str. pateiktų normų daugelis jų yra panašios į įtvirtintas Rekomendacijoje, todėl šis Europos Tarybos dokumentas gali būti tinkamu šaltiniu aiškinant nurodytas nuostatas. Tačiau tai darant, būtina atkreipti dėmesį, jog minėtas dokumentas buvo priimtas dar 1984 m. (principai buvo parengti atsižvelgus į to meto Europos Tarybos narių teismų suformuotus precedentes) bei į nacionalinės teisės sistemos savitumus. Neabejotina, jog aiškinant šias nuostatas svarbu atkreipti dėmesį į kitas teisės normas ir principus, visų pirma įtvirtintas Konstitucijoje, bei Konstitucinio Teismo jurisprudenciją ir kitų teismų, įskaitant supranacionalinių (pavyzdžiui, Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT)), praktiką.

Iš esmės panaši tapati buvo įtvirtinta 1964 m. CK 485 str., nustačiusiame, jog žala, padaryta fiziniam asmeniui ar organizacijai neteisėtais valstybės ar savivaldos institucijų, įstaigų, tarnybų bei jų pareigūnų ir valdininkų, einančių tarnybines pareigas, veiksmis ar neveikimu viešojo valdymo srityje, atlyginama bendraisiais pagrindais. Taip pat buvo numatyta galimybė atlyginti negautas pajamas ir neturtinę žalą, tačiau tik tam tikrose ribose.

Pagrindinis skirtumas nuo CK 6.271 str. – 1964 m. CK 485 str. nustatyta valstybės civilinė atsakomybė atsirasdavo tik esant institucijos ar jos pareigūno kaltei (CK 483 str.).

Pagal Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo¹⁷ 15 str. 1 d. 3 p. (toliau – ABTĮ), bylas dėl žalos atlyginimo CK 6.271 str. atveju nagrinėtinos administraciniuose teismuose. Nepaisant to, žalos atlyginimo santykiai yra civiliniai teisiniai santykiai¹⁸, todėl sprendžiant tokias bylas būtina remtis CK bendrosiomis civilinę atsakomybę reguliuojančiomis normomis. Dėl šios priežasties, pavyzdžiui, skundams dėl valdžios institucijų neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo taikomi ieškinio senatį reglamentuojančios normos, o ne ABTĮ nustatyti skundo padavimo terminai (ABTĮ 33 str.)¹⁹, nukentėjusysis gali reikalauti priteisti ir 5 proc. dydžio metines procesines palūkanas (CK 6.210 str.). Kitas vertus, administracinio proceso ypatumai (lyginant su civiliniu procesu) taikomi ir nagrinėjant bylas CK 6.271 str. pagrindu, pavyzdžiui, teismas rinkdamas įrodymus turi būti aktyvus (ABTĮ 81 str.), todėl jis „[...] turėjo aktyviai aiškintis pareiškėjos dvasinių išgyvenimų, nepatogumų, dvasinių sukrėtimų, [...] faktus, jų intensyvumą ir pasireiškimo formas“²⁰.

Remiantis CK 6.273 str. ir 2001 m. liepos 26 d. Vyriausybės nutarimo Nr. 932 „Dėl atstovavimo valstybei bylose dėl žalos atlyginimo“²¹ (toliau – Vyriausybės nutarimas dėl atstovavimo) 1 p., administraciniuose teismuose sprendžiant bylas dėl žalos atlyginimo CK 6.271 str. atveju valstybei atstovauja valstybės institucija, dėl kurios arba dėl kurios pareigūnų, valstybės tarnautojų ar kitų darbuotojų neteisėtų veiksmų atsirado žala, o savivaldybei – analogiška kaip ir valstybės atstovavimo atveju savivaldybės institucija.

Trumpai aptarus CK 6.271 str. įtvirtintą viešosios civilinės atsakomybės reglamentavimą ir su tuo susijusius procesinius klausimus, probleminiai jų aspektai analizuojami kitose darbo dalyse, analizę pradėdant nuo CK 6.271 str. taikymo ribų (apimties).

---

¹⁷ Valstybės žinios, 1999, Nr. 13-308; Valstybės žinios, 2000, Nr. 85-2566.

¹⁸ *Cit. op.*, 16, taip pat, pavyzdžiui, Teisingumo kolegijos 2006 m. birželio 30 d. nutartis byloje *UAB „Lit-Invest“ v. UAB „Paribys“*, kat. 94.5.

¹⁹ LVAT 2001 m. balandžio 5 d. nutartis a. b. *A. Balčius v. Vyriausioji rinkimų komisija*, Nr. AS⁷-331/2001.

²⁰ LVAT 2006 m. spalio 11 d. nutartis a. b. *M. R. v. Lietuvos valstybė, Vilniaus apskrities viršininko administracija*, kat. 11.9; 15.2.

²¹ Valstybės žinios, 2001, Nr. 66-2415.

III. CK 6.271 straipsnio ribos (apimtis)

Minėta, CK 6.271 str., kaip ir Rekomendacijoje, valdžios institucijų sąvoka apibrėžiama funkcinio požymiu – valdžios įgyvendinimu, todėl tai leidžia valdžios institucija šio straipsnio prasme laikyti ir privačius asmenis, įgyvendinančius jiems suteiktas valdžios funkcijas. Kita vertus, valdžios institucijos pareigūnai, padarius asmeniui žalos ne įgyvendinant valdžios funkcijas, o veikiant kaip privačiam asmeniui, pavyzdžiui, atviru laišku spaudoje pažėminus asmens garbę ir orumą, valstybei viešojoje civilinė atsakomybė nekils²².

Remiantis Konstitucijos 5 str. 1 d., valstybės valdžią Lietuvoje vykdo įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžia. Kadangi CK 6.272 str. reglamentuojami ir teisminės valdžios civilinės deliktinės atsakomybės klausimai vykdant teisingumą, kyla klausimas, ar CK 6.271 str. reguliuojami likusių valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų civilinės atsakomybės klausimai. Nuo įstatymų leidėjo civilinės atsakomybės nagrinėjimo ir pradedama šios darbo dalies analizė.

1. Įstatymų leidėjo civilinė atsakomybė

Lietuvos civilinės teisės doktrinoje nurodoma, kad CK 6.271 str. įtvirtinta norma taikoma, kai žalos padaro viešasis asmuo – valstybė ar savivaldybė viešojo administravimo srityje²³. Atsižvelgiant į Rekomendacijos, kuri buvo šaltinis kuriant aptariamame straipsnyje įtvirtintą reguliavimą, nuostatas, kad ji netaikoma įstatymų leidėjo ir teisminių institucijų civilinei atsakomybei bei į CK 6.272 str. įtvirtintą reglamentavimą, tokia pozicija yra suprantama. Juo labiau ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p. nurodoma, jog administraciniai teismai sprendžia bylas dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo, ir tiesiogiai nukreipia į CK 6.271 str.²⁴ Be to, anksčiau galiojusio CK 485 str. taikymo ribos,

²² LVAT 2008 m. vasario 23 d. nutartis a. b. M. V. v. Šilalės rajono savivaldybė, Nr. A-756-106/2008, kat. 15.2 (S).

²³ MIKELĖNAS, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 377.

²⁴ Iki 2007-06-30 galiojusi ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p. normos redakcija, nustatė, kad administraciniai teismai sprendžia bylas dėl turtinės ir neturtinės (moralinės) žalos, padarytos fiziniam asmeniui ar organizacijai neteisėtais valstybės ar vietos savivaldos institucijos, įstaigos, tarnybos bei jų tarnautojų veiksmais ar neveikimu viešojo administravimo srityje, atlyginimo (Civilinio kodekso 485 straipsnis). Kadangi 1964 m. CK 485 str. iš esmės įtvirtino tapatų reguliavimą kaip ir naujojo CK 6.271 str., teismų praktikoje nuoroda į anksčiau galiojusio CK 485 str., įsigaliojus naujam CK, buvo aiškinama kaip nuoroda į CK 6.271 str. Pavyzdžiui, Teisingumo kolegijos 2005 m. gruodžio 19 d. nutartis byloje V. Rimkus v. Klaipėdos miesto savivaldybė, kat. 94.5.

pagal jame įtvirtintas formuluotes, iš pradžių buvo apibrėžiamos administracinio valdymo, o vėliau – viešojo valdymo sritimi²⁵. Ir nors doktrinoje buvo nurodoma, kad nėra aiški administracinio valdymo samprata, tačiau buvo teigiama, kad nei įstatymų leidžiamoji, nei teisminė valdžia į 1964 m. CK 485 str. taikymo sritį nepatenka²⁶.

Pagal Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo²⁷ (toliau – VAI) 2 str. 1 d., viešasis administravimas yra įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojama viešojo administravimo subjektų veikla, skirta įstatymams ir kitiems norminiams teisės aktams įgyvendinti priimant administracinius sprendimus, teikiant įstatymų nustatytas administracines paslaugas, administruojant viešųjų paslaugų teikimą ir atliekant viešojo administravimo subjekto vidaus administravimą. Analogiška viešojo administravimo samprata įtvirtinta ir ABTĮ 2 str. 1 d. Laikantis nuomonės, kad 6.271 str. taikomas tik kai žala padaroma viešojo administravimo srityje, kalbėti apie įstatymų leidėjo atsakomybę negalima. Teisės doktrinoje pasitaiko ir kitokių nuomonių, t.y. teigiama, kad CK 6.271 str. apima ir įstatymų leidėjo atsakomybę. Pavyzdžiui, tokios pozicijos laikosi S. Selelionytė²⁸, pateikdama šiuos pagrindinius argumentus. Pirma, CK 6.271 str. 2 d. valdžios institucija apibrėžiama kaip bet koks viešosios teisės subjektas, atliekantis viešosios teisės funkcijas. Kadangi, remiantis Konstitucijos 5 str. valstybės valdžią vykdo įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžia, manytina, kad CK 6.271 str. reglamentuoja įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios civilinę atsakomybę (teisminės valdžios atsakomybę, autorės nuomone, reguliuoja CK 6.272 str.). Be to, nurodytų normų sisteminis aiškinimas leidžia teigti, kad Lietuvos valstybė yra atsisakiusi bet kokio imuniteto nuo civilinės atsakomybės už neteisėtus įstatymų leidžiamosios valdžios aktus. Vyriausybės nutarimo dėl atstovavimo formuluotė „įgalioti atstovauti valstybei bylose dėl žalos atlyginimo, kai pagal įstatymus žalą privalo atlyginti valstybė valstybės institucijas (valstybinio administravimo subjektus) [...]“ kaip išreiškianti Vyriausybės nepripažinimą valstybės atsakomybės už neteisėtus įstatymų leidžiamosios valdžios veiksmus, prieštarauja CK 6.271 str. kaip aukštesnės galios aktui ir yra šiuo aspektu negaliojanti. Antra, ETT savo praktikoje pripažįsta ir įstatymų leidėjo atsakomybę už Europos Bendrijos teisės pažeidimus. Būtų neteisinga, jei

---

²⁵ Iki 1997 m. spalio 31 d., kai įsigaliojo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 485 straipsnio pakeitimo įstatymas (Valstybės žinios, 1997, Nr. 99-2502), 1964 m. CK 485 str. buvo vartojami žodžiai „administracinis valdymas“, o šiam įstatymui įsigaliojus – „viešasis valdymas“.

²⁶ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 398.

²⁷ Valstybės žinios, 1999, Nr. 60-1945.

²⁸ SELELIONYTĖ, Simona. Valstybė kaip civilinės deliktinės atsakomybės subjektas. *Jurisprudencija*, 2004, Nr. 59, p. 125-136.

asmuo galėtų gauti žalos atlyginimą įstatymų leidėjui pažeidus EB teisę ir jos negauti nacionalinės teisės pažeidimo atveju. Trečia, bet koks siekis iš anksto traktuoti valstybę kaip išlaikiusią imunitetą nuo žalos, padarytos įstatymų leidėjo neteisėtais aktais, yra nepagrįstas ir šiuolaikinės valstybės sąlygomis netoleruotinas. Ketvirta, teisinės valstybės siekis reikalauja sukurti veiksmingą valstybės atsakomybės sistemą. Ši sistema bus veiksminga tik tuomet, kai asmeniui garantuojamas žalos atlyginimas nepriklausomai nuo to, kokiai valdžios šakai priklausanti institucija ar pareigūnas neteisėtais veiksmais padarė žalą. J. Paužaitė-Kulvinskienė savo monografijoje²⁹, remdamasi CK 6.271 str. 2 d., šį straipsnį taip pat interpretuoja kaip apimantį ne tik deliktinę atsakomybę dėl viešojo ar vidaus administravimo veiklos, bet ir kitus galimus viešosios atsakomybės atvejus, t.y. ir įstatymų leidėjo deliktinę atsakomybę.

Manytume, nurodyti argumentai yra pagrįsti. Neabejotina, kad vien iš CK 6.271 str. formuluočių negalima daryti išvados, jog šiame straipsnyje kalbama tik apie valstybės civilinę atsakomybę viešojo administravimo srityje. Šioje vietoje derėtų pažymėti ir LVAT poziciją aiškinant valdžios institucijos sampratą aptariamo straipsnio atveju: „Valdžios institucija – bet koks viešosios teisės subjektas, taip pat privatus asmuo, atliekantis valdžios funkcijas [...], todėl valstybės ir savivaldybės atsakomybė pagal šį straipsnį atsiranda **ir dėl** (*paryškinta aut.*) valstybinių ar savivaldybių viešojo administravimo subjektų atliekant viešojo administravimo funkcijas neteisėtais veiksmais padarytos žalos“³⁰. Toks teismo aiškinimas suponuoja, jog be viešojo administravimo subjektų (įskaitant privačius asmenis, vykdančius viešojo administravimo funkcijas), šis straipsnis yra taikomas ir kitiems subjektams, jų tarpe ir įstatymų leidėjui. Be CK 6.271 str. 2 d. pateiktos valdžios institucijos sampratos, kaip papildomą argumentą galima nurodyti ir šio straipsnio 3 d., kuri į apibrėžiamų aktų sąrašą neįtraukia tik teismų sprendimų plačiąja prasme, t.y. remiantis tokia normos formuluote, aktams šio straipsnio prasme galima priskirti ir įstatymus. Argumentas, jog Rekomendacija, kaip CK 6.271 str. šaltinis, aiškiai numato, kad joje suformuoti principai netaikomi įstatymų leidėjui, gali būti paneigiamas tiek paties Europos Tarybos dokumento pobūdžiu, t.y. CK 6.271 str. kūrimo jis buvo naudojamas tik kaip šaltinis, bet ne privalomas sekti aktas, tiek tuo, jog teismų praktika, kaip ir gyvenimas, nestovi vietoje, todėl keičiantis visuomeniniams santykiams, keičiasi ir teismų pozicijos. Minėta, ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p.

²⁹ PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, Jurgita. *Administracinė justicija: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005, p. 119.

³⁰ LVAT 2005 m. rugsėjo 30 d. nutartis byloje R. R., S. T. v. *Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Vilniaus apskrities viršinininko administracija*, Nr. A⁵-665/2005, kat. 13.2; 14.3; 15.2.

nustato, kad administraciniai teismai sprendžia ginčus dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir tiesiogiai nukreipia į CK 6.271 str. Be to, ABTĮ 16 str. 2 d., be kita ko, įtvirtina nuostatą, kad administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti Seimo veiklos. Tokie argumentai taip pat gali būti paneigti, nes, pirma, procesinė norma (ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p.) negali susiaurinti materialinės normos (CK 6.271 str.) ribų ar iškreipti jos prasmę, antra, tai, kad administraciniai teismai nekompetentingi spręsti bylų dėl įstatymų leidėjo neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo, dar nereiškia, jog tokios teisės neturi bendrosios kompetencijos teismai. Reikėtų prisiminti ir Konstitucinio Teismo nutarimą, jog jeigu „[...] būtų nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad valstybė visiškai arba iš dalies išvengtų pareigos teisingai atlyginti materialinę ir (arba) moralinę žalą, padarytą neteisėtais pačios valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, tai ne tik reikštų, kad yra nepaisoma konstitucinės žalos atlyginimo sampratos, ir būtų nesuderinama su Konstitucija (*inter alia* su jos 30 straipsnio 2 dalimi), bet ir pakirstų pačios valstybės, kaip bendro visos visuomenės gėrio, *raison d' être*“³¹. Dar kartą akcentuotina, jog įstatymų leidėjo atsakomybę už Europos Bendrijos teisės pažeidimus pripažįsta ir ETT: „[...] atsižvelgiant į esminį Bendrijos teisės sistemos reikalavimą, kad Bendrijos teisė būtų vienodai taikoma [...], pareiga atlyginti žalą, padarytą asmenims Bendrijos teisės pažeidimu, negali priklausyti nuo vidaus taisyklių dėl kompetencijos paskirstymo tarp valdžios institucijų. [...] visos valstybės valdžios institucijos, įskaitant įstatymų leidžiamąsias, atlikdamos savo užduotis privalo laikytis Bendrijos teisės nustatytų normų, tiesiogiai reguliuojančių asmenų padėtį“, todėl „[...] principas, kad valstybės narės privalo atlyginti žalą, padarytą asmenims valstybėms priskirtiniais Bendrijos teisės pažeidimais, yra taikytinas ir tuo atveju, kai už konkretų pažeidimą atsakinga nacionalinė įstatymų leidžiamoji institucija“³². Minėta, tenkinant asmens reikalavimą atlyginti žalą, patirtą įstatymų leidėjui pažeidus Europos Bendrijos teisę, tačiau atsisakant priteisti žalos, padarytos antikonstituciniu įstatymu, atlyginimą, asmenys atsidurtų nelygiavertėje situacijoje.

Žinoma, į aukščiau išdėstytus teiginius, kad iš teisinio reguliavimo galima teigti įstatymo leidėjo atsisakius imuniteto civilinės deliktinės atsakomybės srityje, galima atsakyti, jog žinant, kiek daug diskusijų šis klausimas sukelia užsienio valstybėse ir kad reta valstybė

---

³¹ *Cit. op.*, 9.

³² ETT 1996 m. kovo 5 d. sprendimas sujungtose bylose C-46/93 ir C-48/93, *Brasserie du Pêcheur* ir *Factortame*, ECR I-01029, paras. 33-34, 36.

įtvirtina įstatymų leidžiamosios valdžios atsakomybę už neteisėtus aktus, šios valdžios šakos imuniteto atsisakymas turėtų būti aiškiai ir nedviprasmiškai išreikštas pozityviojoje teisėje. Pavyzdžiui, įstatymų leidėjo atsakomybė negalima Anglijoje; Vokietijoje iš anksto šios valdžios šakos atsakomybė nėra eliminuojama, tačiau jos veiksmams padarytos žalos atlyginimas yra beveik neįmanomas dėl tokiu atveju galiojančio reikalavimo, jog valdžios institucija turi turėti konkrečią pareigą konkretaus asmens atžvilgiu (įstatymų normos yra bendro pobūdžio); Prancūzijoje įstatymų leidėjo atsakomybė galima, tačiau tik išimtiniais atvejais, kai asmeniui nors ir teisėtu aktu padaroma nepateisinamai didelė žala lyginant su kitais visuomenės nariais (vadinamoji „visuomeninės naštos lygybės“ teorija; ji iš esmės atitinka aptartą Rekomendacijos II principu įtvirtintą reguliavimą)³³. Įstatymų leidžiamosios valdžios imunitetas nuo seno grindžiamas tuo, jog suverenas pats kuria taisykles, todėl jos jam būti taikomos negali, principu „karalius blogo nedaro“, imuniteto taikymu apsaugomas valstybės turtas, būtinas valstybės funkcijoms vykdyti, įstatymų leidėjo veiksmų vertinimas pažeistų valdžių padalijimo principą. Tačiau tokie argumentai nebeįtikina. Neginčytina, jog ir įstatymų leidėjas privalo paklusti teisinei tvarkai, jo veiksmai teisėtumo požiūriu vertinami konstitucinės priežiūros institucijų, ir tai nelaikoma valdžių padalijimo principo pažeidimu. Įstatymų leidžiamosios valdžios teisėkūros funkcijų vykdymas siekiant bendrų tikslų neretai gali padaryti atskirų asmenų grupėms žalos ir dėl to kiekvieną kartą reikalaujant ir priteisiant žalos atlyginimą, šios funkcijos vykdymas iš esmės taptų neįmanomas. Tačiau to galima išvengti atsižvelgiant į plačias įstatymų leidėjo diskrecines galias: jo veiksmai būtų laikomi neteisėtais, jei jie būtų akivaizdžiai nepagrįsti, aiškiai pažeidžiantys suteiktą kompetenciją ir pan., t.y. būtų viršijamos plačios diskrecinės galios. Be to, būtina nustatyti ir priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir jais padarytos žalos. Šios sąlygos atitinka CK 6.271 str. įtvirtintą reguliavimą.

Kadangi pačiame CK 6.271 str. apie jo netaikymą įstatymų leidžiamajai valdžiai nenurodoma, svarbi šioje srityje yra teismų pozicija. Puiki galimybė administraciniams teismams pasisakyti dėl įstatymų leidėjo atsakomybės atsirado Konstituciniam Teismui pripažinus kai kurias Valstybinio socialinio draudimo įstatymo nuostatas antikonstitucinėmis³⁴. Remdamiesi šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu, pensininkai kreipėsi

³³ VAN DAM, Cees. *European Tort Law*. New York: Oxford University Press Inc., 2006, p. 472-520.

³⁴ Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto bei 23 straipsnio (1994 m.

į teismus su reikalavimais priteisti nepagrįstai neišmokėtą pensijos dalį kaip turtinę žalą. Precedentas tokio pobūdžiuose bylose buvo suformuotas LVAT 2003 m. birželio 27 d. nutartyje³⁵. Šioje byloje pareiškėjas atsakovu nurodė jam pensiją skyrusį ir mokėjusį Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – VSDFV) teritorinį skyrių, tačiau kartu pažymėjo, kad neteisėti veiksmai pasireiškė ir įstatymų leidžiamosios valdžios veiksmais. Deja, dėl įstatymų leidėjo nei pirmos instancijos, nei apeliacinės instancijos teismas nepasisakė ir skundą atmetė nenustatęs neteisėtų atsakovo veiksmų. Analogiško pobūdžio kitoje byloje pareiškėja skunde aiškiai nurodė, kad: „[...] ji tesiasi ne su neteisėtus veiksmus padariusiais VSDF darbuotojais, o su Lietuvos valstybe, įpareigojusia juos vykdyti tokius veiksmus. Valstybė yra atsakinga už visų jos valdžios institucijų neteisėtais aktais padarytą žalą, o šiuo atveju – už antikonstitucinio įstatymo priėmimą ir dėl to pažeistas jos teises bei padarytą žalą“³⁶. Ir šiuo atveju LVAT vengė pasisakyti dėl įstatymų leidėjo civilinės atsakomybės. Įdomesnė yra LVAT 2003 m. gruodžio 4 d. nutartis: „Prašymą dėl proceso atnaujinimo pateikęs subjektas pagrįstai nurodo, jog atsakomybė už Konstitucijai prieštaraujančio įstatymo priėmimą tenka jį priėmusiai institucijai – Seimui. Tuo pačiu, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 26 d. nutarimo Nr. 932 nuostatas, kyla abejonė, ar nagrinėjamoje byloje VRM gali būti pripažinta tinkamu Lietuvos valstybės atstovu, ar būtent šiai institucijai tenka pareiga atsakyti pagal pareiškėjos reiškiamą reikalavimą“³⁷. Nors iš to negalima teigti LVAT pripažinus įstatymų leidėją atsisakius imuniteto civilinės atsakomybės srityje, tačiau įstatymų leidėjo kaip atsakovo klausimas tokiose bylose, teismo nuomone, turėtų būti sprendžiamas. Dar įdomesnė ir aptariamam klausimui vertingesnė yra 2007 m. gruodžio 13 d. nutartyje Teisingumo kolegijos išreikšta pozicija³⁸. Pagrindinėje byloje pareiškėjas prašė priteisti neturtinę žalą, patirtą įstatymų leidėjui vengiant pakeisti kai kurias Lietuvos Respublikos įstatymo dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos nuostatas, pažeidžiančias žmogaus teises. Apeliacinį skundą nagrinėjęs LVAT kreipėsi į Teisingumo kolegiją, nes, atsižvelgus į ABTĮ 16 str. 2 d., teismui kilo abejonų dėl šios bylos teisingumo. Teisingumo kolegija konstatavo, jog,

---

gruodžio 21 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Valstybės žinios, 2002, Nr. 113-5057.

³⁵ LVAT 2003 m. birželio 27 d. nutartis a. b. E. Stasytis v. Lietuvos valstybė, Nr. A⁵-264/2003.

³⁶ LVAT 2005 m. gegužės 10 d. nutartis byloje S. Blic v. Lietuvos valstybė, Nr. A¹¹-561/2005, procesinio sprendimo kategorija 15.1; 15.2.

³⁷ LVAT 2003 m. gruodžio 4 d. nutartis a. b. K. Jefremova v. Vidaus reikalų ministerija, Vilniaus m. VPK, Nr. P-160-03, kat. 66.11; 66.13.

³⁸ Teisingumo kolegijos 2007 m. gruodžio 13 d. nutartis byloje K. D. v. Lietuvos valstybė, kat. 94.5 (S).

pirma, ABTĮ 16 str. 2 d. nuostatos „[...] numatančios, kad administracinių teismų kompetencijai nėra priskirta tirti Seimo, Respublikos Prezidento ir kitų aukščiausių valstybės institucijų veiklos, yra reikšmingos atibojant administracinių teismų ir Konstitucinio Teismo kompetenciją, tačiau negali lemti bylų rūšinio teisingumo“ ir, antra, „[...] keliamas ginčas dėl žalos atlyginimo yra susijęs su valdžios institucijų viešosios teisės reglamentuojama veikla ir patenka į Civilinio kodekso 6.271 straipsnio reglamentavimo sritį. Tokio pobūdžio ginčai pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 1 dalies 3 punktą turi būti nagrinėjami administraciniame teisme. [...] Tai, jog ginčas yra susijęs su Seimo veikla, kaip minėta, bylos rūšiniam teisingumui reikšmės neturi“. Taigi Teisingumo kolegija pripažino, jog į CK 6.271 str. taikymo sritį patenka ir įstatymų leidėjas, o ginčai dėl jo neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo nagrinėtini administraciniuose teismuose. Nors Teisingumo kolegija nenagrinėja bylų iš esmės, tokia pozicija neabejotinai yra svarbi³⁹.

Taigi LVAT praktikoje bent jau kol kas aiškiai nėra pasisakyta (o neretai apskritai vengiama tai daryti) dėl galimybės CK 6.271 str. pagrindu kilti ir įstatymo leidėjo civilinei deliktinei atsakomybei. Visgi kai kuriose nutartyse (įskaitant minėtą Teisingumo kolegijos nutartį), išryškėja teismo pozicija, jog tokia atsakomybė galima. CK 6.271 str. formuluotės taip pat neleidžia daryti priešingos išvados.

2. Kiti CK 6.271 str. ribų (apimties) aspektai

Nesant aiškios teismų pozicijos dėl įstatymų leidėjo atsakomybės CK 6.271 str. atveju, šiuo metu galima kalbėti tik apie vykdomosios valdžios civilinę deliktinę atsakomybę. Tačiau ir čia yra tam tikrų neaiškumų. Minėta, CK 6.271 str. komentaras straipsnio taikymo sritį sieja su viešojo administravimo sritimi. Analogišką išvadą galima daryti ir iš ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p. nurodančio, kad administraciniai teismai sprendžia bylas dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo, ir nukreipiančio į CK 6.271 str. Atsižvelgiant į jau minėtą teisės aktuose pateikiamą viešojo administravimo sampratą bei į jos sritis (VAĮ 2 str. 1 d., 5 str.), akivaizdu, jog jis neapima visos vykdomosios valdžios veiklos formų. Pavyzdžiui, administracinės teisės doktrinoje laikomasi nuomonės, jog

---

³⁹ Šią dieną galutinis sprendimas aptariamoje byloje dar nėra priimtas.

administracinės atsakomybės taikymas ne teismo tvarka nėra viešasis administravimas⁴⁰. LVAT savo praktikoje taip pat pažymėjo, kad administracinių teisės pažeidimų bylų teiseną į viešojo administravimo sritį nepatenka⁴¹. Nepaisant to, administraciniai teismai ir toliau nagrinėja bylas dėl taikant administracinę atsakomybę ne teismo tvarka padarytos žalos atlyginimo, remdamiesi tiek ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p., tiek CK 6.271 str. Dėl aukščiau išdėstyto, vertinant tik formaliai, galima būtų teigti, jog administraciniai teismai neturi kompetencijos spręsti tokias bylas. Tačiau tokia pozicija galėtų sukelti daug problemų, nes, atsižvelgiant į CK 6.272 str. formuluotes, neaišku kokie teismai (bendrosios kompetencijos ar specializuoti) ir kokiomis normomis remdamiesi (CK 6.263 str.?) spręstų bylas dėl žalos, padarytos administracinių teisės pažeidimų teisenos metu neteisėtais valstybės institucijų ir jų pareigūnų veiksmais atlyginimo.

Daryti išvadą, jog CK 6.271 str. taikomas tik žalą padarius viešojo administravimo srityje, kaip jis (viešasis administravimas) apibrėžiamas įstatymuose, negalima ir dėl kitų priežasčių. Pirma, to neleidžia daryti pati CK 6.271 str. įtvirtinta norma, kurios taikymo sritį apibrėžia 2 ir 3 d., nesiejančios jos (šios normos) tik su viešuoju administravimu. Antra, minėta, anksčiau galiojusio CK 485 str. doktrinoje buvo aiškinamas tik kaip neapimantis įstatymų leidžiamosios ir teisminės valdžios⁴². Be to, ir tuo metu teismai žalos, padarytos neteisėtu administracinių nuobaudų paskyrimu, atlyginimo klausimus sprendė vadovaudamiesi CK 485 str.⁴³. Trečia, kaip jau nurodyta, procesinė norma (ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p.) negali apriboti materialinės normos (CK 6.271 str.) veikimo. Ketvirta, iš CK 6.271-6.272 str. komentaro matyti, jog viešasis administravimas ir administracinės atsakomybės taikymas ne teismo tvarka nėra išskiriamas ir pastarasis patenka į viešojo administravimo sritį⁴⁴. Taigi CK 6.271 str. taikymas tik viešojo administravimo srityje, kaip ji apibrėžiama teisės aktuose, ne tik sukeltų problemų, bet ir neatitiktų pačių šio straipsnio formuluočių, reguliavimo tikslo. Dėl aukščiau išdėstyto, manytume, jog CK 6.271 str. taikymo ribas apibrėžia jo 2 ir 3 d., ir iš dalies CK 6.272 str. (negatyviai).

---

⁴⁰ ANDRIUŠKEVIČIUS, Arvydas. *Administracinės teisės principai ir normų ribos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004., p. 42-46; PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, Jurgita. *Administracinė justicija: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005, p. 85-87.

⁴¹ LVAT 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis a. b. R. *Matusevičius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁴-689-03, kat. 18.2; 18.4.

⁴² *Cit. op.*, 12, p. 398.

⁴³ LAT Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 11 d. nutartis c. b. V. *Toropovas v. Aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono departamento Pakrančių apsaugos tarnyba*, Nr. 3K-7-688/2001, kat. 39.6.2.3.

⁴⁴ *Cit. op.*, 11, p. 377-381. Pavyzdžiui, komentuojant CK 6.272 str. nurodoma, jog: „Žala padaryta vykstant administraciniam procesui ne teismo, o kitų pareigūnų, atlyginama pagal CK 6.271 str.“.

Minėta, pagal CK 6.271 str. 2 d., valdžios institucijomis gali būti laikomi ir privatūs asmenys, atliekantys valdžios funkcijas. Deja, bylų, kuriose būtų nagrinėjamas šių asmenų padarytos žalos atlyginimo klausimas, aptikti nepavyko. Tačiau prie tokių asmenų neabejotinai nepriskiriami notari⁴⁵, antstoliai⁴⁶.

Nemažai nutarčių Teisingumo kolegija yra priėmusi sprendimą CK 6.271 str. ir CK 6.272 str. atribojimo klausimus⁴⁷. Atsižvelgus į CK 6.272 str. formuluotes ir šio straipsnio komentarą⁴⁸, galima daryti išvadą, kad šiuo atveju valstybės civilinė atsakomybė atsiranda, kai žalos padaro ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokurorai ir teisėjai procesiniais teisiniais aktais, kuriais remiantis taikomos procesinės prievartos priemonės, taip pat teismų procesiniais dokumentais. Sąvoka „procesinės prievartos priemonės“ apima visas administraciniame ir baudžiamajame procese taikomas prievartos priemones – krata, turto areštą, pasižadėjimą neišvykti ir panašiai⁴⁹. Tačiau jeigu procesines prievartos priemones administracinių teisės pažeidimų bylų teismoje taiko ne teismas, o kiti pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą⁵⁰ (toliau – ATPK) kompetentingi subjektai, pavyzdžiui, policija, tokiomis priemonėmis padaryta žala atlyginama remiantis CK 6.271 str. Pagal CK 6.271 str. bus sprendžiamas ir teisėsaugos institucijų, išskyrus teismus, neteisėtais aktais padarytos žalos atlyginimas, kai šie aktai nesusiję su procesinių prievartos priemonių taikymu. Tokią poziciją pagrindžia ir teismų praktika, pavyzdžiui, reikalavimas atlyginti neva pareiškėjo patirtą žalą Generalinei prokuratūrai patvirtinus susirašinėjimo su juo nutraukimą bus nagrinėjamas administraciniame teisme pagal CK 6.271 str., nes toks sprendimas nėra procesinis sprendimas skundžiamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso tvarka⁵¹ (toliau – BPK)⁵²; nors policijos komisariatas gali būti ir ikiteisminio tyrimo subjektu, tačiau jo veiksmai, vykdant teismo nutartį, kuria pareiškėjui buvo paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, nėra ikiteisminio tyrimo veikla, todėl tokiais veiksmais padarytos žalos atlyginimo klausimas pagal CK 6.271 str. turi būti sprendžiamas

---

⁴⁵ Teisingumo kolegijos 2000 m. birželio 22 d. nutartis byloje *P. P. v. notarė D. S.*

⁴⁶ Teisingumo kolegijos 2006 m. kovo 31 d. nutartis.

⁴⁷ Minėta, atsakomybės klausimai CK 6.271 str. atveju teisingi administraciniams teismams, o CK 6.272 str. atveju – bendrosios kompetencijos teismams.

⁴⁸ MIKELĖNAS, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 379-381.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ Valstybės žinios, 1985, Nr. 1-1.

⁵¹ Valstybės žinios, Nr. 37-1341; Valstybės žinios, 2002, Nr. 46.

⁵² Teisingumo kolegijos 2005 m. gruodžio 23 d. nutartis, byloje *A. Nalivaika v. Generalinė prokuratūra* procesinio sprendimo kategorija 94.5.

administraciniuose teismuose⁵³. Taigi pagal CK 6.272 str. sprendžiami žalos atlyginimo atvejai, kai žalos padaro teismai vykdydami teisingumą, ikiteisminio tyrimo pareigūnai, vykdydami ikiteisminį tyrimą, taikydami procesines prievartos priemones, prokurorai, vykdydami BPK nurodytas funkcijas ir pan.

Apibendrinant kalbėtą, pažymėtina, jog CK 6.271 str. ir 6.272 str. įtvirtintas reguliavimas turi apimti visų valstybės valdžios šakų atsakomybę, nes priešingu atveju būtų pažeidžiamas konstitucinis teisės į žalos atlyginimą principas. Dėl šios priežasties teisės aktuose įtvirtinti formalūs kriterijai, pavyzdžiui, sąvoka viešasis administravimas, negali būti aiškinami ir taikomi taip, kad paneigtų minėtą konstitucinį principą.

---

⁵³ Teisingumo kolegijos 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis byloje *N. Petraitis v. Visagino policijos komisariatas* procesinio sprendimo kategorija 94.5.

IV. Civilinės atsakomybės sąlygos

Remiantis CK 6.271 str. valstybė civilinė deliktinė atsakomybė atsiranda nesant konkrečios valstybės institucijos ar jos pareigūno kaltės, todėl reikia nustatyti tik šių asmenų neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį ryšį tarp tokių veiksmų bei atsiradusios žalos. Šių sąlygų aiškinimas ir taikymas administracinių teismų praktikoje ir yra šio skyriaus analizės objektu. Kadangi, manytume, daugiausia problemų kelia neteisėtų veiksmų nustatymas bei tam tikri žalos, ypač neturtinės, atlyginimo aspektai, šiems klausimams skiriama daugiausia dėmesio.

1. Veiksmų (aktų) neteisėtumas

Veiksmų neteisėtumas yra būtinoji civilinės atsakomybės sąlyga – asmens elgesyje nenustačius neteisėtumo, negalima kalbėti ir apie šiam asmeniui kylančią civilinę atsakomybę. Dėl šios priežasties teismai, sprenddami žalą, padarytos neteisėtais valstybės institucijų veiksmais atlyginimo klausimą, daugelyje atvejų iš pradžių aiškinasi, ar atsakovo elgesys gali būti laikomas neteisėtu, o, nenustatę neteisėtumo, kitų šiuo atveju būtinų civilinės atsakomybės sąlygų nebesprendžia ir pareiškėjo reikalavimą atlyginti žalą atmeta. Būtent neteisėtumo valdžios institucijų veiksmuose nenustatymas ir yra dažniausia atsisakymo tenkinti nukentėjusiojo reikalavimą priežastis.

Kalbant apie valstybės institucijų ir jų pareigūnų veiksmų neteisėtumą, svarbu išsiaiškinti, koks elgesys CK 6.271 str. atveju laikomas neteisėtu, kaip toks neteisėtumas nustatomas, koks santykis tarp akto pripažinimo negaliojančiu ir jo neteisėtumo bei su tuo susijusius kitus klausimus.

1.1. Akto samprata

Valdžios institucijos savo funkcijas gali vykdyti įvairiomis formomis, pavyzdžiui priimdamos norminius ar individualius teisės aktus, atlikdamos fizinius veiksmus, todėl CK 6.271 str. 3 d. įtvirtinti veiksmai, kurie šiame straipsnyje vadinami „aktais“⁵⁴, apima bet kokią valdžios institucijos ar jos darbuotojų veiksmą (veikimą, neveikimą), kuris tiesiogiai daro įtakos asmenų teisėms, laisvėms ir interesams (valstybės ar savivaldybės institucijų priimami

---

⁵⁴ Darbe terminai „veiksmai“ ir „aktai“ vartojami kaip sinonimai ir apima tiek veikimą, tiek ir neveikimą.

teisės ar individualūs aktai, administraciniai aktai, fiziniai aktai ir t.t., išskyrus teismo nuosprendžius, sprendimus ir nutartis). Iš nurodytos normos akivaizdu, jog valdžios institucijos aktas gali reikšti tiek norminį, tiek individualų teisės aktą, kuris savo ruožtu gali būti tiek žodinis, tiek ir rašytinis. Pavyzdžiui, administraciniai teismai sprendė bylas dėl žalos atlyginimo, kuriose kaip neteisėtas aktas buvo tiriamas Vyriausybės nutarimas dėl disponavimo atkurtomis santaupomis⁵⁵; teismui buvo skundžiamas savivaldybės tarybos patvirtintos naminių gyvūnų laikymo taisyklės⁵⁶. Visgi dažniausia teismų praktikoje, sprendžiant valstybės civilinės atsakomybės klausimus, kaip neteisėtas aktas, sukėlęs žalą, pareiškėjo nurodomas ir teismo vertinamas individualus teisės aktas. CK 6.271 str. 3 d. įtvirtinta norma aiškiai nurodo, jog aktu gali būti tiek valdžios institucijos ar jos darbuotojo veikimas, tiek ir šių asmenų neveikimas. Pavyzdžiui, neretai teismams tenka spręsti bylas, kuriose reikalaujama žalos atlyginimo tuo pagrindu, jog valdžios institucijos vilkina priimti sprendimus dėl nuosavybės teisių atkūrimo⁵⁷. Aktu taip pat laikomas ir fizinis veiksmas, pavyzdžiui teisių vairuoti transporto priemonę paėmimas⁵⁸. Atsižvelgiant į CK 6.271 str. įtvirtintą atsakomybės subjektą bei CK 6.272 str., CK 6.271 str. 3 d. nurodomi ir valdžios institucijų aktai, kurie tokiais nelaikomi šio straipsnio prasme. Tai teismo nuosprendžiai, sprendimai, nutartys. Remiantis CK 6.272 str. prie jų taip pat galima priskirti ir kitų teisėsaugos institucijų procesinius veiksmus, susijusius su procesinių prievartos priemonių taikymu, bei kitus baudžiamojo proceso tvarka priimamus aktus.

Kaip matyti iš CK 6.271 str. 3 d., joje pateikiamas tik pavyzdinis valdžios institucijų ar jų darbuotojų veiksmų sąrašas, kurie gali būti laikomi aktais. Svarbiausias tokio veiksmo požymis, pripažįstant jį aktu CK 6.271 str. prasme, yra jo poveikis kitiems asmenims, t.y. valdžios institucijos veiksmas bus laikomas aktu, jei jis tiesiogiai daro įtakos asmenų teisėms, laisvėms ir interesams. Pavyzdžiui, konkrečios institucijos vadovo sprendimas, kuriuo patvirtinama šios institucijos vidaus struktūra, ir kuris nesukuria jokių individualių teisių kitiems asmenims, nebus laikomas aktu 6.271 str. 3 d. prasme, o tokio sprendimo nevykdymas ar jo prieštaravimas aukštesnės galios teisės aktui, nebus pagrindas valstybės civilinei atsakomybei kilti. Akivaizdu, jog norminio teisės akto pobūdis lemia, kad jis

⁵⁵ LVAT 2005 m. gegužės 10 d. nutartis a. b. R. K. *Urbelis v. Lietuvos Respublikos Vyriausybės*, Nr. A¹¹-528/2005, kat. 15.2.; LVAT 2005 m. lapkričio 30 d. a. b. V. E. *Kazlauskienė v. Lietuvos Respublikos Vyriausybė*, Nr. A¹⁰-1801-05, kat. 15.2; 65.1.

⁵⁶ LVAT 2005 m. sausio 11 d. nutartis a. b. D. *Kuzminskienė v. Klaipėdos miesto savivaldybė*, Nr. A¹¹-31/2005, kat. 15.1; 15.2.

⁵⁷ LVAT 2005 m. lapkričio 30 d. nutartis a. b. V. *Zaksas v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁰-1806/2005, kat. 15.3; 65.1; LVAT 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis a. b. A. *Nalivaika v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁴-1763-2005, kat. 15.2.

⁵⁸ LVAT 2007 m. kovo 19 d. nutartis a. b. A. G. v. *Šiaulių m. VPK*, Nr. A¹⁴-300/07, kat. 15.2(S).

tiesiogiai veikia individualiai neapibrėžtų asmenų teises, laisves ir interesus (VAĮ 2 str. 10 d.). Tuo tarpu individualus teisės aktas yra vienkartinio taikymo ir skirtas konkrečiam asmeniui arba individualiai apibrėžtų asmenų grupei (VAĮ 2 str. 9 p.). Gali kilti klausimas, ar individualus teisės aktas gali tiesiogiai daryti įtaką ir kitų, ne tik šio akto adresatų, asmenų teisėms. Kitaip tariant, ar asmuo, kuriam nėra skitas konkretus individualus teisės aktas, gali remtis šio akto neteisėtumu ir reikalauti atlyginti juo padarytą žalą. Administraciniai teismai laikosi pozicijos, jog konkrečiam asmeniui ar individualiai apibrėžtų asmenų grupei skirtas teisės aktas, gali tiesiogiai įtakoti ir kitų asmenų teises. Pavyzdžiui, LVAT buvo nagrinėjama byla⁵⁹, kurioje pareiškėjai prašė atlyginti žalą, patirtą valdžios institucijoms neteisėtai išdavus statybos leidimą tretiesiems asmenims, kurie, remdamiesi tokiu leidimu, prie pareiškėjų namų valdos pastatė statybos teisės aktų neatitinkantį pastatą; pareigūnams tinkamai nekontroliavus statybų vykdymo ir kt. Atsakovai ir tretieji asmenys savo atsikirtimus pirmiausia ir grindė tuo, jog nurodomi veiksmai neatitinka CK 6.271 str. 3 d. pateiktos akto sampratos, nes tiesiogiai nedaro įtakos pareiškėjų teisėms ir laisvėms. Tačiau LVAT atmetė tokius argumentus, konstatuodamas: „Civilinio kodekso 6.271 straipsnio 3 dalyje aktas apibrėžiamas kaip bet koks valdžios institucijos ar jos darbuotojų veiksmas (veikimas, neveikimas), kuris tiesiogiai daro įtaką asmenų teisėms, laisvėms ir interesams. Taigi nereikalaujama, kad aktas būtų tiesiogiai skirtas (adresuotas) nukentėjusiam asmeniui. Nagrinėjamu atveju pareiškėjų nurodyti viešojo administravimo veiksmai (projektavimo sąlygų išdavimas, Nuolatinės statybos komisijos išvadų priėmimas, statybos leidimų išdavimas, pareiškėjų skundų nagrinėjimas ir kt.) tiesiogiai įtakojo asmenų teises, laisves ir interesus. Akivaizdu, kad administracinis aktas, suteikiantis atitinkamas teises jo adresatui, gali sukelti tam tikrų teisinių pasekmių ir tretiesiems asmenims, kuriems aktas nėra skirtas“. Manytume, tokia teismo pozicija yra teisinga ir pagrįsta, nes teigiant priešingai, asmeniui, kuris nukentėjo nuo neteisėto akto, bet kuriam šis aktas nebuvo adresuotas, padaryta žala nebūtų atlyginama.

Nors akivaizdu, kad aptariama CK 6.271 str. 3 dalis yra skirta apibrėžti valdžios institucijos aktą šio straipsnio taikymo prasme, tačiau formuluotė „tiesiogiai daro įtaką asmenų teisėms, laisvėms ir interesams“, LVAT praktikoje buvo interpretuojama ir kaip reikalaujanti tiesioginio priežastinio ryšio tarp neteisėtų aktų ir patirtos žalos. Tokios pozicijos nepagrįstumas bus aptariamasis toliau, kalbant apie priežastinį ryšį.

---

⁵⁹ LVAT 2005 m. rugsėjo 30 d. nutartis a. b. byloje R. R., S. T. v. *Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Vilniaus apskrities viršinininko administracija*, Nr. A5-665/2005, kat. 13.2; 14.3; 15.2.

Galima daryti išvadą, kad pagal CK 6.271 str. 3 d., aktais laikomi bet kokie (nepatenkantys į CK 6.272 str.) valdžios institucijų veiksmai (veikimas, neveikimas), kurie tiesiogiai įtakoja asmenų teises, laisves ir interesus. Aktu bus laikomas ir toks veiksmas, kuris nėra skirtas (adresuotas) tam asmeniui, bet tiesiogiai įtakoja jo teises ir laisves.

1.2. Neteisėto akto samprata

CK 6.271 str. 1 d. nustato, jog valstybė ar savivaldybė privalo atlyginti žalą, atsiradusią dėl jos institucijų ar darbuotojų neteisėtų aktų, o pagal 4 d., civilinė atsakomybė pagal šį straipsnį atsiranda, jeigu valdžios institucijų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalėjo veikti.

Šio straipsnio komentare⁶⁰ paminėtos nuostatos aiškinamos sistemiškai ir neteisėtumas apibrėžiamas kaip valdžios institucijų priimtų teisės aktų prieštaravimas įstatymams, reglamentuojantiems šių institucijų ir jų darbuotojų kompetenciją, funkcijas, teises ir pareigas. Pažymėtina, kad tiek komentare, tiek administracinių teismų praktikoje⁶¹ žodis „įstatymas“ vieningai aiškinamas plačiai ir apima bet kurį teisės aktą, pavyzdžiui, Vyriausybės nutarimą, konkrečios valdžios institucijos nuostatus ir pan. Tačiau iš straipsnio komentaro neaišku, ar ir valstybės institucijoms taikoma bendro pobūdžio pareiga elgtis atidžiai ir rūpestingai (CK 6.246 str. 1 d., 6.263 str. 1 d.). Administracinių teismų praktika šiuo klausimu yra vieninga – bendro pobūdžio rūpestingo pareiga taikoma ir valdžios institucijoms⁶². Teismai šią poziciją grindžia tuo, jog valstybės deliktinė atsakomybė yra viena iš civilinės atsakomybės rūšių apskritai, todėl jai taikomos ir bendros civilinę atsakomybę reglamentuojančios normos, tame tarpe ir CK 6.246 str., įtvirtinantis neteisėtų veikslių sampratą. Būtent remdamiesi bendro pobūdžio pareigos elgtis rūpestingai pažeidimu teismai konstatavo valdžios institucijos neteisėtus veiksmus ir priteisė žalos atlyginimą nukentėjusiajam, kai, pavyzdžiui, nors teisės aktuose nebuvo reglamentuota informacijos apie paso galiojimą įvedimo į atitinkamą duomenų bazę tvarka, kai pasas iš pradžių valstybės institucijos sprendimu buvo pripažintas negaliojančiu, tačiau vėliau toks sprendimas teismo tvarka buvo panaikintas, pareiga kuo skubiau įvesti duomenis apie paso galiojimą kyla iš

⁶⁰ MIKELĖNAS, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003. p. 378-379.

⁶¹ LVAT 2005 m. spalio 28 d. nutartis a. b. *D. Mikalauskaitė v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁴-1707-05, kat. 15.2.

⁶² LVAT 2005 m. sausio 18 d. nutartis a. b. Nr. A¹¹-53/2005, kat. 15.2; 15.4; 49; LVAT 2006 m. birželio 27 d. nutartis a. b. *V. Z. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹¹-1087/2006, kat. 15.2; 15.4 (S); LVAT 2007 m. sausio 25 d. nutartis a. b. *A. R., I. T. P. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁷-103/2007, kat. 15.2 (S).

bendro pobūdžio pareigos elgtis atsargiai ir rūpestingai⁶³; valstybės institucija, išdavusi asmeniui leidimą užsiimti tam tikra veikla ir neįsitikinusi, jog šis tokią teisę turi, elgėsi neatidžiai ir nerūpestingai⁶⁴. Doktrinoje⁶⁵ pasitaiko ir priešingų nuomonių, teigiančių, kad nors valstybės institucijos ir jos darbuotojai, įgyvendindami valdingus įgaliojimus, privalo elgtis kiek įmanoma atidžiai ir rūpestingai, CK 6.246 str. 1 d. įtvirtintas neteisėtumo nustatymo elementas – bendro pobūdžio pareiga elgtis atidžiai ir rūpestingai – neturėtų būti taikomas sprendžiant valstybės deliktinės atsakomybės klausimus. Iš esmės tai argumentuojama tuo, kad, pirma, „[...] pats LR CK numato specialią normą LR CK 6.246 str. 1 d. įtvirtintos normos atžvilgiu, taikytiną nustatinėjant neteisėtumą viešosios atsakomybės atveju“, antra, „[...] pareiga elgtis atidžiai ir rūpestingai yra pernelyg bendro pobūdžio, kad ja būtų įmanoma praktiškai pritaikyti valstybės institucijai padarius žalos“, trečia, „[...] šio elemento naudojimas nustatinėjant valdžios institucijų ir pareigūnų veiksmų neteisėtumą nėra ir būtinas, nes kiti teisės aktai įtvirtina nemažai konkretesnių įsipareigojimų valstybės institucijoms bei pareigūnams teisiškai tinkamai elgtis individų atžvilgiu“. Manytume su tokia nuomone sutikti negalima. Minėta, kad CK 6.271 str. įtvirtinta griežtoji civilinė atsakomybė, sąlygota prievolės atlyginti žalą pasyviosios šalies – valdžios institucijų, vykdančių joms pavestas valdžios funkcijas – ypatumų. Kadangi šiuo atveju valstybės atsakomybė atsiranda be kaltės, teigti, kad esant kaltei tokia atsakomybė nekyla yra visiškai nepagrįsta. O būtent tokią išvadą galima padaryti iš aukščiau pacituotų teiginių. Naujajame CK buvo atsisakyta subjektyvios kaltės sampratos ir kaltę imta aiškinti objektyviai, t.y. asmens elgesys vertinamas remiantis apdairaus, atidaus, rūpestingo žmogaus elgesio standartu. Atsižvelgiant į CK įtvirtintą iš Prancūzijos perimtą generalinio delikto doktriną bei į nustatytą kiekvieno asmens pareigą elgtis atsargiai ir rūpestingai (CK 6.246 str. 1 d., 6.263 str. 1 d.), darytina išvada, jog minėtos bendro pobūdžio rūpestingumo pareigos pažeidimas kartu reiškia ir asmens rūpestingumo standarto nesilaikymą, t.y. asmens kaltę⁶⁶. Taigi, jeigu laikysime, kad valdžios institucijoms netaikoma bendro pobūdžio rūpestingumo pareiga,

---

⁶³ LVAT 2005 m. lapkričio 30 d. nutartis a. b. *N. L. v. Migracijos departamentas, Vilniaus m. VPK*, Nr. A¹¹-1802/2005, kat. 15.1; 15.2; 15.4 (S).

⁶⁴ LVAT 2006 m. vasario 20 d. nutartis a. b. *S. V. R. v. Telšių apskrities viršininko administracija*, Nr. A¹¹-815/2006, kat. 15.2; 15.4; 2.3.5 (S).

⁶⁵ SELELIONYTĖ, Simona. Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 79, p. 102-112.

⁶⁶ Tokiai pozicijai pritaria ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT), pavyzdžiui, LAT Civilinių bylų skyriaus. 2007 m. gruodžio 28 d. nutartis c. b. *UAB „If darudimas“ v. UAB „Kluonas“*, Nr. 3K-3-580/2007, kat. 42.2.2; 73.1; 73.2.5.8; 114.4; 121.13 (S).

pažeidus ją (t.y. esant kaltei) valdžios institucijoms civilinė atsakomybė nekils. Teiginys, jog pareiga elgtis atidžiai ir rūpestingai dėl savo pernelyg neapibrėžto pobūdžio yra praktiškai neįmanoma pritaikyti, paneigiama nurodytais teismų sprendimais.

Iš išdėstyto aukščiau, galima daryti išvadą, kad civilinė atsakomybė valdžios institucijoms kyla tiek tuo atveju, kai jos ar jų darbuotojai pažeidžia konkrečią teisės aktuose įtvirtinta pareigą, nepaisant to, kad reikiamas rūpestingumo standartas nebuvo pažeistas, tiek tuo atveju, kai valdžios institucijos pažeidžia bendro pobūdžio rūpestingumo pareigą, t.y. jų elgesys yra kaltas. Teismų praktika taip pat laikosi tokios pozicijos.

1.3. Akto neteisėtumo konstatavimas

CK 6.271 str. komentare⁶⁷ nurodoma, jog akto neteisėtumas turi būti konstatuotas įstatymų nustatyta tvarka. Analogiškos pozicijos laikosi ir Konstitucinis Teismas: „Pabrėžtina ir tai, kad žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimo institutas suponuoja *inter alia* tai, kad asmeniui teisė į žalos [...] atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka (laikantis tinkamo teisinio proceso reikalavimų) yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus [...]“⁶⁸. Kyla klausimas, koks subjektas gali konstatuoti valdžios institucijų ir jų pareigūnų veiksmų neteisėtumą, t.y. konkrečių teisės aktuose įtvirtintų pareigų ar bendro pobūdžio rūpestingumo pareigos pažeidimą.

Neabejotina, jog pagrindiniai subjektai šioje srityje yra teismai: Konstitucinis Teismas, be kita ko, sprendžia ar Vyriausybės aktai neprieštarauja Konstitucijai ir įstatymams (Konstitucijos 105 str.), administraciniai teismai, sprendžia bylas dėl viešojo administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksmų teisėtumo, taip pat šių subjektų atsisakymo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus teisėtumo ir pagrįstumo ar vilkinimo atlikti tokius veiksmus (ABTĮ 16 str.), bendrosios kompetencijos teismas, esant nagrinėjamoje byloje pareikštam reikalavimui, susijusiam su individualaus pobūdžio administraciniu teisės aktu, kurio teisėtumas ginčijamas toje byloje, išsprendžia ir tokio akto teisėtumo klausimą (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso⁶⁹ (toliau – CPK) 26 str. 2 d.), be to, bendrosios kompetencijos teismai nagrinėja ir kai kurias administracinio teisės pažeidimo

---

⁶⁷ *Cit. op.* p. 378-379.

⁶⁸ *Cit. op.* 9.

⁶⁹ Valstybės žinios, 2002, Nr.36-1340.

bylas ATPK. Tačiau tam tikrą kompetenciją, susijusią su valdžios institucijų veiksmų vertinimu turi ir kitos institucijos, pavyzdžiui, administracinių ginčų komisijos nagrinėja asmenų skundus dėl viešojo administravimo subjektų priimtų individualių administracinių ir veiksmų teisėtumo, taip pat šių subjektų atsisakymo ar vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus teisėtumo ir pagrįstumo (Lietuvos Respublikos administracinių ginčų komisijų įstatymo⁷⁰ 5, 7 str.), Mokestinių ginčų komisija nagrinėja mokestinius ginčus, kylančius tarp mokesčių mokėtojo ir centrinio mokesčio administratoriaus (Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo⁷¹ 151 str.), Vyriausybė turi teisę pripažinti netekusiais galios ministrų, Vyriausybės įstaigų ir įstaigų prie ministerijų vadovų priimtus teisės aktus, jeigu šie prieštarauja Konstitucijai, Lietuvos Respublikos tarptautinėms sutartims, įstatymams ir kitiems Seimo priimtiems teisės aktams, Respublikos Prezidento dekretams, Vyriausybės nutarimams ar Ministro Pirmininko potvarkiams (Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo⁷² 34 str.). CK 6.271 str. komentare⁷³ nurodoma, jog neteisėtumo faktas gali būti konstatuotas ir Seimo kontrolierių. Manytume, su šita pozicija sutikti negalima. Pagal Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymą⁷⁴, Seimo kontrolieriai iš esmės gali teikti tik siūlymus (rekomendacijas), kuriuos turi išnagrinėti jų adresatas, tačiau toks siūlymas (rekomendacija) nėra privalomas jį nagrinėjančiam asmeniui (19, 20 str.). Tokios pozicijos laikosi ir LVAT⁷⁵: „Seimo kontrolieriaus tyrimo galutiniai aktai yra tik rekomendacinio pobūdžio ir nei pareiškėjui, nei viešojo administravimo subjektui, kurio sprendimai, veiksmai ar neveikimas buvo skundžiami Seimo kontrolieriui, tiesiogiai nesukuria nei teisių, nei pareigų, todėl jie nelaikytini nei individualiais, nei norminiais teisės aktais ir dėl to negali būti skundžiami administraciniam teismui“. Būtent dėl rekomendacinio Seimo kontrolieriaus sprendimų pobūdžio vienoje bylų LVAT pasisakė, jog Seimo kontrolieriaus pažyma, kurioje konstatuota konkrečias valdžios institucijas atlikus neteisėtus veiksmus priimant sprendimą dėl nuosavybės teisių asmeniui atkūrimo teismui nėra privaloma ir išreiškia tik subjektyvų Seimo kontrolieriaus faktinių aplinkybių vertinimą⁷⁶. Nepaisant to, kad Seimo kontrolierius sprendimas tėra rekomendacinio

---

⁷⁰ Valstybės žinios, 1999, Nr. 13-310.

⁷¹ Valstybės žinios, 2004, Nr. 63-2243.

⁷² Valstybės žinios, 1994, Nr. 43-772.

⁷³ *Cit. op.* 48, p. 379.

⁷⁴ Valstybės žinios, 1998, Nr. 110-3024; Valstybės žinios, 2004, Nr. 170-6238.

⁷⁵ LVAT nutartis a. b. 2006 m. lapkričio 22 d. B. T. v. *Seimo kontrolierių įstaiga*, Nr. A¹⁵-1982/2006, kat. 25 (S).

⁷⁶ LVAT 2007m. spalio 25 d. nutartis a. b. J. Z. v. *Kauno miesto savivaldybė*, Nr. A⁵-943/07, kat. 15.2 (S).

pobūdžio, ir taip nemažas skaičius valstybės institucijų turi teisę konstatuoti valdžios institucijų ir jų pareigūnų veiksmų neteisėtumą tam tikroje srityje.

Svarbiausias klausimas, manytume, yra tas, kokia tvarka turi būti konstatuojamas veiksmų neteisėtumas, t.y. ar prieš kreipiantis į teismą dėl patirtos žalos priteisimo turi būti nustatytas valdžios institucijos akto neteisėtumas, ar, kreipiantis dėl žalos atlyginimo, reikia kartu prašyti ir pripažinti žalą sukėlusį aktą neteisėtu, o gal užtenka kreiptis tik dėl žalos atlyginimo, o teismas, sprenddamas bylą, vertins ir žalą sukėlusio akto teisėtumą, nepaisant to, jog šis aktas prieš tai nebuvo ginčytas. Nė vienas kitas šiame darbe analizuojamas klausimas administracinių teismų praktikoje nėra taip skirtingai aiškinamas ir sprendžiamas, kaip prieš tai minėtasis. Tai puikiai iliustruoja toliau pateikiami pavyzdžiai⁷⁷. Byloje *R. Bružienė ir kt. v. Utenos rajono savivaldybė ir kt.*⁷⁸ pareiškėjai prašė priteisti žalą, patirtą atsakovams patvirtinus konkretaus sklypo detalų planą, nekontroliavus žemės naudojimo ir to pasėkoje neatkūrus pareiškėjams nuosavybės teisių į žemės sklypą natūra. Pažymėtina, jog paminėti valdžios institucijų veiksmai prieš kreipiantis į teismą ginčyti nebuvo. Atmesdamas pareiškėjų apeliacinį skundą, be kitų argumentų, LVAT 2005 m. lapkričio 7 d. nutarime nurodė: „[...] kolegija pažymi, kad viena iš būtinų sąlygų atsakomybei atsirasti yra neteisėti kaltininko veiksmai. Iš bylos matyti, kad pareiškėjai žalos atsiradimą kildina iš neteisėtų viešojo administravimo subjekto veiksmų, vykdančių viešojo administravimo funkcijas. Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 33 straipsnius, asmenys savo teises, kurias pažeidžia viešojo administravimo subjektai, gali ginti, o tuo pačiu revizuoti šių subjektų veiksmų neteisėtumą, nustatytais terminais ir tvarka. Iš bylos matyti, kad pareiškėjai šia tvarka tinkamai nepasinaudojo ir viešojo administravimo subjekto priimtų administracinių teisės aktų, iš kurių kildina žalos atsiradimą, nenuginčijo, o tuo pačiu nebuvo konstatuotas šių aktų neteisėtumo faktas, kuris, kaip minėta, yra viena iš būtinų sąlygų atsakomybei dėl žalos padarymo atsirasti“. Byloje *V. S. v. Lietuvos valstybė*⁷⁹ pareiškėjas prašė priteisti žalą, patirtą Policijos generalinio komisaro pavaduotojui atsisakius suteikti prašomą informaciją, bei panaikinti tokį minėto pareigūno aktą. Teismas atsisakė priimti skundą dalyje dėl reikalavimo panaikinti minėtą administracinį aktą konstatuodamas, kad pareiškėjas dėl tokio reikalavimo visų pirma turėjo kreiptis į Vyriausiąją administracinių ginčų komisiją. V.S. padavė skundą

---

⁷⁷ Siekiant geriau parodyti kylančias problemas, manytume, šiuo atveju reikalinga trumpai aptarti ir faktines bylos aplinkybes.

⁷⁸ LVAT 2005 m. lapkričio 7 d. nutarimas a. b. *R. Bružienė ir kt. v. Utenos rajono savivaldybė ir kt.*, Nr. A⁸-775-05, kat. 11.6.1.4; 15.2; 15.4; 65.1.

⁷⁹ LVAT 2007 m. vasario 9 d. nutarimas a. b. *V. S. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁷-170/07, kat. 15.2 (S).

šiai komisijai, tačiau dėl praleisto termino skundą buvo atsisakyta priimti. Nagrinėdamas bylą apeliacine tvarka LVAT 2007 m. vasario 9 d. nutarime konstatavo, jog: „Šie faktai leidžia teigti, jog įstatymų nustatyta tvarka nėra konstatuota, kad Policijos generalinio komisaro pavaduotojo [...] rašte pateikta informacija yra neteisinga ar neišsami, dėl ko buvo pažeistos pareiškėjo teisės gauti informaciją iš institucijos, į kurią jis kreipėsi su tokiu prašymu, t.y. teismine tvarka, laikantis išankstinės ginčo nagrinėjimo ne teismo tvarkos, nebuvo pripažinta, jog padarytas pažeidimas [...]. Todėl nėra pagrindo konstatuoti, jog buvo neteisėta veika, dėl to nėra pagrindų tiek turtinei, tiek neturtinei atsakomybei atsirasti“. Byloje *L. S. v. Radviliškio rajono policijos komisariatas*⁸⁰, pareiškėjas prašomos turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą grindė tuo, jog, anot jo, atsakovas priėmė neteisėtą nutarimą nutraukti administracinę bylą pasibaigus administracinės nuobaudos skyrimo terminams. Ir šioje byloje LVAT 2007 m. spalio 10 d. nutartyje pozicija iš esmės atitiko suformuotą jau aukščiau nurodytose bylose: „Policijos komisariato nutarimas teismine tvarka nenuginčytas ir yra galiojantis. Taigi teismas, nagrinėjantis bylą dėl turtinės ir neturtinės žalos priteisimo, neturi teisinio pagrindo šio teisės akto revizuoti, o tokiu atveju nėra jokio pagrindo teigti apie Radviliškio rajono policijos komisariato veiksmų neteisėtumą. Nesant vienos iš civilinės atsakomybės sąlygų, teisė į žalos atlyginimą paneigiama visai“. Analogiška LVAT pozicija išdėstyta ir 2007 m. spalio 17 d. nutartyje byloje *A. R. S. v. Lietuvos valstybė*⁸¹: „Paminėti teisės aktai yra galiojantys. Teismas, nagrinėjantis reikalavimą dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo, nesant reikalavimo dėl 2004 m. birželio 17 d. įsakymo panaikinimo ar pakeitimo, neturi pagrindo revizuoti viešojo administravimo subjekto įsakymo dėl namų valdos pardavimo (pareiškėjo nuomone, neteisėto veiksmo būtent su kuriuo ir siejamas turtinės ir neturtinės žalos atsiradimas). Esant tokiai situacijai visiškai paneigtinas atsakovo Vilniaus apskrities viršininko veiksmų prieštaravimas teisei pareiškėjo nurodytu aspektu, o kartu vieno iš civilinės atsakomybės elemento buvimas, t.y. veiksmų neteisėtumas“. Iš paminėtų bylų galima daryti išvadą, jog LVAT laiko, kad akto, pareiškėjo nurodomo neteisėtu ir esančio pagrindu priteisti iš atsakovo patirtą žalą, neteisėtumas turi būti konstatuotas tam įgaliotų subjektų laikantis nustatytų terminų. Jeigu konkretus aktas nebuvo ginčytas arba spręsti jo teisėtumo klausimą buvo atsisakyta dėl, pavyzdžiui, termino kreiptis dėl tokio akto panaikinimo, teismas, nagrinėdamas reikalavimą dėl žalos atlyginimo, neturi jokio teisinio

---

⁸⁰ LVAT 2007 m. spalio 10 d. nutartis a. b. *L. S. v. Radviliškio rajono policijos komisariatas*, Nr. A¹⁷-822/07, kat. 15.2 (S).

⁸¹ LVAT 2007 m. spalio 17 d. nutartis a. b. *A. R. S. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁷-896/07, kat. 15.2 (S).

pagrindo tirti nurodomo veiksmo teisėtumo klausimą. Teismas galėtų spręsti neteisėtumo klausimą tuo atveju, jeigu kartu su žalos atlyginimu prašoma panaikinti žalą sukėlusį aktą ir teismas yra kompetentingas tikrinti minėto akto teisėtumą, t.y. vien prašymas atlyginti žalą, teismo nuomone, neleidžia jam revizuoti akto galiojimo (teisėtumo).

Visiškai priešinga nuomonė pateikiama kitose LVAT apeliacine tvarka išnagrinėtose bylose. Byloje *V. I. v. Kauno valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba*⁸² pareiškėjas prašė priteisti žalą, padarytą atsakovo, anot jo, neteisėtai nutraukus antrinės teisinės pagalbos teikimą ir taip atėmus galimybę kreiptis į teismą. Kauno apygardos administracinis teismas sprendimu pareiškėjo skundą atmetė, motyvuodamas, kad nepanaikinus atsakovo sprendimo, kuriuo nutrauktas antrinės teisinės pagalbos teikimas, nėra pagrindo išvadai, jog aptariamasis atsakovo sprendimas yra neteisėtas. Be to, teismas pažymėjo, kad pareiškėjui teisė ginčyti atsakovo sprendimą buvo išaiškinta teismo posėdžio metu, tačiau pareiškėjas tokia teise nepasinaudojo. LVAT pozicija 2006 m. birželio 16 d. nutartyje buvo priešinga: „Kolegija nesutinka su teismo išvada, kad turi būti nugincytas atsakovo sprendimas nutraukti teisinės pagalbos teikimą. Sprendžiant žalos atlyginimo klausimą teismas privalo tirti ir faktinį pagrindą, iš kurio kildinama žala, nežiūrint to, kad tas pagrindas atskira tvarka ir nenugincytas. Pareiga tirti atsakovo veiksmus įtvirtinta CK 6.246 straipsnyje ir išplėtotą administracinių ir bendrosios kompetencijos teismų praktikoje dėl žalos atlyginimo, todėl pirmos instancijos teismas privalėjo tirti atsakovo [...] sprendimą ir pasisakyti dėl jo teisėtumo ir pagrįstumo“. Byloje *S. R., Š. V. v. Lietuvos valstybė*⁸³, pareiškėjai prašė priteisti žalą, patirtą atsakovui atsisakius įregistruoti nekilnojamąjį turtą jų vardu. Vilniaus apygardos administracinis teismas skundą atmetė, argumentuodamas tuo, kad atsakovo veiksmai nagrinėjant pareiškėjų prašymą buvo įforminti sprendimais, todėl dėl atsakovo neteisėtos veikos ir dėl jos atsiradusios žalos klausimas gali būti sprendžiamas tik tuomet, kai ginčo sprendimai bus pripažinti neteisėtais ir panaikinti įstatymų nustatyta tvarka. Nenuginčijus ir nepanaikinus šių aktų, negalima konstatuoti jų neteisėtumo. Pažymėtina, jog pirmosios instancijos teismas sprenddamas šią bylą rėmėsi ir jau aukščiau cituotu LVAT sprendimu byloje *R. Bružienė ir kt. v. Utenos rajono savivaldybė ir kt*⁸⁴. Apeliacinį skundą nagrinėjusio LVAT pozicija 2007 m. kovo 30 d. priimtoje nutartyje buvo kitokia. Remdamasis CK 6.271 str. 1 d., teismas padarė išvadą, jog: „Iš paminėtų įstatymo nuostatų

⁸² LVAT 2006 m. birželio 16 d. nutartis a. b. *V. I. v. Kauno valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba*, Nr. A⁴-1030/2006, kat. 15.2.

⁸³ LVAT 2007 m. kovo 30 d. a. b. *S. R., Š. V. v. Lietuvos valstybė* Nr. A¹⁰-332/07, kat. 15.2. (S).

⁸⁴ *Cit. op.* 78.

seka, kad žalos atsiradimo pagrindas šiuo atveju yra valstybės valdžios institucijų neteisėti aktai. Kad atsirastų teisė į žalos atlyginimą, įstatymas nereikalauja, kad neteisėti valstybės valdžios aktai būtų panaikinti ar pripažinti negaliojančiais įstatymų nustatyta tvarka. Todėl konstatavus, kad valstybės valdžios institucijos aktas yra neteisėtas, ir kad dėl to atsirado žala, esant pareikštam reikalavimui, teismas turi iš esmės nagrinėti reikalavimą dėl žalos atlyginimo. Ar valstybės valdžios institucijos aktas, iš kurio kildinama žala, yra teisėtas, teismas turi nustatyti nagrinėdamas reikalavimą dėl žalos atlyginimo“. Iš esmės panaši pozicija dėstoma ir administracinėje byloje *J. Z. v. Kauno miesto savivaldybė*⁸⁵, kurioje teismo buvo prašoma priteisti žalą, padarytą atsakovui laiku neatsakius į pareiškėjo skundą. Kauno apygardos administracinis teismas skundą atmetė nurodydamas, kad pareiškėjas įstatymų nustatyta tvarka nesikreipė į kompetentingą ginčų nagrinėjimo instituciją ir nereikalavo pripažinti atsakovo neveikimą bei įpareigoti tinkamai atsakyti į jo prašymą, todėl negalima konstatuoti Kauno miesto savivaldybės pareigūnų veiksmų neteisėtumo. 2007 m. spalio 25 d. priimtoje nutartyje, LVAT pirmosios instancijos teismo pozicijos nepalaikė: „Pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą, viena iš būtinų sąlygų civilinei atsakomybei atsirasti, tame tarpe ir savivaldybės civilinei atsakomybei, atsirasti yra neteisėti veiksmai [...]. Tad sprendžiant ginčą dėl žalos atlyginimo teismas **neišvengiamai** (*paryškinta aut.*) turi nustatyti, ar atitinkami veiksmai (neveikimas), dėl kurių atsiradusių žalą prašoma atlyginti, yra neteisėti (teisėti). Tik įvertinus visas bylos aplinkybes ir nustačius, kad atsakovo veiksmai yra teisėti, galima konstatuoti, kad nėra pagrindo tenkinti žalos atlyginimo. [...] vien tik ta aplinkybė, jog pareiškėjas įstatymų nustatyta tvarka nesikreipė dėl viešojo administravimo institucijos neveikimo pripažinimo ir įpareigojimo tinkamai atsakyti į jo prašymą, nesudaro pakankamo pagrindo pripažinti, kad pareiškėjo nurodomi ir, jo nuomone, neteisėti viešojo administravimo institucijos veiksmai ir neveikimas yra teisėti, kad pareigūnai jo atžvilgiu elgėsi teisėtai. Teismas šioje byloje turėjo išsamiai ir visapusiškai ištirti bylos aplinkybes, įvertinti, ar atsakovas pareiškėjo atžvilgiu veikė (ne)teisėtai, ir savo argumentuotas išvadas šiuo klausimu pateikti teismo sprendimo motyvuojamoje dalyje“. Išanalizavus pastarąsias bylas, galima teigti, kad LVAT mano esant būtina valdžios institucijų ar jų pareigūnų aktų teisėtumo klausimą spręsti konkrečioje byloje nagrinėjant reikalavimą dėl žalos atlyginimo, nepaisant to, kad pareiškėjo įvardijamas kaip neteisėtas ir prašomą priteisti žalą sukėlęs aktas nebuvo ginčytas įstatymų nustatyta tvarka ir terminais, ar tai buvo atsisakyta padaryti, nes,

---

⁸⁵ LVAT 2007m. spalio 25 d. nutartis a. b. *J. Z. v. Kauno miesto savivaldybė*, Nr. A⁵-943/07, kat. 15.2 (S).

pavyzdžiui, pareiškėjas praleido terminus skųsti konkretų aktą kaip neteisėtą ir pripažinti jį negaliojančiu ar pakeisti arba byloje dėl žalos atlyginimo nepareiškė atskiro reikalavimo pripažinti žalą sukėlusį aktą negaliojančiu.

Įvertindami pastarąsias teismų pozicijas, manytume, kad tokia LVAT praktika yra teisinga ir pagrįsta. Sprendžiant žalos, padarytos valdžios institucijų, atlyginimo ir akto, pareiškėjo nuomone sukėlusio prašomą atlyginti žalą, negaliojimo santykį, būtina aiškiai išskirti šiuos reikalavimus, t.y. reikalavimas atlyginti viešojo administravimo subjektų padarytą žalą (ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p., 88 str. 5 d.) ir reikalavimas pripažinti negaliojančiu viešojo administravimo subjekto aktą kaip neteisėtą ir nepagrįstą (ABTĮ 15 str. 1 d. 1, 2, 11 p., 88 str. 2 d.) nėra tapatūs. Iš esmės šiuos reikalavimus atskyrė ir LVAT byloje *S. R., Š. V. v. Lietuvos valstybė* pasisakęs, jog: „Kad atsirastų teisė į žalos atlyginimą, įstatymas nereikalauja, kad neteisėti valstybės valdžios aktai būtų panaikinti ar pripažinti negaliojančiais įstatymų nustatyta tvarka“. Taigi reikia atskirti teisės akto galiojimo ir neteisėtumo kaip valstybės civilinės deliktinės atsakomybės sąlygos klausimus. Jeigu būtų laikomasi priešingos pozicijos, t.y. LVAT nuomonės, išreikštos anksčiau aptartose bylose *R. Bružienė ir kt. v. Utenos rajono savivaldybė ir kt., V. S. v. Lietuvos valstybė, L. S. v. Radviliškio rajono policijos komisariatas, A. R. S. v. Lietuvos valstybė*, tai užvilkinėtų pareiškėjui padarytos žalos atlyginimą arba tokį atlyginimą kartais padarytų apskritai neįmanomu. Reikia turėti omenyje, kad skundui dėl viešojo administravimo subjekto akto panaikinimo taikomi trumpesni padavimo terminai, pavyzdžiui, pagal ABTĮ 33 str. 1 d., bendrasis terminas paduoti skundą dėl akto yra vienas mėnesis nuo jo paskelbimo arba individualaus akto įteikimo suinteresuotai šaliai arba du mėnesiai nuo dienos, kai baigiasi įstatymo ar kito teisės akto nustatytas reikalavimo įvykdymo terminas, kai tuo tarpu skundui dėl žalos atlyginimo paduoti taikomas trejų metų ieškinio senaties terminas (CK 1.125 str. 8 d.). Remiantis tokia LVAT pozicija, galima situacija, kai asmuo be svarbios priežasties praleis terminą pareikšti reikalavimą panaikinti konkretų valdžios institucijos aktą kaip neteisėtą ir nepagrįstą, o skundą dėl žalos atlyginimo nagrinėjantis teismas nebespręs šio akto neteisėtumo klausimo, laikys jį teisėtu ir priteisti žalos atlyginimą atsisakys. Net jei kartu su reikalavimu priteisti žalą būtų pareikštas ir prašymas panaikinti valdžios institucijos aktą, teismas, esant praleistam tokio reikalavimo pateikimo terminui, atsisakytų jį nagrinėti, o minėtą aktą, kaip nepanaikintą, laikytų galiojančiu ir nepriteistų žalos atlyginimo. Taigi nukentėjęs asmuo, norėdamas gauti žalos, padarytos valdžios institucijų aktais, atlyginimą, turėtų kuo skubiau, atsižvelgiant į konkrečius terminus, kreiptis dėl tokių aktų panaikinimo, o

trejų metų ieškinio senaties terminas reikalavimui dėl žalos atlyginimo pareikšti iš esmės netektų prasmės. Reikia turėti omenyje ir tai, kad teisės aktai gali nustatyti privalomą ikiteisminę ginčų nagrinėjimo procedūrą, pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo⁸⁶ 14 str. redakciją, galiojusią iki 2005 m. lapkričio 26 d., prašomos informacijos nepateikimas, nepilnas pateikimas ir pan. turėjo būti skundžiamas administracinių ginčų komisijai, todėl asmuo, norėdamas prisiteisti tokiu informacijos nepateikimu jam padarytą žalą, visų pirma turėjo kreiptis dėl tokio informacijos nepateikimo į administracinių ginčų komisiją, ir, pastarajai, konstatavus, kad prašoma informacija nepateikta nepagrįstai ir įpareigojus ją pateikti, kreiptis į administracinę teisumą dėl žalos atlyginimo. Akivaizdu, jog tokiu atveju žalos atlyginimas trunka ilgiau, nei kreipiantis tiesiogiai į administracinę teisumą ir prašant žalos atlyginimo. Atkreiptinas dėmesys į tuos atvejus, kai pareiškėjas žalą kildina iš atsakovo vilkinimo atlikti jam priskirtas funkcijas arba neveikimo. Pagal administracinių teismų praktiką⁸⁷, reikalavimas dėl vilkinimo ar neveikimo pripažinimo negali būti skundo dalyku, todėl: „[...] institucijai neveikiant ar vilkinant atitinkamų veiksmų atlikimą, netinkamai [...] atliekant tam tikrus veiksmus, nesikreipimas į kompetentingą instituciją su reikalavimu įpareigoti atlikti veiksmus, pašalinančius tiesiogines tokio neveikimo, vilkinimo ar netinkamai atlikto veiksmo pasekmes, teisėjų kolegijos nuomone, pats savaimė paties vilkinimo, neveikimo ar netinkamai atlikto veiksmo nepadarė teisėtu. Juolab, kad pagrindas kreiptis su tokiu reikalavimu (dėl įpareigojimo atlikti veiksmus) gali išnykti institucijai pačiai, nors ir pavėluotai, atlikus atitinkamus veiksmus. Tad reikalavimas, kad viešojo administravimo institucijos neteisėtai neveikimas, vilkinimas ar netinkamas veiksmo atlikimas būtinai būtų nustatytas sprendžiant ginčą dėl neveikimo ar vilkinimo ir (arba) įpareigojimo atlikti veiksmus, asmeniui neteisėtu neveikimu, vilkinimu ar neteisėtu veiksmu padarytos žalos atlyginimą gali padaryti iš esmės neįmanoma“⁸⁸. Taigi sutapatinimas reikalavimo atlyginti žalą ir reikalavimo pripažinti aktą, kurį pareiškėjas įvardija kaip sukėlusį prašomą atlyginti žalą, negaliojančiu lemia tai, kad reikalavimo dėl žalos atlyginimo patenkinimas trunka ilgiau, o kai kada apskritai yra neįmanomas (pavyzdžiui, praleistas terminas reikalauti pripažinti valdžios institucijos individualų aktą neteisėtu). Dėl šių priežasčių sutikti su šia LVAT pozicija negalima ir reikėtų laikytis bylose *V. I. v. Kauno valstybės garantuojamos*

⁸⁶ Valstybės žinios, 2000, Nr. 10-236; Valstybės žinios, 2005, Nr. 139-5008.

⁸⁷ LVAT 2006 m. rugsėjo 14 d. nutartis a. b. *A. B. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁶-1286/2006, kat. 15.2; 25; 61(S).

⁸⁸ LVAT 2007 m. spalio 25 d. nutartis a. b. *J. Z. v. Kauno miesto savivaldybė*, Nr. A⁵-943/07, kat. 15.2 (S).

teisinės pagalbos tarnyba, S. R., Š. V. v. Lietuvos valstybė, J. Z. v. Kauno miesto savivaldybė formuojamos administracinių teismų praktiko, jog reikalavimo dėl žalos atlyginimo patenkinimui nėra būtina, kad aktas, iš kurio pareiškėjas kildina prašomą priteisti žalą, būtų pripažintas negaliojančiu ar panaikintas, o akto teisėtumą teismas turėtų nustatyti nagrinėdamas bylą dėl žalos atlyginimo. Tai leistų pripažinti žalą sukėlusį valdžios institucijos aktą neteisėtu ir tuo atveju, kai pareiškėjas prašydamas priteisti atlyginti patirtą žalą kartu nereikalauja panaikinti šį aktą arba tokiam reikalavimui pareikšti jis be svarbių priežasčių yra praleidęs terminus. Žinoma, tokiu atveju net ir pripažinus aktą neteisėtu ir sukėlusiu žalos, jis liktų galioti. Tačiau, kaip matyti iš skirtingas teismų pozicijas išreiškiančių bylų išnagrinėjimo apeliacine tvarka datų, negalima teigti, jog kuri viena iš priešingų pozicijų yra vyraujanti. Lieka tikėtis, jog administraciniai teismai ateityje remsis pozicija, nesutapatinančia reikalavimų panaikinti valdžios institucijos aktą ir reikalavimų atlyginti tokiu aktu padarytą žalą (teisės akto galiojimo ir neteisėtumo kaip valstybės civilinės deliktinės atsakomybės sąlygos).

Prieš tai aptartos minėtos bylos ir jose išreikšta teismų nuomonė apėmė tuos atvejus, kai valdžios institucijos ar jos pareigūno aktas nebuvo ginčytas įstatymų nustatyta tvarka ir terminais arba tai buvo atsisakyta padaryti formaliais pagrindais, t.y. kai iš esmės nebuvo tirtas akto teisėtumas ir pagrįstumas. Jeigu kompetentingi subjektai sprendė ginčą dėl tokio akto galiojimo, tai jų priimti sprendimai privalomi administraciniam teismui, nagrinėjančiam bylą dėl žalos atlyginimo, kurioje pareiškėjas kaip neteisėtą būtent ir nurodo aktą. Pavyzdžiui, Konstituciniam Teismui nutarus, jog Vyriausybės aktas prieštarauja konkrečiam įstatymui arba bendros kompetencijos teismui sprendžiamoje civilinėje byloje panaikinus individualų administracinį aktą, administraciniam teismui panaikinus skundžiamą aktą kaip neteisėtą ir nepagrįstą, jų sprendimai bus privalomi ir bylą dėl žalos atlyginimo nagrinėjančiam teismui (Konstitucijos 107 str., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo⁸⁹ 74 str., CPK 279 str. 4 d., ABTĮ 88 str. 2 d., 96 str. 4 d.). Analogiška situacija bus ir tais atvejais, kai tokie aktai nebus pripažinti negaliojančiais. Pažymėtina ir tai, jog spręsdamas bylą dėl žalos atlyginimo, administracinis teismas taip pat gali pats pripažinti negaliojančiu žalą sukėlusį aktą, jeigu toks reikalavimas pagrįstas ir buvo pareikštas teisės aktų nustatyta tvarka ir terminais.

---

⁸⁹ Valstybės žinios, 1993, Nr. 6-120.

1.4. Akto neteisėtumo vertinimas

Minėta, valdžios institucijų aktų neteisėtumas gali būti konstatuotas tiek tuomet, kai pažeidžiamos konkrečios teisės aktuose įtvirtintos pareigos, tiek ir tuomet kai pažeidžiama bendro pobūdžio rūpestingumo pareiga⁹⁰. Valdžios institucijų teisės, pareigos, funkcijos, tikslai ir uždaviniai yra smulkiai reglamentuoti, todėl dažniausias administracinių teismų praktikoje pasitaikantis akto neteisėtumo konstatavimas būtent ir yra siejamas su konkrečių pareigų pažeidimu. Tačiau norint konstatuoti valdžios institucijų veiksmų neteisėtumą pažeidus jų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose joms nustatytas pareigas, tokios pareigos neturi būti pernelyg bendro pobūdžio. Tai galima pailustruoti keliais pavyzdžiais iš teismų praktikos. Byloje *P. Česnulevičius v. Lietuvos valstybė*⁹¹, pareiškėjas prašė atlyginti neturtinę žalą, patirtą atsakovui neužtikrinus jo sūnaus saugaus bausmės atlikimo pataisos namuose (pastarasis buvo sumuštas nenustatytų asmenų, o vėliau nuo sumušimo patirtų traumų mirė) ir atsakovo veiksmų neteisėtumą grindė Bausmių vykdymo kodekso 70 str. 1 d. 3 p., nustatančiu, kad vienas iš nuteistųjų atskiro arba izoliuoto laikymo pataisos įstaigose tikslų yra užtikrinti nuteistųjų priežiūrą ir jų saugumą. LVAT pasisakė, kad: „[...] sprendžiant Institucijos (jos pareigūno) veikos neteisėtumo klausimą kiekvienu konkrečiu atveju yra būtina nustatyti, kokios Institucijos veiklą reglamentuojančios teisės normos buvo pažeistos ir kaip šie pažeidimai pasireiškė, t.y. neigiama tokios veikos pasekmė savaime negali būti laikoma pakankamu pagrindu konstatuoti šios veikos neteisėtumą. [...] Bausmių vykdymo kodekso 70 straipsnio 1 dalies 3 punkto [...] norma yra bendrojo pobūdžio, todėl pagal savo esmę negali būti priskirta prie normų, tiesiogiai reglamentuojančių pataisos namų administracijos (pareigūnų) veiklą. Kitų teisės normų pažeidimų pareiškėjas nenurodė. Todėl pareiškėjo sūnaus sumušimo pataisos namuose faktas dėl aukščiau pateikto argumento negali būti laikomas pakankamu konstatuoti [...] pataisos namų administracijos (pareigūnų) veikos neteisėtumą“. Byloje *D. J. v. Radviliškio rajono savivaldybės administracija*⁹² pareiškėjas prašė atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, patirtą Radviliškio r. sav. administracijos Vaiko teisių apsaugos tarnybai nevykdžius Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo reikalavimų, garantuojančių vaikams, turintiems negalią, gauti valstybės paramą ir išlaikymą,

⁹⁰ Kai pažeidžiama bendro pobūdžio pareiga, remiantis generalinio delikto doktrina, iš esmės galima kalbėti ir apie kaltę.

⁹¹ LVAT 2005 m. spalio 28 d. nutartis a. b. *P. Česnulevičius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹¹-1642/2005, kat. 15.2.

⁹² LVAT 2008 m. vasario 20 d. nutartis a. b. *D. J. v. Radviliškio rajono savivaldybės administracija*, Nr. A-438-232/2008, kat. 15.2; 15.4 (S).

ko pasėkoje jis prarado teisę gauti šalpos pensiją. Pagal tuo metu galiojusius teisės aktų reikalavimus, subjektas, turintis teisę gauti tokią pašalpą ir norėdamas ja pasinaudoti, turi kreiptis į atitinkamas institucijas ir pateikti reikiamus dokumentus. Pareiškėjas ar jo atstovas to padaręs nebuvo, tačiau, pasak pareiškėjo, kadangi jis ir jo įstatyminis atstovas (motina) turi negalią, kreiptis dėl pašalpos jam suteikimo turėjo Vaiko teisių apsaugos tarnyba. LVAT konstatavo: „[...] Rajonų, miestų vaikų teisių apsaugos tarnybų bendrųjų nuostatų 6.14 punktas numatė, kad šios tarybos gina vaikų interesus įvairiose valstybinėse institucijoje bei visuomeninėse organizacijose ir jiems atstovauja, prireikus atstovauja vaikams ir paaugliams teismuose, nagrinėjančiuose baudžiamąsias, administracines, civilines bylas, susijusias su jų teisių apsauga, tačiau tai yra bendro pobūdžio pareiga bei teisė, kuri kiekvienu konkrečiu atveju gali būti įgyvendinta (ar atsirasti pareiga tinkamai veikti) tik nustatyta tvarka pradėjus (inicijavus) administracines procedūras šioje srityje, t.y. esant teisiniam pagrindui pradėti veiksmus, susijusius su vaikų teisių, interesų gynyba. Byloje duomenų, kad atsakovui buvo žinoma, ar kad jis nustatyta tvarka buvo informuotas apie būtinybę ginti pareiškėjo interesus šalpos pensijos gavimo reikalu, nesurinkta. Dėl ko įrodymų vertinimo prasme, pareiškėjas neįrodė, jog atsakovas neveikė taip, kaip privalėjo veikti pagal teisės aktų reikalavimus“. Taigi norint konstatuoti valdžios institucijos akto neteisėtumą, pasireiškusį pažeidžiant jos veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, reikia nustatyti kokias konkrečias pareigas ši institucija pažeidė. Kaip matyti iš teismų praktikos, konkrečios pareigos pažeidimo laipsnis pripažįstant tokį pažeidimą neteisėtu nėra vienodas, t.y. jis priklauso nuo pareigos pobūdžio, valdžios institucijų vykdomų funkcijų. Pavyzdžiui, savivaldybės mero atsakymas, kuriame buvo pateikta ne visiškai tiksli informacija, tačiau kuris buvo pateiktas pagal teisės aktus išnagrinėjus asmens prašymą, nebuvo pripažintas neteisėtu, nes „[...] šiuo atveju neteisėtumas galėtų pasireikšti tik tada, kai būtų nustatoma, jog valdžios institucijų darbuotojai neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, paviršutiniškai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai“⁹³. Bet „[...] policijos ar kitų valstybės tarnybų veiksmai, kuriais ribojamos piliečių teisės ir laisvės, gali būti atliekami tik griežtai remiantis įstatymo pagrindu ir tokio pobūdžio teisės normų turinys negali būti aiškinamas plečiamai. Ir priešingai, jei policijos ar kitų valstybės tarnybų veiksmai, ribojantys piliečių teises ir laisves, buvo atlikti be aiškaus įstatyminio pagrindo, jie visuomet turi būti pripažįstami neteisėtais. Dėl jų

---

⁹³ LVAT 2007 m. gegužės 17 d. nutartis a. b. I. P. V. v. *Vilniaus miesto savivaldybė*, Nr. A¹⁷-499/2007, kat. 15.2.

nukentėjęs asmuo gali reikalauti nuostolių atlyginimo⁹⁴. Šioje vietoje pažymėtinas ypatumas, susijęs su gydymo paslaugų teikimu įkalinimo vietoje esančiam asmeniui. Remiantis Teisingumo kolegijos suformuota praktika, ginčai dėl žalos teikiant gydymo paslaugas tokiais atvejais priskirtini administraciniais teismams, kurie laikosi pozicijos, kad: „[...] asmenims, teikusiems gydymo paslaugas pareiškėjui, kaip profesionalams turi būti taikomi didesni atidumo, rūpestingumo, atsargumo standartai, o profesionalo veiksmų neteisėtumą gali lemti bet koks neatidumas, nerūpestingumas, nedėmesingumas, nepakankamas profesinės pareigos atlikimas ar profesinės etikos taisyklių pažeidimas⁹⁵, t.y. administraciniai teismai remiasi žalos, padarytos asmens sveikatai gydytojų veiksmais, atlyginimo bylose suformuota LAT praktika⁹⁶, nors tiesioginė nuoroda į konkrečias LAT nutartis nepateikiama. Manytume tokia administracinių teismų praktika yra pagrįsta, nes, viena vertus, nevertindami menkiausių pažeidimų neteisėtais, užtikrina sklandžią valstybės institucijų tiesioginę veiklą (jei dėl bet kokio, net mažiausio, formalaus pažeidimo priteistų žalos atlyginimą, tai galėtų paskatinti dažniau kreiptis į teismus, taip atitraukiant atsakovą nuo tiesioginių funkcijų vykdymo), kita vertus, srityse, susijusiose su asmens teisių ir laisvių varžymu, bet kokie institucijų ar pareigūnų veiksmai, neatitinkantys teisės aktų reikalavimų yra neteisėti, o taip užtikrinama asmens teisė į patirtos žalos atlyginimą.

Valdžios institucijos dėl savo veiklos specifikos dažniausiai asmenims žalą padaro ne fiziniiais veiksmais, o priimdamos norminius ar individualius teisės aktus. Kalbant apie akto neteisėtumo konstatavimą, be kita ko, buvo minėta, kad kompetentingų subjektų sprendimai, kuriais pripažįstami valdžios institucijos aktai negaliojančiais, privalomi ir bylas dėl žalos atlyginimo nagrinėjančiam teismui, kai pareiškėjas kaip prašomos priteisti žalos pagrindą nurodo tokio akto neteisėtumą. Kyla klausimas, ar valdžios institucijos akto pripažinimas negaliojančiu kartu reiškia ir jį priėmusios institucijos neteisėtus veiksmus? Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad ne visuomet valdžios institucijos akto panaikinimas reiškia jos veiksmų neteisėtumą. Tokie atvejai yra tuomet, kai aktą priimanti institucija teisės aktų ribose naudojasi tam tikra pasirinkimo laisve priimti ar nepriimti konkretų teisės aktą, nustatyti jo turinį, t.y. kai valdžios institucijos naudojasi joms suteikta diskrecijos teise, kuri yra būtina siekiant efektyviai vykdyti savo veiklą. Ryškiausias to pavyzdys administracinių

---

⁹⁴ LVAT 2006 m. spalio 25 d. a. b. G. V. v. *Policijos departamentas, Kėdainių rajono policijos komisariatas*, A-15-1778/2006, kat. 15.2 (S).

⁹⁵ LVAT 2007 m. sausio 10 d. nutartis a. b. V. S. v. *Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁵-45/2007, kat. 15.2 (S).

⁹⁶ LAT Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 18 d. nutartis c. b. L. M. Sandienė v. *Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*, Nr. 3K-3-1140/2001, kat. 39.6.2.12.

teismų praktikoje – administracinių teisės pažeidimų bylų nagrinėjimas. LVAT 2003 m. gruodžio 15 d. priimtoje nutartyje byloje *R. Matusevičius v. Lietuvos valstybė*⁹⁷ pasisakė: „Panevėžio apygardos teismas [...] nutarime padarė išvadą, jog R. Matusevičiui nuobaudą paskyręs pareigūnas tinkamai užfiksavo medžioklės taisyklių pažeidimo faktą, tačiau surinktų įrodymų, patvirtinančių R. Matusevičiaus kaltę, nepakako. Šiuo atveju teismas, nagrinėjęs administracinio teisės pažeidimo bylą, suabejojo tik R. Matusevičiaus kaltės įrodymų pakankamumu. Taigi iš esmės administracinę nuobaudą paskyręs pareigūnas, nagrinėdamas administracinio teisės pažeidimo bylą, nepažeidė ATPK nuostatų reikalavimų, įskaitant ATPK 256 str. 3 dalį, įpareigojančią administracinio teisės pažeidimo bylą nagrinėjančią instituciją (pareigūną) surinkti įrodymus. Pagal ATPK 257 straipsnį, įrodymus ir jų pakankamumą bylą nagrinėjanti institucija (pareigūnas) turi vertinti pagal savo vidinį įsitikinimą, t.y. įstatymas įrodymų vertinimo procesą sieja su subjektyviais kriterijais. Todėl įrodymų nepakankamumas nesudaro pagrindo vertinti pareigūno, nagrinėjusio administracinio teisės pažeidimo bylą, veiksmų kaip neteisėtų“. Šio precedento administraciniai teismai laikosi vieningai ir dažnai tokio tipo bylose nepripažįsta administracinio teisės pažeidimo bylą nagrinėjusios institucijos veiksmų neteisėtais. Tačiau tokiais atvejais iškyla sudėtingas klausimas, - kaip įvertinti ar konkrečiu atveju diskrecijos teisės ribos nebuvo peržengtos. Iš nurodytos bylos galima daryti išvadą, jog tuo konkrečiu atveju, administracinio teisės pažeidimo bylą nagrinėjusio ir administracinę nuobaudą paskyrusio pareigūno veiksmai tikriausia būtų pripažinti neteisėtais, jei, pavyzdžiui, apskritai nebūtų buvęs surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas arba nebūtų surinkta jokių įrodymų. Byloje *I. M. v. Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt.*⁹⁸ LVAT pažymėjo, kad: „[...] valstybės ir savivaldybės institucijų diskrecijos teisė sprendžiant jų kompetencijai priskirtus klausimus nėra absoliuti, valstybės ar savivaldybės institucija, pasirinkdama sprendimo variantą, visais atvejais yra saistoma jos veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatų ir negali peržengti jais nustatytų ribų“. Taigi valdžios institucijos diskrecijos teisę riboja jos veiklą reglamentuojantys teisės aktai, t.y. juose nustatytos institucijos teisės ir pareigos, funkcijos, veiklos tikslai ir uždaviniai. Manytume, vertinant diskrecijos teisės įgyvendinimo ribas teismai, esant reikalui, galėtų pasiremti ir Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijoje Nr. R (80) 2 „Dėl administracinių institucijų

⁹⁷ LVAT 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis a. b. *R. Matusevičius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁴-689-03, kat. 18.2; 18.4.

⁹⁸ LVAT 2007 m. gegužės 5 d. nutartis a. b. *I. M. v. Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt.*, Nr. A¹⁴-470/07, kat. 4; 15.2 (S).

naudojimosi diskrecinėmis galiomis⁹⁹ pateiktais diskrecinių galių įgyvendinimo principais, pavyzdžiui, objektyvumo, nešališkumo, proporcingumo, sprendimų priėmimo per protingą terminą ir kitų.

Visgi, keltinas ir kitas klausimas, ar vien tik tais atvejais, kai viešojo administravimo subjekto aktas panaikinamas dėl įrodymų nepakankamumo, galima kalbėti, kad toks akto pripažinimas negaliojančiu nereiškia jį priėmusios valdžios institucijos veiksmų neteisėtumo. Nors kitokių atvejų administracinių teismų praktikoje aptikti nepavyko, manytume, jog vargu ar galima kalbėti apie valdžios institucijos veiksmų neteisėtumą, jei jos aktas panaikintas vien tik dėl procedūrinių taisyklių pažeidimo, nors jo turinys atitiko teisės aktų reikalavimus ir buvo priimtas kompetentingo subjekto arba neteisėtas aktas buvo sąlygos neaiškios, painios normos buvimu ir šį aktą priimančias subjektas sąžiningai klydo. Taigi manytume, jog aktą pripažinus negaliojančiu, teismas, sprenddamas žalos, grindžiamos tokio akto neteisėtumo, atlyginimo klausimą, tokį aktą priėmusio subjekto veiksmų teisėtumą turėtų aiškintis, t.y. neturėtų automatiškai laikyti neteisėtu. Bet, jei kompetentingo subjekto valdžios institucijos aktas nepripažintas negaliojančiu, vargu ar žalos atlyginimo bylą nagrinėjantis teismas galėtų tokį aktą laikyti neteisėtu.

Apibendrinant aukščiau išdėstyta, galima teigti, jog dažniausia valdžios institucijų aktai pripažįstami neteisėtais kaip pažeidžiantys jų veiklą reglamentuojančių teisės aktų įtvirtintas pareigas. Pareigos turi būti konkrečios, t.y. neturi būti pernelyg bendro pobūdžio. Konkrečios pareigos pažeidimo laipsnis pripažįstant tokį pažeidimą neteisėtu nėra vienodas, t.y. jis priklauso nuo pareigos pobūdžio, valdžios institucijų vykdomų funkcijų. Vertinant valdžios institucijos akto, priimto naudojantis jai suteikta diskrecijos galia, teisėtumą, būtina vadovautis tos institucijos teisės aktais nustatytais teisėmis, pareigomis, funkcijomis, veiklos tikslais ir uždaviniais. Akto pripažinimas negaliojančiu ne visuomet reiškia jį priėmusios institucijos veiksmų neteisėtumą, todėl neteisėtumo klausimas vis tiek turi būti nagrinėjamas sprendžiant bylą dėl žalos atlyginimo. Tačiau kompetentingam subjektui, pavyzdžiui teismui, konstatavus, jog valdžios institucijos aktas nėra negaliojantis, žalos atlyginimo klausimą nagrinėjantis teismas negalėtų tokį aktą priėmusios institucijos veiksmų laikyti neteisėtais.

---

⁹⁹ In. *Viešasis administravimas ir privatūs asmenys*. Europos Tarybos dokumentai. Vilnius: Justitia, 2004, p. 338-350.

1.5 Akto, pagrįsto antikonstituciniu pripažintu įstatymu, vertinimas neteisėtumo atžvilgiu

Jau buvo minėta situacija, susijusi su Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarimu¹⁰⁰ kai kurių Valstybinio socialinio draudimo įstatymo nuostatos antikonstitucinėmis pripažinimu. Pensininkai, kreipdamiesi į teismus dėl žalos, padarytos Konstitucijai prieštaraujančiu įstatymo pagrindu mokėjus ne visą pensiją, dažnai atsakovu nurodydavo konkretų VSDFV teritorinį skyrių. Kilo klausimas, kaip vertinti valdžios institucijos aktus, pagrįstus neteisėtu įstatymu. Pareiškėjai juos laikė neteisėtais, nes antikonstitucinis įstatymas yra neteisėtas nuo pat jo priėmimo momento, todėl toks įstatymas ir juo remiantis priimti valdžios institucijos aktai negali sukelti neigiamų pasekmių, kurios nebūtų atlygintos, be to, antikonstitucinio įstatymo vykdymas negali būti laikomas teisėtu veiksmu¹⁰¹. Administraciniai teismai, remdamiesi Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 13 d. sprendimu¹⁰², tokius argumentus vieningai atmesdavo, nes, pirma, „[...] teisės aktai, Konstitucinio Teismo pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai, negali būti taikomi santykiams, atsirandantiems po Konstitucinio Teismo sprendimo dėl šių aktų prieštaravimo Konstitucijai oficialaus paskelbimo, tačiau iki šio momento taikant teisės aktus priimtiems sprendimams šių aktų pripažinimas prieštaraujančiais Konstitucijai reikšmingas tiek, kiek šie sprendimai nėra įvykdyti – nesukėlę realių teisinių pasekmių“ ir, antra, „kadangi išimtinė teisė spręsti, ar įstatymas ar kitas teisės aktas atitinka Konstituciją, yra suteikta Konstituciniam Teismui, kai nėra atitinkamo Konstitucinio Teismo sprendimo, valdžios institucijos neturi teisės atsisakyti vykdyti įstatymą ar kitą teisės aktą, motyvuodamos šio akto nekonstitucingumu“¹⁰³, t.y. galioja teisės aktų teisėtumo prezumpcija. Neabejotinai tokiems teismų argumentams reikia pritarti, nes kitaip kiltų netvarka, pavyzdžiui, vienos

---

¹⁰⁰ Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto bei 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Valstybės žinios, 2002, Nr. 113-5057

¹⁰¹ Pavyzdžiui, LVAT 2003 m. birželio 27 d. nutartis a. b. E .Stasytis v. Lietuvos valstybė, Nr. Nr. A5-264/2003.

¹⁰² Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 13 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo prašymo iširti, ar Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 24 straipsnio pakeitimo, 23 ir 32 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Valstybės žinios, 2003-05-15, Nr. 48-2133.

¹⁰³ Cit. op. 94.

institucijos, laikydamos įstatymą antikonstituciniu, galėtų atsisakyti jį vykdyti, o kitos jo laikytųsi. Tačiau, jeigu sprendimas, pagrįstas antikonstituciniu aktu, dar nėra įvykdytas iki atitinkamo Konstitucinio Teismo sprendimo oficialaus paskelbimo, jis negali būti vykdomas, kadangi išnyksta jo teisinis pagrindas, todėl „dėl tokios pakankamai išimtinės situacijos gali būti daroma išvada, kad atsakovo sprendimas mokėti tik dalį pensijos yra neteisingas, tačiau tuo pačiu negali būti konstatuota, kad atsakovas, preziumuodamas taikomo įstatymo atitikimą Konstitucijai, netinkamai vykdė savo kaip viešojo administravimo subjekto pareigas“¹⁰⁴.

Kadangi pensijas mokėjusių VSDFV teritorinių skyrių veiksmai pagrįstai negalėjo būti laikomi neteisėtais, pareiškėjų skundai buvo atmetami. Teismai šiuo atveju turėjo spręsti įstatymų leidėjo patraukimo atsakovu klausimą, tačiau apskritai tai vengė daryti. Dėl šių priežasčių nukentėję asmenys prisiteisti patirtos žalos atlyginimą negalėjo.

2. Žala

Analizuojant administracinių teismų praktiką bylose dėl valdžios institucijų veiksmais padarytos žalos atlyginimo, galima pastebėti, jog šiuo atveju žalos samprata, jos nustatymo ir atlyginimo kriterijai bei kiti su ja susiję klausimai sprendžiami lygiai taip pat kaip ir žalos, padarytos privataus asmens, atlyginimo atvejais. Pavyzdžiui, teismai pripažįsta teisę ir į netiesioginių nuostolių atlyginimą¹⁰⁵, sprendžia klausimus dėl kelių asmenų bendrai padarytos žalos atlyginimo¹⁰⁶, mažina priteistą žalą, jei dėl jos atsiradimo kaltas ir nukentėjęs asmuo¹⁰⁷, atlygina tik realią žalą¹⁰⁸, priteisiamos išlaidos žalos prevencijai¹⁰⁹ ir pan. Be to, spręsdami šiuos klausimus administraciniai teismai nevengia remtis ir atitinkama bendrosios kompetencijos teismų praktika¹¹⁰.

---

¹⁰⁴ LVAT 2004 m. kovo 1 d. nutartis a. b. *K. Jefremova v. Vidaus reikalų ministerija, Vilniaus m. VPK*, kat. 8.6.1; 19.5.

¹⁰⁵ LVAT 2006 m. birželio 27 d. nutartis a. b. *V. Z. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹¹-1087/2006, kat. 15.2, 15.4 (S); LVAT 2007 m. sausio 22 d. nutartis a. b. *UAB „Limedika“ v. Kauno apskrities valstybinė mokesčių inspekcija*, Nr. A6-90/2007, kat. 15.2; 15.4 (S).

¹⁰⁶ LVAT 2007 m. kovo 2 d. nutartis a. b. *TŪB „Daimanta“ v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁶-220/2007, kat. 15.2; 15.4 (S).

¹⁰⁷ LVAT 2005 m. rugsėjo 30 d. nutartis, *R. R., S. T. v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Vilniaus apskrities virštininko administracija*, Nr. A⁵-665/05, kat. 13.2; 14.3; 15.2.

¹⁰⁸ LVAT 2005 m. gegužės 24 d. nutartis a. b. *H. Mickevčius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁵-602/2005, kat. 15.2.

¹⁰⁹ LVAT 2007 m. kovo 13 d. nutartis a. b. *V. P. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹¹-271/2007, kat. 15.2; 15.4 (S).

¹¹⁰ LVAT 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis a. b. *R. Š. v. Lietuvos valstybė, Klaipėdos miesto VPK*, Nr. A¹⁷-1001/2007, kat. 15.2; 16.2; 16.4; 16.6 (S)., LVAT 2007 m. gruodžio 19 d. nutartis a. b. *M. R. v. Lietuvos valstybė, Vilniaus apskrities virštininko administracija*, Nr. A¹⁷-1158/2007, kat. 11.9; 15.2 (S).

Kadangi prieš tai minėti žalos atlyginimo klausimai didelių problemų nekelia, toliau darbe aptariami atvejai, kai pareiškėjai administraciniuose teismuose, remdamiesi CK 6.271 str. siekia prisiteisti išlaidas, patirtas nagrinėjant jų administracinių teisės pažeidimų bylose, taip pat neturtinės žalos atlyginimo probleminiai klausimai.

2.1. Išlaidos administracinių teisės pažeidimų bylose

Administracinių teismų praktikoje labai dažni atvejai, kai asmenys, reikalaudami priteisti neteisėtai valdžios institucijų veiksmais padarytos žalos atlyginimą, į prašomą atlyginti žalą įtraukia ir atstovavimo išlaidas, patirtas jiems ATPK tvarka surašius administracinio teisės pažeidimo protokolus bei sprendžiant šias bylas. Tokiais atvejais kaip valdžios institucijų neteisėtus veiksmus pareiškėjai būtent ir įvardina neva jų (pareiškėjų) nepagrįstą patraukimą administracinę atsakomybę. Tokių reikalavimų kėlimas gali būti paaiškinamas tuo, jog pagal ATPK 279 str., administracinę atsakomybę traukiamam asmeniui jo patirtos išlaidos administracinio teisės pažeidimo byloje nėra atlyginamos. Taigi asmenys, kuriems paskirta administracinė nuobauda dėl tam tikrų prižasčių teismo yra panaikinama, pavyzdžiui, trūkstant kaltės įrodymų, pasinaudodami tokiu teismo sprendimu kreipiasi į administracinius teismus prašydami atlyginti esą neteisėtu jų patraukimu administracinę atsakomybę patirtą žalą, ja laikant ir išlaidas, patirtas administracinio teisės pažeidimo byloje. Tokie pareiškimai neretai grindžiami CK 6.271 str., 6.249 str. bei visiško nuostolių atlyginimo principu. Administracinių teismų pozicija tokių reikalavimų atveju galutinai¹¹¹ buvo suformuota LVAT plenarinės sesijos 2003 m. gruodžio 15 d. priimtame nutarime¹¹²: „[...] tokios išlaidos priskirtinos administracinių teisės pažeidimų proceso teisinio reguliavimo sferai ir į CK 6.249 bei 6.271 straipsnių reguliavimo sritį nepatenka“. Anot teismo, tokių išlaidų atlyginimą reglamentuoja kitos teisės normos – ATPK, ABTĮ, Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymas¹¹³, tačiau ir jos nenumato šių išlaidų atlyginimo. Šia praktika administraciniai teismai vadovaujasi iki šiol¹¹⁴. Nesigilinant į klausimą, ar LVAT minėtoje byloje pagrįstai nurodytą

¹¹¹ Tokią poziciją LVAT buvo išreiškęs ir savo 2002 m. sausio 3 d. konsultacijoje Nr. 1-K.

¹¹² LVAT 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis a. b. R. *Matusevičius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A4-689-03, kat. 18.2; 18.4.

¹¹³ Valstybės žinios, 2002, Nr. 56-2228.

¹¹⁴ LVAT 2007 gegužės 5 d. nutartis a. b. O. Š. v. *Vilniaus miesto savivaldybės administracija*, Nr. A² - 465/2007, kat. 15.2 (S); LVAT 2007 m. gruodžio 12 d. a. b. Ž. Š. v. *Lietuvos Respublika*, Nr. A¹⁷ - 1197/2007, kat. 15.2 (S).

ATPK reguliavimą laikė detaliu ir pilnu ir pagal analogiją netaikė atitinkamų ABTĮ normų¹¹⁵, galima pritarti teismo pozicijai, jog šiuo atveju administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimo proceso metu traukiamo administracinės atsakomybės asmens patirtos išlaidos, tame tarpe ir atstovavimo išlaidos, nėra laikomos žala CK 6.249 str. prasme, kaip žala nėra laikomos ir bylinėjimosi išlaidos patirtos civiliniame procese¹¹⁶, nors pasitaikė atvejų, kai ir tokios išlaidos pareiškėjų buvo priskirtos prie valdžios institucijų neteisėtais veiksmais padarytos žalos¹¹⁷.

Kyla klausimas, ar išlaidos, patirtos kreipiantis dėl neteisėtų valdžios institucijų veiksmų, pavyzdžiui, į administracinių ginčų komisijas, laikytina žala CK 6.249 str. 4 d. 3 p. prasme, t.y. kaip protingos išlaidos susijusios su nuostolių išieškojimu ne teismo tvarka? Administracinių ginčų komisijų įstatymo 17 str., be kita ko, nustatyta, kad šios komisijos ginčo šalių turėtų išlaidų klausimo nesprenžia. Išlaidų atlyginimo klausimas nėra sprendžiamas ir Mokesčių administravimo įstatymo nuostatose dėl mokestinių ginčų sprendimo. LVAT vienoje bylų sprendė, jog pareiškėjo turėtos išlaidos sprendžiant ginčą administracinių ginčų komisijoje laikytinos atsakovo padaryta žala CK 6.249 str. 4 d. 3 p. prasme¹¹⁸. Manytume tokia pozicija yra pagrįsta, nes, minėta, nors reikalavimai dėl žalos atlyginimo pagal CK 6.271 str. yra sprendžiami administraciniuose teismuose, o tokia žala padaroma viešosios teisės reguliuojamuose santykiuose, žalos atlyginimo santykiai yra civiliniai teisiniai santykiai, todėl jiems taikomos atitinkamos CK normos, tarp jų ir CK 6.249 str. 4 d. 3 p., nenumatantis jokių ypatumų taikant šią nuostatą, kai sprendžiamas valstybės deliktinės civilinės atsakomybės klausimas. Kita vertus, įstatymai gali nustatyti privalomą ikiteisminę ginčų nagrinėjimo tvarką, pavyzdžiui, tokia numatyta Mokesčių administravimo įstatyme (IX skyrius), todėl nebūtų teisinga asmeniui neatlyginti protingas išlaidas patirtas laikantis tokios tvarkos. Iš esmės analogiškos pozicijos laikomasi ir Lietuvos teisės doktrinoje¹¹⁹.

---

¹¹⁵ Aptariama LVAT pozicija kritikuojama teisės doktrinoje, pavyzdžiui, D. Poška pažymi, jog ATPK 279 str. atstovavimo išlaidų atlyginimo tvarkos apskritai neregamentuojama, todėl, remiantis bendromis ABTĮ normomis (ABTĮ 4 str. 5 d., 123 str. 3 d.), teismas turi teisę ir pareigą tokių išlaidų atlyginimo klausimą spręsti vadovaudamasis ABTĮ 44-45 str. įtvirtintu reguliavimu (POŠKA, Deividas. Administracinių bylų šalių atstovavimo išlaidų atlyginimo probleminiai aspektai. *Teisė*, 2006, t. 60, p. 100-114).

¹¹⁶ MIKELĖNAS, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 343.

¹¹⁷ LVAT 2007 m. vasario 23 d. nutartis a. b. A. B. v. *Lietuvos valstybė*, Nr. A⁴-180/07, kat. 15.2. (S).

¹¹⁸ LVAT 2005 m. spalio 18 d. nutartis a. b. E. *Kasparavičius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁸-823-05, kat. 15.2; 15.4; 25; 65.1.

¹¹⁹ *Cit. op.*, 116.

2.2. Neturtinės žalos atlyginimo teisinis pagrindas

CK 6.271 straipsnyje, skirtingai nei CK 6.272 straipsnyje, neturtinės žalos atlyginimas tiesiogiai nenumatytas. Nepaisant to, nusistovėjusi teismų praktika vieningai pripažįsta, jog neturtinė žala, padaryta valdžios institucijų viešojo administravimo srityje taip pat yra atlyginama. Aiškinantis, kokiais argumentais remdamiesi teismai daro minėtą išvadą, manytume, reikalinga atsižvelgti į valstybės deliktinės civilinės atsakomybės reglamentavimo pokyčius istoriniu aspektu.

1997 m. spalio 31 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 485 str. pakeitimo įstatymui¹²⁰, 1964 CK 485 str. buvo papildytas 2 d., nustačiusia, jog be turtinės žalos, šiais atvejais taip pat atlyginama ir moralinė žala, kurios dydį kiekvienu atveju nuo trijų šimtų iki penkių tūkstančių litų nustato teismas. Tokia nuostata nepakitusi išliko iki naujojo CK įsigaliojimo 2001 m. liepos 1 d. Galiojant minėtai anksčiau galiojusio CK redakcijai, 1999 m. liepos 9 d. buvo priimtas VAI, kurio 39 str. 2 d. įtvirtino analogišką normą kaip ir aptarta CK 485 str. 2 d. Nors 1964 m. CK nustojo galios įsigaliojus naujajam CK, į VAI iš anksčiau galiojusio CK perkelta nuostata dėl moralinės žalos atlyginimo liko galioti ir tebegalioja šią dieną, nors ir pasikeitė normą įtvirtinantys VAI straipsnių numeriai, konkrečios formuluotės bei buvo atsisakyta atlygintinos neturtinės žalos minimalių ir maksimalių ribų nustatymo.

Naujojo CK 6.271 str., nustatantis iš esmės panašų valstybės civilinės atsakomybės reglamentavimą kaip ir 1964 m. CK 485 str., neturtinės žalos atlyginimo tiesiogiai nebeumato, o CK 6.250 str. 2 d., išskyrus tam tikrus atvejus, įtvirtina nuostatą, jog neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais. Kyla klausimas, kokie įstatymai nustato neturtinės žalos, padarytos valdžios institucijų neteisėtais veiksmais, atlyginimą. Nors iš nurodytų reglamentavimų pokyčių akivaizdu, jog tokiu įstatymu visų pirma yra VAI (bet tik kai žalos padaro viešojo administravimo subjektas), administracinių teismų praktikoje būta ir atvejų, neigiančių tokių įstatymų buvimą. Pavyzdžiui, 2003 m. gegužės 7 d. nutartyje byloje *R. Juodsnukis v. Lietuvos valstybė*¹²¹ LVAT konstatavo, jog: „Neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais (CK 6.250 str. 2 d.). Pareiškėjas prašė priteisti jam neturtinę žalą CK 6.271 straipsnio pagrindu, kai žala atsiranda dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų. Tačiau CK 6.271 straipsnis reglamentuoja tik turtinės žalos atlyginimą. Neturtinės žalos

¹²⁰ Valstybės žinios, 1997, Nr. 99-2502.

¹²¹ LVAT 2003 m. gegužės 7 d. nutartis a. b. R. *Juodsnukis v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁰-457/03.

atlyginimas CK 6.271 straipsnyje nenumatytas. Todėl priteisti pareiškėjui neturtinę žalą įstatyminio pagrindo nebuvo¹²². Tokios pozicijos laikėsi ir pirmosios instancijos teismas byloje *A. B. v Lietuvos valstybė*¹²³. Tačiau tokie atvejai tėra išimtis iš administracinių teismų praktikos, kuri tiek anksčiau, tiek dabar neturtinės žalos atlyginimo pagrindą CK 6.271 str. atveju sieja su VAĮ nuostatomis. Tokią poziciją teismai nelinkę plačiai motyvuoti ir dažniausia apsiriboja teiginiais, jog žalą padariusi valdžios institucija veikia kaip viešojo administravimo subjektas, o jam taikomas VAĮ nustato, jog atlyginama tiek šio subjekto padaryta turtinė, tiek neturtinė žala¹²⁴. Neabejotinai reikia pritarti tokiai teismo pozicijai, greta formalių argumentų nurodant ir jau minėtus reglamentavimo pokyčius, kai anksčiau galiojusio CK 485 str. 2 d. buvo perkelta į VAĮ bei galioja (su tam tikrais pasikeitimais) ir šią dieną. Taip pat galima nurodyti ir tai, jog iki 2007 m. birželio 30 d. galiojęs ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p., įtvirtino normą, jog administraciniai teismai sprendžia bylas dėl turtinės ir neturtinės (moralinės) žalos, padarytos fiziniam asmeniui ar organizacijai neteisėtais valstybės ar vietos savivaldos institucijos, įstaigos, tarnybos bei jų tarnautojų veiksmais ar neveikimu viešojo administravimo srityje, atlyginimo.

Derėtų pažymėti, jog į VAĮ iš 1964 m. CK 485 str. 2 d. perkelta nuostata buvo keista, t.y. vietoje pradinės formuluotės, jog be turtinės žalos, šiais atvejais atlyginama ir moralinė žala, kurios dydį kiekvienu iš atvejų nuo trijų šimtų iki penkių tūkstančių litų nustato teismas, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 39 str. pakeitimo įstatymu¹²⁵ norma buvo suformuluota naujai ir nustatė, kad turtinė ir neturtinė žala, atsiradusi dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų aktų, atlyginama Lietuvos Respublikos civilinio kodekso tvarka, o 2007 m. sausio 1 d. įsigaliojus naujai VAĮ redakcijai¹²⁶ – turtinė ir neturtinė žala, atsiradusi dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginama Civilinio kodekso ir kitų įstatymų nustatyta tvarka (42 str.). Tokie VAĮ normos pakeitimai kartais buvo

---

¹²² Procesas šioje byloje LVAT pirmininko teikimu buvo atnaujintas dėl netinkamų neturtinės žalos atlyginimą reglamentuojančių materialinių normų taikymo bei nukrypimo nuo jau suformuotos LVAT praktikos šiuo klausimu (LVAT 2006 m. balandžio 28 d. nutartis a. b. *R. J. v. Lietuvos valstybė*, Nr. P¹⁴-95-06, kat. 66.11; 66.13). LVAT 2007 m. sausio 10 d. nutartimi paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą priteisti pareiškėjui neturtinės žalos atlyginimą (LVAT 2007 m. sausio 10 d. nutartis a. b. *R. J. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁵-42/2007, kat. 15.2. (S)).

¹²³ LVAT 2006 m. rugsėjo 14 d. nutartis a. b. *A. B. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁶-1286/2006, kat. 15.2; 25; 61 (S).

¹²⁴ LVAT 2005 m. rugsėjo 30 d. nutartis a. b. *A. Motiejūnienė v. Marijampolės apskrities viršininko administracija*, Nr. A⁴-1129-2005, kat. 15.2.; LVAT 2007 m. birželio 7 d. nutartis a. b. *T. Š., A. T., B. P., M. Š., L. L., E. Č. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁷-614/2007, kat. 15.2 (S).

¹²⁵ Valstybės žinios, 2002, Nr.123-5557.

¹²⁶ Valstybės žinios, 2006, Nr. 77-2975.

aiškinami taip¹²⁷, jog ji (norma) nukreipia ne į CK 6.271 str., o į CK 6.250 str., t.y. aptarta VAĮ nuostata aiškinama ne kaip reiškianti neturtinės žalos atlyginimą valdžios institucijų neteisėtų aktų atvejais, o kaip nurodanti teisės aktus, kuriais remiantis turi būti sprendžiama, kokia žala atlyginama, kaip atlyginama ir pan. Kadangi CK 6.250 str. neturtinės žalos atlyginimą sieja su specialių įstatymų buvimu, o tokiu specialiu įstatymu VAĮ nelaikytinas, tai ir neturtinė žala CK 6.271 str. atveju nėra atlyginama. Tokiai pozicijai pritarti negalima, nes iš paminėtų VAĮ normų pakeitimo formuluočių akivaizdu, jog nuoroda į CK nustato tik **tvarką** (*paryškinta aut.*), pagal kurią yra atlyginama turtinė ir neturtinė žala, t.y., pavyzdžiui, neturtinės žalos nustatymo ir atlyginimo kriterijus, o teisinis pagrindas atlyginti neturtinę žalą ir nustatytas šiose VAĮ normose (42 str.). Taip aptartąsias VAĮ nuostatas traktuoja ir LVAT¹²⁸.

Atkreiptinas dėmesys, jog 2001 m. gruodžio 19 d. nutartyje¹²⁹ LVAT, aiškindamas dar tuo metu galiojusio 1964 m. CK 485 str. 2 d., buvo konstatavęs, kad: „[...] moralinė žala, atsiradusi dėl neteisėtų valstybės ar savivaldybės institucijų, įstaigų, tarnybų bei jų pareigūnų ir valdininkų veiksmų ar neveikimo, nesant turtinės žalos, neatlyginama“. Tačiau neprabėgus nei metams, LVAT pozicija pasikeitė – 2002 m. spalio 18 d. nutartyje¹³⁰ jau teigiama, kad: „Viešojo administravimo institucijos padaryta neturtinė (moralinė) žala atlyginama asmeniui tais atvejais, kaip ir turtinė žala, t.y. kai ji padaroma administravimo institucijos neteisėtomis veikomis (veiksmomis ar neveikimu), bet nebūtinai tiesiogiai siejant ją su turtinės žalos padarymu“. Pažymėtina, jog teismai skirtingas išvadas padarė aiškindami iš esmės tą pačią normą: 2001 m. priimtos nutarties atveju buvo vertinamas anksčiau galiojusio CK 485 str. 2 d. įtvirtintas reguliavimas, 2002 m. nutarties atveju – VAĮ 39 str. 1 d. norma, kuri, minėta, buvo analogiška įtvirtintai 1964 m. CK 485 str. 2 d. normai¹³¹. Pastebėtina, jog dar 2001 m. spalio 11 d. priimtoje nutartyje byloje *V. Toropovas v. Aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono departamento Pakrančių apsaugos tarnyba*¹³² LAT analizuodamas aptariamą

¹²⁷ Pirmosios instancijos teismo pozicija a. b. *R. Matusevičius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A4-689-03, kat. 18.2; 18.4.

¹²⁸ LVAT 2006 m. rugsėjo 14 d. nutartis a. b. *A. B. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A6-1286/2006, kat. 15.2; 25; 61(S).

¹²⁹ LVAT 2001 m. gruodžio 19 d. nutartis a. b. *Z. Balčiuvienė v. Žemėtvarkos ir žemės departamentas prie ŽŪM*, Nr. A⁴-1083/2001.

¹³⁰ LVAT 2002 m. spalio 18 d. nutartis a. b. *J. Stanulio v. Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas*, Nr. A⁶-816/2002.

¹³¹ Šios bylos nagrinėjimo metu 1964 m. CK nebegaliojo.

¹³² LAT Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 11 d. nutartis c. b. *V. Toropovas v. Aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono departamento Pakrančių apsaugos tarnyba*, Nr. 3K-7-688/2001, kat. 39.6.2.3.

anksčiau galiojusio CK 485 str. 2 d. buvo konstatavęs, jog neturtinės žalos atlyginimas nėra siejamas su turtinės žalos padarymu ar reikalavimo ją atlyginti patenkinimu.

Administraciniai teismai dabar neturtinės žalos atlyginimo nebesieja su turtinės žalos padarymu, nors kartais pirmosios instancijos teismų sprendimuose vis dar pasitaiko ir priešingų nuomonių¹³³. Neabejotinai reikėtų pritarti vyraujančiai teismų pozicijai. Pirmą, turtinė ir neturtinė žala yra savarankiškos žalos rūšys. Tokios nuomonės laikosi ir teismų praktika, pavyzdžiui, „[...] atsakomybė už padarytą moralinę žalą nėra tiesiogiai priklausoma nuo turtinės žalos padarymo fakto ir gali būti taikoma tiek kartu su turtine atsakomybe, tiek ir atskirai. Įstatymai nenumato papildomo pagrindo, būtino atsirasti civilinei atsakomybei už moralinės (neturtinės) žalos padarymą, t.y. kartu ir turtinės žalos padarymo fakto“¹³⁴, „[...] reikalavimas atlyginti neturtinę žalą yra savarankiškas teisių gynimo būdas, kuris egzistuoja, nesvarbu turtinė žala ar žala sveikatai atsirado ar neatsirado“¹³⁵, ir doktrina¹³⁶. Be to, tokią išvadą galima padaryti atsižvelgiant į tai, jog neturtinė žala CK yra išskirta į atskirą straipsnį (CK 6.250 str.). Antra, remiantis CK 6.250 str. 2 d., turtinė žala yra tik vienas galimų kriterijų nustatant neturtinės žalos dydį. Šiai pozicijai taip pat pritariama doktrinoje¹³⁷ bei bendrosios kompetencijos teismų praktikoje¹³⁸.

Apibendrinant išdėstyta, galima teigti, jog nors CK 6.271 str. neturtinės žalos atlyginimo tiesiogiai nenumato, neturtinė žala, padaryta viešojo administravimo srityje, atlyginama remiantis atitinkamomis VAI normomis¹³⁹, o tokios žalos atlyginimas nėra siejamas (išskyrus retus atvejus) su turtinės žalos padarymu ar reikalavimu atlyginti turtinę žalą patenkinimu.

---

¹³³ LVAT 2005 m. vasario 1 d. nutartis a. b. A. Gedrimas v. Alytaus miesto savivaldybės administracija, Nr. A¹¹-121/2005, kat. 11.5.3; 15.2.; LVAT 2007 m. balandžio 6 d. nutartis a. b. L. N. v. Joniškio rajono savivaldybės administracija ir kt., Nr. A²-367/2007, kat. 2.3.4.2 (S).

¹³⁴ Cit. op., 125.

¹³⁵ LAT Civilinių bylų skyriaus 2005 m. gegužės 11 d. nutartis c. b. J. A. Jegelevičius v. UAB „Omnitel“, Nr. 3K-3-297/2005, kat. 44.2.4.2; 44.6.

¹³⁶ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 144, 188.

¹³⁷ Cit. op., 116, p. 345.

¹³⁸ LAT Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 12 d. c. b. P. D. v. R. V., A. V., T. V., T. V., M. G., I. V., A. V., Nr. 3K-3-394/2006, kat. 44.2.4.2; 44.5.2.12; 44.5.2.16 (S), LAT Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis c. b. A. Ž. v. UAB „Ranga IV“, Nr. 3K-3-450/2006, kat. 44.2.4.2; 44.5.2.16 (S).

¹³⁹ Šiuo metu tokia nuostata įtvirtinta VAI 42 str.

2.3. Administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos metu padarytos neturtinės žalos atlyginimas

LVAT plenarinė sesija 2003 m. gruodžio 15 d. nutartyje¹⁴⁰ atribojo viešojo administravimo ir administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos (toliau – ATPB teiseną) sritis bei padarė išvadą, jog ATPB teiseną nepatenka į viešojo administravimo sistemą, todėl jai netaikomos VAĮ nuostatos. Todėl: „[...] nesant specialiųjų teisės normų, numatančių neturtinės žalos atlyginimą nepagrįsto administracinės nuobaudos paskyrimo (išskyrus administracinį areštą, kadangi tokiu atveju, kaip minėta, taikomas Žalos atlyginimo įstatymas¹⁴¹) atveju, priteisti tokios žalos atlyginimą nėra teisinio pagrindo“. Šia pozicija administraciniai teismai iš esmės vieningai vadovaujasi ir šią dieną¹⁴². Nors, kaip darbo pradžioje minėta, teisės doktrina taip pat atriboja viešąjį administravimą ir administracinės atsakomybės taikymą¹⁴³, kaip matyti iš toliau dėstomo, praktinis šių sričių atriojimas padarė daugiau žalos, nei naudos (nors vargu ar apskritai galima išvelgti tokios pozicijos naudą).

Teisės doktrinoje ATPB teiseną apibrėžiama kaip įstatymų reglamentuojama procesinė administracinių teisės pažeidimų bylų iškėlimo, jų tyrimo ir nagrinėjimo, nutarimų šiose bylose priėmimo, jų apskundimo ir vykdymo tvarka¹⁴⁴. ATPB teiseną iš esmės reglamentuoja ATPK¹⁴⁵, nustatantis tokios teisenos uždavinius, pagrindinius principus, procesinius veiksmus ir jų atlikimo tvarką, bylų iškėlimą, jų nagrinėjimą, nutarimų priėmimą, vykdymą, apskundimą, šios teisenos užtikrinimo priemonės ir jų taikymo pagrindus ir kitus klausimus. Savo pobūdžiu ATPB teiseną kai kuriais atvejais panaši į baudžiamojo proceso veiksmus, pavyzdžiui, ir šioje teisenoje kaip jos užtikrinimo priemonės gali būti taikomas asmens administracinis sulaikymas (tam tikrais atvejais net iki 48 val., ATPK 267 str. 2 d.), asmens

---

¹⁴⁰ LVAT 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis a. b. R. *Matusevičius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁴-689-03, kat. 18.2; 18.4.

¹⁴¹ Turimas omenyje Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 56-2228).

¹⁴² LVAT 2006 m. spalio 16 d. nutartis a. b. R. *K. U. v. Šiaulių apskrities valstybinė mokesčių inspekcija*, Nr. A⁶-1584, kat. 15.2 (S); LVAT 2007 m. gegužės 5 d. nutartis a. b. O. Š. v. *Vilniaus miesto savivaldybės administracija ir kt.*, Nr. A²-465/2007, kat. 15.2 (S).

¹⁴³ ANDRIUŠKEVIČIUS, Arvydas. *Administracinės teisės principai ir normų ribos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004., p. 42-46; PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, Jurgita. *Administracinė justicija: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005, p. 85-87

¹⁴⁴ PETKEVIČIUS, Pranas. *Administracinių teisės pažeidimų bylų teiseną*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 10-17.

¹⁴⁵ Kai kuriuos klausimus reguliuoja ABTĮ.

apžiūra (ATPK 265-267 str., 268 str.)¹⁴⁶. Žala, padaryta ATPB teisenos metu atlyginama pagal CK 6.271 str., o ne pagal CK 6.272 str. (išskyrus kai žalą ATPB teisenos metu padaro teismas), kaip būtų tuo atveju, jei žala būtų padaryta (patirta) baudžiamojo proceso metu. Kadangi, LVAT nuomone, ATPB teisenos metu padaryta neturtinė žala nesant specialių įstatymų nėra atlyginama, galimos situacijos, kai tais pačiais veiksmais, pavyzdžiui, neteisėtai sulaikius asmenį iki 48 val., padaryta neturtinė žala bus atlyginama priklausomai nuo proceso, kurio metu tokie veiksmai buvo atlikti, t.y. neteisėtai pritaikius asmeniui administracinį sulaikymą ATPK tvarka (ATPK 267 str.), patirta neturtinė žala nebus atlyginama, kai tuo tarpu neteisėtai pritaikius laikiną asmens sulaikymą baudžiamojo proceso tvarka (BPK – 140 str.), patirta neturtinė žala jau būtų atlyginta (CK 6.272 str. 3 d.). Akivaizdu ir tai, jog būtent ATPB teisenos metu asmeniui gali būti padaryta didesnė neturtinė žala nei viešojo administravimo srityje, tačiau teisę į neturtinės žalos atlyginimą administraciniai teismai pripažįsta tik jei ji buvo padaryta valdžios institucijų ar jų pareigūnų viešojo administravimo srityje. Akivaizdu, jog tai neatitinka teisingumo ir protingumo principų.

Nurodytos situacijos parodo reglamentavimo trūkumus, atsirandančius, kai įstatymų tiesiogiai nėra nustatytas neturtinės žalos, padarytos ATPB teisenos metu, atlyginimas bei LVAT pozicijos atriboti viešojo administravimo ir ATPB teisenos sritis nepagrįstumas iš praktinės pusės, t.y. siekiant ginti nukentėjusius asmenis priteisiant jiems padarytos neturtinės žalos atlyginimą. Lieka neaišku, kodėl LVAT 2003 m. gruodžio 15 d. priimtoje nutartyje bylos nesprenė remdamasis Konstitucija, CK 1.5 str. įtvirtintais bendraisiais teisės principais bei neatsižvelgė į Konstitucinio Teismo jurisprudenciją. Konstitucijos 30 str. 2 d. įtvirtinta, jog asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas, o pagal Konstitucijos 6 str. 1 d., ji yra tiesiogiai taikomas aktas. Pasak Konstitucinio Teismo¹⁴⁷, „[...] būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas“, todėl „[...] Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti“¹⁴⁸.

---

¹⁴⁶ Laikiną sulaikymą ir asmens kratą nustato ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) (Valstybės žinios, Nr. 37-1341; Valstybės žinios, 2002, Nr. 46) 140 str. ir 146 str.

¹⁴⁷ Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Valstybės žinios, 2006, Nr. 90-3529, atitaisymas - 2006, Nr. 137.

¹⁴⁸ *Ibid.*

Be to, „[...] iš Konstitucijos neišplaukia, kad įstatymais galima nustatyti kokias nors išimtis, pagal kurias asmeniui padaryta materialinė ir (arba) moralinė žala neatlyginama, pavyzdžiui, dėl to, kad ją neteisėtais veiksmais padarė pačios valstybės institucijos, pareigūnai“¹⁴⁹. Taip pat Konstitucinis Teismas nurodė, kad: „[...] asmuo pagal Konstituciją turi teisę reikalauti neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais padarytos žalos atlyginimo ir tada, kai atitinkamas žalos atlyginimo atvejis jokiame įstatyme nėra nurodytas, o teismai, pagal savo kompetenciją sprendžiantys tokias bylas, turi konstitucinius įgaliojimus atitinkamą žalos atlyginimą priteisti tiesiogiai taikydami Konstituciją (joje įtvirtintus teisingumo, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, proporcingumo, tinkamo teisinio proceso, asmenų lygiateisiškumo, teisėtų lūkesčių apsaugos principus, kitas Konstitucijos nuostatas), bendruosius teisės principus, vadovaudamiesi *inter alia* protingumo principu ir kt.“¹⁵⁰. Akivaizdu, jog minėta administracinių teismų praktika neatitinka Konstitucijos, bendrųjų teisės principų bei Konstitucinio Teismo jurisprudencijos. Visgi paskutiniųjų metų teismų praktikoje galima aptikti pavyzdžių, kai iš esmės nebėra laikomasi 2003 m. gruodžio 15 d. nutartyje LVAT suformuotos pozicijos neturtinės žalos, padarytos ATPB teisenos metu, atlyginimo klausimais. Pavyzdžiui, byloje *A. G. v. Šiaulių miesto VPK VP EPS*¹⁵¹ pareiškėjas prašė atlyginti neturtinę žalą, padarytą policijos pareigūnams jo atžvilgiu neteisėtai pritaikius ATPB teisenos užtikrinimo priemonę – vairuotojo pažymėjimo paėmimą (ATPK 269 str.). Pirmosios instancijos teismas priteisė neturtinės žalos atlyginimą, o LVAT, pritardamas tokiam sprendimui, savo 2007 m. kovo 19 d. priimtoje nutartyje konstatavo, kad „[...] eismo priežiūros pareigūnų veikla vykdant jiems suteiktas eismo priežiūras funkcijas atitinka viešojo administravimo sampratą. Viešojo administravimo įstatymas savo prigimtimi yra bendro pobūdžio įstatymas, reglamentuojantis viešojo administravimo santykius, todėl jo normos pagal bendrąsias įstatymų konkurencijos taisykles viešojo administravimo institucijoms ir pareigūnams taikomos tiek, kiek jų veiklos nereglamentuoja specialūs teisės aktai. Viešojo administravimo įstatymo 39 straipsnis [...] būtent ir yra tokia bendro pobūdžio teisės norma; kadangi policijos pareigūnų veiklą reglamentuojantys teisės aktai kitaip jų atsakomybės nereglamentuoja, pirmosios instancijos teismas pagrįstai taikė Viešojo administravimo įstatymo 39 straipsnio normas nagrinėjamam ginčui“. Tačiau, atsakydamas į apelianto argumentus, jog pirmosios instancijos teismas nukrypo nuo LVAT praktikos,

---

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ LVAT 2007 m. kovo 19 d. nutartis a. b. *A. G. v. Šiaulių miesto VPK VP EPS*, Nr. A¹⁴-300/07, kat. 15.2.

suformuotos minėtoje 2003 m. gruodžio 15 d. nutartyje, apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad šios ir 2003 m. gruodžio 15 d. apeliacine tvarka išnagrinėtoje byloje nustatytos faktinės aplinkybės¹⁵² skiriasi, todėl nuo praktikos nukrypta nebuvo. Manytume, jog nors minėtų bylų faktinės aplinkybės iš tiesų skiriasi, tačiau LVAT 2003 m. gruodžio 15 d. nutartyje pasisakė dėl ATPB teisenos nepatekimo į viešojo administravimo sritį, o, kaip buvo nurodyta aukščiau, tiek administracinių teisės pažeidimų bylų nagrinėjimas ir nuobaudų skyrimas, tiek ir užtikrinimo priemonių taikymas patenka į ATPB teiseną, todėl tiek pirmos, tiek apeliacinės instancijos pozicija byloje *A. G. v. Šiaulių miesto VPK VP EPS* neatitinka vyraujančios administracinių teismų praktikos šiuo klausimu. Byloje *R. Č. v. Lietuvos valstybė*¹⁵³, apeliacine tvarka išnagrinėtoje 2007 m. liepos 19 d., LVAT taip pat pripažino pareiškėjo teisę į neturtinės žalos, padarytos neteisėtai policijos pareigūnams paėmus vairuotojo pažymėjimą, atlyginimą, tokio reikalavimo patenkinimo teisiniu pagrindu nurodydamas VAĮ 39 str. Teisingumo kolegijos 2006 m. lapkričio 27 d. nutartyje¹⁵⁴ nurodyta, jog: „Veikdama teisės aktais teritoriniam mokesčių administratoriui priskirtoje mokesčių administravimo srityje, *inter alia* skirdama administracines nuobaudas, kurias pagal įstatymą ji turi teisę skirti, apskrities mokesčių inspekcija veikia viešojo administravimo srityje“. Ši nutartis akivaizdžiai prieštarauja LVAT 2003 m. gruodžio 15 d. priimtoje nutartyje suformuotai pozicijai. Nors, kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, teisė į neturtinės žalos atlyginimą nėra argumentuojama tiesioginiu Konstitucijos taikymu ar Konstitucinio Teismo praktika, o tokią teisę bandoma pagrįsti vėl iš dalies į viešąjį administravimo sritį įtraukiant ATPB bylų teiseną, pats faktas, jog linkstama pripažinti minėtą teisę, leidžia tikėtis tokią praktiką ateityje būsiant vyraujančia.

Apibendrinant aukščiau išdėstyta, darytina išvada, kad šiuo metu dominuojanti administracinių teismų praktika nepripažinti teisės į neturtinės žalos, padarytos ATPB teisenos metu valdžios institucijų neteisėtais aktais, atlyginimą, neatitinka nei Konstitucijos, nei Konstitucinio Teismo praktikos, nei bendrųjų teisės principų. Negausi priešinga dominuojančiai paskutiniojo meto administracinių teismų praktika suteikia vilties, jog teisė į neturtinės žalos atlyginimą bus pripažinta ir ją neteisėtais aktais padarius ATPB teisenos metu.

---

¹⁵² Toje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl administracinės nuobaudos paskyrimu padarytos turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo.

¹⁵³ LVAT 2007 m. liepos 19 d. nutartis a. b. *R. Č. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A²-718/2007, kat. 15.2 (S).

¹⁵⁴ Teisingumo kolegijos 2006 m. lapkričio 27 d. nutartis byloje *Ž. Š. v. Lietuvos Respublika*, kat. 94.5 (S)

2.4. Neturtinės žalos samprata ir jos atlyginimas

Reikalavimas atlyginti valdžios institucijų neteisėtais veiksmais padarytą neturtinę žalą yra pakankamai dažnas. Administraciniai teismai, sprenddami neturtinės žalos atlyginimo klausimus, iš esmės remiasi CK pateikta neturtinės žalos samprata, jos nustatymo ir atlyginimo kriterijais. Minėta, nevengiama pasiremti šioje srityje LAT formuojama praktika¹⁵⁵. Kadangi šie klausimai didelių problemų ir neaiškumų nekelia, toliau tik trumpai pateikiame teismų praktikoje naudojamus neturtinės žalos įvertinimo kriterijus, įdomesnius tokios žalos atlyginimo atvejus.

Administraciniai teismai laikosi pozicijos, jog „siekiant neturtinės žalos atlyginimo būtina nustatyti, kad tas asmuo, kuris kreipėsi gynybos, tikrai patyrė fizinį skausmą, dvasiškai išgyveno, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė“¹⁵⁶. Teismų nuomone: „[...] kreipimasis į teismą yra įprastas demokratinėje visuomenėje teisių gynimo būdas, įtvirtintas Konstitucijoje, todėl nėra pagrindo pripažinti, kad dėl tokio ginčų sprendimo būdo gali atsirasti neturtinė žala“¹⁵⁷. Neturtinė žala gali atsirasti, jeigu teisių gynimas „[...] peržengia įprastas pastangas ir konstatuojamas dvasinių sukrėtimų, emocinės depresijos, asmens garbės, orumo pažeidimo faktas“¹⁵⁸, pavyzdžiui, „[...] nustatydamas neturtinės žalos dydį, teismas vertina tai, kad pareiškėja, būdama ligota ir garbaus amžiaus, buvo priversta dėl valdžios institucijos pareigūnų neteisėtų veiksmų ginti savo pažeistą teisę civilinio proceso tvarka teisme, dėl ko, be abejonės, patyrė dvasinius išgyvenimus“¹⁵⁹. Neturtinės žalos negali sukelti mažareikšmiai, formalūs pažeidimai, pavyzdžiui, „[...] pareiškėjo nurodyti tariami susirašinėjimo tvarkos pažeidimai, padaryti atsakovo darbuotojų, savo pobūdžiu yra

---

¹⁵⁵ Remiamasi LAT Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 17 d. nutartyje c. b. *K. R. v. Lietuvos valstybė*, Nr. 3K-3-337/2006, kat. 44.2.4.2 (S) pateikta pozicija, jog: „Neturtinė žala nėra bet koks, net menkiausio laipsnio asmeniui padarytas neigiamas poveikis. Jis turi sukelti ne vienkartinius ar trumpalaikius išgyvenimus ar emocijas arba sudaryti kliūtis, kurios nėra sudėtingos ar nesunkiai įveikiamos. Neturtinė žala konstatuojama tada, kai ją darantys veiksmai ar veiksniai yra pakankamai intensyvūs, o ne mažareikšmiai ar smulkmeniškai, kai jie yra nepriimtini teigiamos reputacijos ar asmens gero vertinimo požiūriu ir gali būti įvertinti pinigais, atsižvelgiant į pažeidžiamų vertybių pobūdį, pakenkimo intensyvumą, trukmę ir kt.“

¹⁵⁶ LVAT 2007 m. gruodžio 19 d. nutartis a. b. *M. R. v. Lietuvos valstybė, Vilniaus apskrities viršinininko administracija*, Nr. A¹⁷-1158/2007, kat. 11.9; 15.2 (S).

¹⁵⁷ LVAT 2005 m. spalio 7 d. nutartis a. b. *Sigitas Vėjelis v. Lietuvos valstybė*, Nr. A²-1273-05, kat. 15.2; LVAT 2006 m. balandžio 14 d. nutartis a. b. *A. M., M.M.M. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A²-899-06, kat. 13.2; 15.2.

¹⁵⁸ LVAT 2005 m. spalio 12 d. nutartis a. b. *V. Juodvalkienės IĮ „Interateitis“ v. Lietuvos Respublika*, Nr. A¹¹-1571/2005, kat. 15.1; 15.2.

¹⁵⁹ LVAT 2007 m. vasario 23 d. nutartis a. b. *A. B. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁴-180-07, kat. 15.2 (S).

mažareikšmiai ir negali būti vertinami kaip sukėlę žymius dvasinius išgyvenimus pareiškėjui¹⁶⁰, nuteistojo neišvedimas kartą kasdieniam pasivaikščiojimui objektyviai negalėjo sukelti didelių dvasinių išgyvenimų¹⁶¹. Anot LVAT, tam tikrose srityse neturtinė žala gali būti padaroma dažniau nei kitose, pavyzdžiui, „[...] nuosavybės teisių atkūrimo procesas kartu reiškia ir istorinio teisingumo atkūrimą, neteisėtais okupacinės valdžios veiksmais Lietuvos piliečiams padarytų skriaudų atlyginimą. Dėl to netinkamas valstybės institucijų veikimas, įgyvendinant šį įstatymą, dažniau nei kitose viešojo administravimo teisinių santykių srityse gali sukelti teisėtai pretenduojantiems į nuosavybės gražinimą asmenims dvasinį diskomfortą ir nepatogumus, įstatymo vertinamus kaip neturtinę žalą“¹⁶².

Dėl savo specifikos tiek neturtinės žalos padarymo faktą, tiek jos atlyginimo dydį nėra įmanoma visiškai tiksliai nustatyti, todėl teismas laikosi nuomonės, kad „ginčo dėl neturtinės žalos padarymo sprendimui negali būti taikomi tokie patys įrodymų konkretumo standartai kaip nagrinėjant turtinės žalos padarymo klausimus, šiuo atveju didesnę reikšmę turi visuotinai žinomų aplinkybių, tam tikrų reiškinų atitikimo visuotinai priimtos moralės ir etikos normoms [...]“¹⁶³, „[...] atsižvelgiant į neturtinės žalos instituto specifiką neturtinės žalos dydis teismo nustatytinas ne taikant bendras žalos dydžio įrodinėjimo taisykles, pagal kurias žalos pinigine išraiška turi būti tiesiogiai (atitinkamai) atvaizduota konkrečiais įrodymais. [...] nustačius šią (neturtinę) žalą sąlygojusius objektyvaus ir subjektyvaus pobūdžio aplinkybes ir atsižvelgiant į jas, teismas turi vadovautis neturtinės žalos instituto prasme, taip pat teisingumo ir protingumo kriterijais“¹⁶⁴. Taigi teismas turi diskrecijos teisę nustatyti neturtinės žalos dydį.

Neturtinė žala, padaryta neteisėtais valdžios institucijų aktais, gali pasireikšti labai įvairiai ir gali būti atlyginta skirtingais atvejais. Prie įdomesnių galima priskirti tokius atvejus. Pareigūnams neteisėtai neleidus seseriai aplankyti kalinčio ir tą dieną gimtadienį švenčiančio brolio bei perduoti jam siuntinio, kalintysis patyrė dvasinius išgyvenimus, nes „[...] liko nepasveikintas trisdešimtojo gimtadienio proga, jam buvo skaudu, galvojo, kad niekas iš giminaičių visai nebuvo atėjęs“, todėl teismas jam priteisė 300 Lt neturtinės žalos

¹⁶⁰ LVAT 2007 m. rugsėjo 7 d. nutartis a. b. V.S. v. *Lietuvos valstybė, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba*, Nr. A¹⁴-736/07, kat. 15.2; 25 (S).

¹⁶¹ LVAT 2006 m. vasario 21 nutartis a. b. V.N. v. *Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁵-826/2006, kat. 15.2 (S).

¹⁶² LVAT 2005 m. spalio 28 d. nutartis a. b. V.S., G.J., D.G. v. *Kauno apskrities viršininko administracija, Kauno miesto savivaldybė*, Nr. A-14-1625/2005, kat. 15.2.

¹⁶³ LVAT 2007 m. birželio 26 d. nutartis a. b. Z.M. v. *Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁴-653/07, kat. 15.2 (S).

¹⁶⁴ LVAT 2006 m. birželio 13 d. nutartis a. b. V.S. v. *Lietuvos valstybė, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas*, Nr. A¹¹-993/2006, kat. 15.2 (S).

atlyginimui¹⁶⁵. Nuteistajam, kuris dėl neteisėtų pareigūnų veiksmų turėjo miegoti ant nedezinfekuojamų čiužinių, nebuvo išvedamas pasivaikščioti, teismas priteisė 250 Lt neturtinei žalai atlyginti¹⁶⁶. Dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (nesuformavus ir nepatvirtinus medžioklės ploto vieneto, dėl ko asmeniui negalėjo būti išduotas leidimas naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius) asmeniui apribojus galimybę „[...] atitinkamai leisti savo laisvalaikį, naudoti laukinės gyvūnijos išteklius savo reikmėms, [...] įgyvendinti medžiojamųjų gyvūnų daromos žalos prevencijos priemonės, saugoti medžiojamuosius gyvūnus nuo neteisėto naudojimo“ jam buvo padaryta neturtinė žala, teismo įvertinta 700 Lt¹⁶⁷. Įdomu, kodėl teismas laisvalaikio medžiojant sutrukdyimą įvertino daugiau, negu nuteistojo teisės į kasdienį pasivaikščiojimą ir dezinfekuotus čiužinius. Tuo labiau, kad sprendžiant bylą dėl nepateisinamai ilgo medžioklės ploto vieneto nepatvirtinimo, priteisiamos neturtinės žalos dydis buvo nustatomas, be kita ko, atsižvelgiant į nenuoseklų nukentėjusiojo elgesio, taip pat iš dalies sąlygojusį, kad minėtas sprendimas ilgai nebuvo priimamas, kai tuo tarpu nuteistojo elgesys nelėmė ir negalėjo lemti jo neišvedimą pasivaikščioti ar čiužinių nedezinfekavimą. Galimas argumentas, jog priteistos sumos skiriasi dėl galimo pinigų nuvertėjimo atmestinas, nes tarp aptariamų apeliacine tvarka išnagrinėtų bylų yra tik dešimties mėnesių laiko tarpas. Manytume, kad nors teismas ir turi diskrecijos teisę įvertinti neturtinės žalos dydį, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes, aptariamam atveju yra akivaizdus neatitikimas tarp pažeistų asmens teisių pobūdžio ir atlygintinos žalos dydžio nustatymo¹⁶⁸.

Nors reikalavimai atlyginti patirtą neturtinę žalą yra dažni, tenkinami yra pakankamai retai, o ir priteisiama pinigine kompensacija nėra labai didelė. Didžiausia priteista suma, gerokai viršijanti kitus neturtinės žalos atlyginimo atvejus, yra 20 000 Lt¹⁶⁹.

Atsižvelgiant, jog daugelyje atvejų administraciniai teismai pripažįsta tik neturtinės žalos, padarytos viešojo administravimo srityje, atlyginimą, toks priteisiamų piniginių kompensacijų dydis yra suprantamas. Teismų praktikoje pasitaikė ir atvejis, kai teismas, pasiremdamas atitinkama Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, laikė, jog nagrinėjamos

---

¹⁶⁵ LVAT 2002 m. spalio 18 d. nutartis a. b. J. Stanulis v. Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas, Nr. A⁶-816/2002.

¹⁶⁶ LVAT 2006 m. birželio 16 d. nutartis a. b. A. Š. v. Lietuvos valstybė, Nr. A⁴-1019-2006, kat. 15.2.

¹⁶⁷ LVAT 2007 m. balandžio 6 d. nutartis a. b. L. N. v. Joniškio rajono savivaldybės administracija, Šiaulių apskrities viršininko administracija, Nr. A²-367/2007, kat. 2.3.4.2 (S).

¹⁶⁸ Atvejis, kai nuteistajam buvo priteista 300 Lt neturtinei žalai, kilusiai jo nepasveikinus trisdešimtmečio proga, atlyginti negali būtų lyginamas su aptartaisiais, nes pagal tuo metu galiojusio VAI 39 str. redakciją 300 Lt buvo minimalus neturtinės žalos atlyginimo dydis.

¹⁶⁹ LVAT 2007 m. spalio 5 d. nutartis a. b. V. K. v. Lietuvos valstybė, Nr. A⁸-483/2007, kat. 15.2; 15.4 (S).

bylos atveju neturtinei žalai atlyginti pakanka konstatuoti buvus neteisėtus pareigūnų veiksmus, nepriteisiant piniginės kompensacijos¹⁷⁰. Tokiai pozicijai galima pritarti, nes, anot Konstitucinio Teismo, „[...] kai kada išties nėra neįmanoma vien moralinė satisfakcija už patirtą moralinę žalą“¹⁷¹.

3. Priežastinis ryšys

Be neteisėtų valdžios institucijos aktų ir padarytos žalos kita būtina valstybės deliktinės civilinės atsakomybės CK 6.271 str. atveju sąlyga yra priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir asmeniui padarytos žalos. Administracinių teismų praktika sprendžiant priežastinio ryšio klausimą yra nevienoda, o neretai ir neatitinkanti pozityviosios teisės bei bendrosios kompetencijos teismų pozicijos.

CK 6.271 str. priežastinio ryšio pobūdžio nereglementuoja, todėl ir šio straipsnio komentare¹⁷² apie tai neužsimenama. Šio klausimo nereguliuoja ir 1984 m. Rekomendacija, kuri, kaip minėta, buvo šaltinis rengiant CK 6.271 str. Analizuojant administracinių teismų praktiką, galima išskirti tokias nuomones dėl priežastinio ryšio pobūdžio ir jo taikymo.

Dažniausia pasitaikanti teismų pozicija, yra ta, jog valdžios institucijų deliktinei civilinei atsakomybei CK 6.271 str. atveju atsirasti būtina nustatyti tiesioginį priežastinį ryšį tarp neteisėtų aktų ir jais sukeltos žalos. Ši pozicija grindžiama argumentu, jog „[...] deliktinė atsakomybė yra viena iš civilinės atsakomybės rūšių, todėl jai atsirasti būtina nustatyti bendrosios civilinės atsakomybės sąlygų visumą, nurodytą CK 6.246-6.249 straipsniuose. Pagal CK 6.247 str., atlyginami tik tie nuostoliai, kurie gali būti laikomi neteisėtų veiksmų rezultatu, todėl sprendžiant pareiškėjo skundo pagrįstumo klausimą, nėra pakankama nustatyti, kad [...] pareigūnai [...] neteisėtai veikė arba neveikė, bet taip pat yra būtina nustatyti, ar toks veikimas arba neveikimas tiesiogiai sąlygojo pareiškėjo nurodytos žalos atsiradimą“¹⁷³. Taigi administraciniai teismai, sprenddami priežastinio ryšio klausimą, jį aiškina remdamiesi CK 6.247 str. norma ir iš jos kildina tiesioginio priežastinio ryšio reikalavimą valstybės civilinės atsakomybės atveju. Manytume, tokia CK 6.247 str. įtvirtintų normų interpretacija nėra tinkama. Visų pirma paties CK 6.247 str. formuluoatės, jog

¹⁷⁰ LVAT 2007 m. liepos 19 d. nutartis a. b. R. Č. v. Lietuvos valstybė, Nr. A²-718/2007, kat. 15.2 (S).

¹⁷¹ *Cit. op.*, 129.

¹⁷² MIKELĖNAS, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 377-379.

¹⁷³ LVAT 2007 m. lapkričio 20 d. nutartis a. b. E. B. v. Lietuvos valstybė, Nr. A¹¹-1064/2007, kat. 15.2; 62 (S).

atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais, nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų rezultatu, neleidžia išvelgti tiesioginio priežastinio ryšio reikalavimo. Antra, pačiame minėto straipsnio komentare nurodoma, jog komentuojamos normos „[...] nereikalauja, kad skolininko elgesys būtų vienintelė nuostolių atsiradimo priežastis. [...] priežastiniam ryšiui konstatuoti užtenka įrodyti, kad skolininko elgesys yra pakankama nuostolių atsiradimo priežastis“¹⁷⁴. Trečia, CK 6.247 str. komentare išsakyta nuomonė atitinka ir bendrosios kompetencijos teismų praktiką: „Civilinėje atsakomybėje pripažįstamas atsakomybės pagrindų ir netiesioginis priežastinis ryšys, kai žala atsiranda ne betarpiškai iš neteisėtų veiksmų, bet yra pakankamai susijęs su žalingomis pasekmėmis. Svarstant, kokio laipsnio netiesioginis priežastinis ryšys yra svarbus civilinei atsakomybei, reikia vadovautis tuo, kad priežastinis ryšys yra civilinės atsakomybės sąlyga, jei nustatyta, kad žala yra neteisėtų veiksmų rezultatas. Tai reikštų, kad neteisėti veiksmai nelėmė, bet pakankamu laipsniu sąlygojo žalos atsiradimą“¹⁷⁵, „[...] taikant deliktinę atsakomybę, netiesioginis priežastinis ryšys pripažįstamas tinkama civilinės atsakomybės sąlyga, jeigu neteisėti veiksmai padėjo žalai (nuostoliams) atsirasti ar jiems padidėti“¹⁷⁶. Taigi tiek doktrina, tiek bendrosios kompetencijos teismų praktika, laikosi nuomonės, jog pagal CK 6.247 str., civilinei atsakomybei kilti užtenka nustatyti pakankamą priežastinį ryšį. Teisės doktrinoje, kalbant apie pakankamą priežastinį ryšį (pakankamos priežasties teorija), nurodoma, kad „egzistuoja daug priežasčių, galinčių sąlygoti to paties rezultato atsiradimą, tačiau besiskiriančių savo poveikio būdu (forma, veiksmingumu). Vieni jų įtaka yra stipresnė, kitų – silpnesnė. Priežastinis ryšys egzistuoja tarp pasekmės ir tos jos priežasties, kuri stipriausiai veikė, t.y. kuri turėjo sukaupusi daugiausiai energijos, sukėlusios tam tikrą pasekmę“.¹⁷⁷ Tuo tarpu kalbant apie tiesioginį priežastinį ryšį (tiesioginės pasekmės teorija) nurodoma, kad „[...] žalą padaręs asmuo atsako tik už žalą, esančią tiesiogine jo veiksmų pasekme. Atitinkamai – žalą padaręs asmuo nėra atsakingas už netiesiogines arba šalutines savo veiksmų pasekmes“¹⁷⁸. Iš nurodyto akivaizdu, kad tiesioginio priežastinio ryšio

¹⁷⁴ *Cit. op.*, 153, p. 337-338.

¹⁷⁵ LAT Civilinių bylų skyriaus 2002 m. balandžio 17 d. nutartis c. b. *B. Leskauskas v. Vilniaus miesto 22-ojo notarų biuro notarė S. Bylinskienė*, Nr. 3K-3-614/2002, kat. 39.2.2.

¹⁷⁶ LAT Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 9 d. nutartis c. b. *R. Levandauskas, V. Levandauskienė v. Z. Sinkevičienė, notarė J. Valavičienė, notarė R. Valantejienė*, Nr. 3K-3-156/2005, kat. 44.5.2.1; LAT Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis c. b. *L. B., I. V., I. Z. A. v. DNSB „Medvėgalis“, UAB „Telšių šiumos tinklai“*, Nr. 3K-7-345/2007, kat. 114.8.2; 44.2.4.1 (S).

¹⁷⁷ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 202.

¹⁷⁸ *Ibid.*

taikymas labiau susiaurina civilinės atsakomybės ribas nei pakankamo priežastinio ryšio. Taigi susidaro situacija, kai administraciniai teismai, aiškindami CK 6.247 str. kaip nustatantį tiesioginio priežastinio ryšio reikalavimą, susiaurina valdžios institucijų deliktinės civilinės atsakomybės ribas lyginant su atvejais, kai žalos atlyginimo bylas sprendžia bendrosios kompetencijos teismai, remdamiesi tuo pačiu CK 6.247 str. straipsniu. Dėl aukščiau išvardintų priežasčių, administracinių teismų praktikoje tiesioginio priežastinio ryšio kildinimas iš CK 6.247 str. yra nepagrįstas.

Pasitaikė keletas atvejų, kai tiesioginį priežastinį ryšį teismai kildino iš CK 6.271 str. 3 d.: „Civilinio kodekso 6.271 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad ne bet koks valstybės valdžios institucijos neteisėtas aktas (tiek veikimas, tiek neveikimas) sąlygoja atsakomybę dėl padarytos žalos atlyginimo, o tik toks „kuris tiesiogiai daro įtakos asmenų laisvėms, teisėms ir interesams“. Tokiu būdu, kad atsirastų atsakomybė dėl žalos padarymo, turi būti nustatytas tiesioginis priežastinis ryšys tarp valstybės valdžios institucijos neteisėto akto (veikimo, neveikimo) ir asmens teisės pažeidimo, kuris asmeniui sukėlė materialinės žalos padarymą“¹⁷⁹, „[...] reikalavimas neteisėtais aktais (veiksmiais) tiesiogiai įtakoti asmenų teises, laisves ir interesus, suponuoja išvadą, kad atsakomybei dėl žalos padarymo pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnį atsirasti yra būtina, jog egzistuotų tiesioginis priežastinis ryšys tarp neteisėtų valstybės ar savivaldybės valdžios institucijų aktų (veiksmų) ir atsiradusios žalos“¹⁸⁰. Toks teismo argumentavimas, manytume, yra nepagrįstas, nes CK 6.271 str. 3 d. apibrėžia akto, o ne priežastinio ryšio pobūdį. Tokios nuomonės laikomasi tiek minėto straipsnio komentare, tiek ir 1984 m. Rekomendacijos Aiškinamajame memorandume¹⁸¹, o juk būtent Rekomendacijoje pateikiama akto samprata ir buvo perkelta į CK 6.271 str. 3 d. Kita vertus, jeigu kalbėtume apie argumentacijos tikslumą, reiktų pripažinti, nežiūrint į pozicijos neteisingumą, kad tiesioginio priežastinio ryšio kildinimas iš CK 6.271 str. 3 d. yra labiau įtikinantis nei iš CK 6.247 str.

Vienoje bylų LVAT tiesioginio priežastinio ryšio pobūdį išvelgė ir CK 6.271 str. 4 d, įtvirtinančioje, kad valstybės ar savivaldybės civilinė atsakomybė atsiranda, jeigu valdžios institucijų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalėjo veikti. „Šio straipsnio 4 dalis sieja valstybės atsakomybę su tiesioginiais valstybinės

¹⁷⁹ LVAT 2006 m. rugsėjo 14 d. nutartis a. b. UAB „*Sancta Elena*“ v. *Lietuvos valstybė*, Nr. A⁸-1358/2006, kat. 25 (S).

¹⁸⁰ LVAT 2007 m. spalio 5 d. nutartis a. b. V. K. v. *Lietuvos valstybė*, Nr. A⁸-483/2007, kat. 15.2; 15.4 (S).

¹⁸¹ In *Viešasis administravimas ir privatūs asmenys*. Europos Tarybos dokumentai. Vilnius: Justitia, 2004, p. 378-388.

valdžios pareigūnų veiksmais (neveikimu), t.y. valstybė atsakys tik tuomet, kai jos pareigūnai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, ir tos veikos tiesioginė pasekmė – žala (nuostoliai) – t.y. turi būti nustatytas tiesioginis priežastinis ryšys tarp atsakovo neteisėtos veikos ir nuostolių¹⁸². Minėta, CK 6.271 str. 4 d. nustato valdžios institucijų aktų neteisėtumo sampratą, kai atsakomybė kyla nesant pažeistam rūpestingumo standartui, t.y. nesant kaltės, todėl šioje straipsnio dalyje išvelgti ir tiesioginio priežastinio ryšio reikalavimą, vargu ar įmanoma.

Administracinių teismų praktikoje pasitaiko ir priešingų nuomonių negu aukščiau išdėstytos, pavyzdžiui, vienoje nutarčių LVAT tiesiogiai pasisakė, jog užtenka nustatyti pakankamą priežastinį ryšį: „Iš pirmosios instancijos teismo sprendimo matyti, kad teismas iš esmės netyrė ir nepasisakė dėl to, ar faktiškai buvo pažeisti pareiškėjo specialaus patikrinimo terminai (t.y. ar specialus tikrinimas buvo teisėtai užvilktas), ar padaryti pažeidimai (jei tokie būtų nustatyti) padarė pareiškėjui žalos, kuri pakankamu priežastiniu ryšiu yra susijusi su padarytu pažeidimu (jei toks būtų nustatytas)“¹⁸³. Daug dažnesni atvejai, kai administraciniai teismai sprenddami priežastinio ryšio klausimą nukreipia į CK 6.247 str., tačiau nepasisako, kokio pobūdžio priežastinio ryšio pagal šį straipsnį reikalaujama¹⁸⁴. Nustatyti, kokios priežastinio ryšio teorijos laikosi teismai iš jų argumentavimo tokiose bylose yra labai sudėtinga, nes daugelyje atvejų pareiškėjų skundai yra atmetami nenustačius atsakovo veiksmuose neteisėtų aktų, pareiškėjo patirtos žalos ar kitais pagrindais, t.y. priežastinio ryšio klausimas iš esmės nėra sprendžiamas.

Taigi administracinių teismų praktikoje kaip būtinos sąlygos valstybės deliktinei civilinei atsakomybei CK 6.271 str. atveju kilti dažniausia reikalaujama tiesioginio priežastinio ryšio. Pripažįstant teismo teiginį, jog sprendžiant šį klausimą turėtų būti remiamasi bendrosiomis civilinę atsakomybę reglamentuojančiomis nuostatomis (CK 6.247 str.), pagrįstu ir teisingu, dėl jau aukščiau minėtų argumentų aiškinti šias nuostatas kaip reikalaujančias nustatyti tiesioginį priežastinį ryšį negalima. CK 6.271 str. yra specialus bendruosius civilinės atsakomybės klausimus reguliuojančių normų atžvilgiu, todėl CK 6.271

---

¹⁸² LVAT 2007 m. balandžio 23 d. nutartis a. b. D. A. v. Lietuvos valstybė, Nr. A⁴-417/2007, kat. 15.2 (S).

¹⁸³ LVAT 2006 m. rugsėjo 14 d. nutartis a. b. A. B. v. Lietuvos valstybė, Nr. A⁶-1286/2006, kat. 15.2; 25; 61 (S).

¹⁸⁴ LVAT 2006 m. birželio 27 d. nutartis a. b. V. Z. v. Lietuvos valstybė, Nr. A¹¹-1087/2006, kat. 15.2; 15.4 (S); LVAT 2006 m. gruodžio 12 d. nutartis a. b. V. S. v. Lietuvos valstybė, Policijos departamentas prie VRM, Nr. A¹¹-2259/2006, kat. 15.2 (S); LVAT 2007 m. liepos 19 d. nutartis a. b. S. S. v. Šiaulių valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, Nr. A¹⁷-714/2007, kat. 15.2; 25 (S); LVAT 2007 m. spalio 4 d. nutartis a. b. L. S. v. Radviliškio rajono policijos komisariatas, Nr. A¹⁷-822/2007, kat. 15.2 (S); LVAT 2007 m. spalio 10 d. nutartis a. b. V. S. v. Lietuvos valstybė, Nr. A¹⁷-875/2007, kat. 15.2.

str. nesant specialiai reglamentuoto priežastinio ryšio klausimo, turėtų būti remiamasi CK 6.247 str. ir jį aiškinančia teisės doktrina ir bendrosios kompetencijos teismų praktika., t.y. ir valdžios institucijų deliktinės civilinės atsakomybės atveju užtenka nustatyti pakankamą priežastinį ryšį.

4. Kaltė

CK 6.271 str. atveju nereikalaujama valdžios institucijų kaltės, t.y. įtvirtinama vadinamoji griežtoji atsakomybė, tačiau, savaime suprantama, tokių subjektų civilinė atsakomybė neabejotinai atsiras jų veiksmuose esant kaltei. Kadangi kaltė nėra privaloma sąlyga valstybės deliktinei atsakomybei kilti, teismai šios sąlygos iš esmės savo praktikoje neanalizuoja. Nepaisant to, dažnokai teismų sprendimuose pasitaiko atveju, kai kaltė įvardijama privaloma civilinės atsakomybės sąlyga ir CK 6.271 str. atveju, pavyzdžiui, „Ginčo esmė – žalos (turtinės ir neturtinės), padarytos viešojo administravimo subjekto neteisėtais veiksmais, atlyginimas. Tokiai atsakomybei atsirasti Civilinis kodeksas numato būtinų tam sąlygų visetą: neteisėtą pareigūnų veiką [...], žalą (dėl neteisėtos pareigūnų veikos atsiradusias pasekmes), priežastinį ryšį tarp neteisėtos veikos ir atsiradusios žalos ir pareigūno kaltę [...]. Nesant bent vieno iš šių elementų, civilinė atsakomybė negalima“¹⁸⁵, „[...] taip pat pareiškėjas nenurodė, kuo pasireiškė Institucijos (jos pareigūnų) kaltė kiekvieno iš tariamai padarytų pažeidimų atveju“¹⁸⁶, „Pagal LR CK VI knygos XXII skyriaus pirmo skyriaus nuostatas pagrindas civilinei atsakomybei atsirasti yra neteisėti atsakovo ar jo pareigūnų, tarnautojų, darbuotojų veiksmai ar neveikimas, žala, priežastinis ryšys tarp veiksmų (neveikimo) ir žalos bei kaltė“¹⁸⁷. Akivaizdu, jog toks teismų požiūris nesiderina su CK 6.271 str. įtvirtintu reglamentavimu. Tačiau nė vienoje byloje, kurioje kaip būtina sąlyga įvardinta kaltė, skundas nebuvo atmetas nesant nustatytai valdžios institucijos kaltei, t.y. praktiškai kaltės reikalavimas nebuvo taikomas, nes reikalavimas būdavo atmetamas kitais pagrindais. Reikia tikėtis, kad ateityje kaltės, kaip privalomos sąlygos CK 6.271 str. atveju, reikalavimas administracinių teismų praktikoje nebus nurodomas.

¹⁸⁵ LVAT 2007 m. gegužės 11 d. nutartis a. b. K. B. v. Lietuvos valstybė, Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba, Nr. A⁴-481/2007, kat. 6.7; 15.2 (S); analogiška pozicija išreikšta ir LVAT 2006 m. balandžio 5 d. nutartyje a. b. J. K. v. Lietuvos valstybė, Nr. A¹⁵-880/2006, kat. 15.2 (S); LVAT 2007 m. liepos 19 d. nutartyje a. b. S. S. v. Šiaulių valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, Nr. A¹⁷-714/2007, kat. 15.2; 25 (S) ir kitose bylose.

¹⁸⁶ LVAT 2007 m. sausio 16 d. nutartis a. b. R. J. v. Lietuvos Respublika, Nr. A¹¹-85/2007, kat. 15.2; 46 (S).

¹⁸⁷ Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimas a. b. E. Vainorius v. Šiaulių tardymo izoliatorius, Nr. I-1940-257/2007.

Išvados

1. CK 6.271 str. taikytinas tiek kalbant apie įstatymų leidžiamosios, tiek ir apie vykdomosios valdžios viešąją civilinę atsakomybę. Tokia pozicija ryškėja ir administracinių teismų praktikoje. Tokiai pozicijai pritartina, nes teisinėje valstybėje negalima tokia situacija, kai valdžios institucijai padarius žalą, jai pavyktų išvengti pareigos žalą atlyginti.
2. Administracinių teismų praktikoje būtina aiškiai išskirti reikalavimą panaikinti ar pakeisti valdžios institucijos aktą ir reikalavimą priteisti dėl tokio akto padarytą žalą. Negalimos situacijos, kai siekiant priteisti žalos atlyginimą iš ją padariusios valdžios institucijos, būtų reikalaujama, kad toks aktas būtų pripažintas negaliojančiu dar prieš kreipiantis dėl žalos atlyginimo ar reikalavimas panaikinti aktą būtų pareiškiamas teismui, nagrinėjančiam bylą dėl žalos atlyginimo. Akto neteisėtumo, jei jo (aktas) galiojimas nebuvo tirtas kompetentingų subjektų, klausimas turi būti sprendžiamas reikalavimą atlyginti žalą nagrinėjančio teismo. Administraciniai teismai neretai minėtus du savarankiškus reikalavimus sutapatina, tuo apsunkindami žalos atlyginimą ar apskritai padarydami jį neįmanomu. Tokia teismų praktika turi būti keičiama.
3. Vyraujanti administracinių teismų praktika nepripažįsta nukentėjusiojo teisės reikalauti atlyginti žalą, padarytą valdžios institucijų administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos metu (išskyrus CK 6.272 str.). Tokią situaciją iš esmės sukūrė pats Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas, atribojęs viešojo administravimo ir administracinių teisės pažeidimų bylų teiseną. Tačiau net ir esant tokiam atribojimui, administraciniai teismai turėtų tiesiogiai taikyti Konstituciją ir priteisti asmeniui jam padarytą neturtinę žalą.
4. Dažnai teismai reikalauja nustatyti tiesioginį priežastinį ryšį tarp valdžios institucijų neteisėtų aktų ir asmeniui padarytos žalos. Tokia pozicija nepagrįsta nei teisės normomis, nei doktrina, nei bendrosios kompetencijos teismų praktika. Ši administracinių teismų pozicija siaurina valstybės atsakomybės ribas daugiau nei nustatyta įstatymo, todėl vertintina neigiamai.

Santrauka

Būtinumas atlyginti padarytą žalą yra konstitucinis principas. Šią pareigą turi ir valdžios institucijos, nepaisant to, jog žala padaroma viešosios teisės reguliuojamoje srityje. Valdžios institucijų civilinės deliktinės atsakomybės klausimai reglamentuojami Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.271 str. ir 6.272 str. Tinkamas šių normų aiškinimas ir taikymas teismų praktikoje yra nukentėjusiojo garantija gauti patirtos žalos atlyginimą.

Darbe analizuojamas Civilinio kodekso 6.271 str. taikymas Lietuvos administracinių teismų praktikoje. Aiškinamasi šios normos apimtis, joje įtvirtintos civilinės atsakomybės sąlygos. Daugiausia dėmesio skiriama įstatymų leidėjo, neteisėtų veiksmų ir neturtinės žalos atlyginimo klausimams. Autoriaus nuomone, Civilinio kodekso 6.271 str. įtvirtintas reguliavimas apima ir įstatymų leidžiamosios valdžios atsakomybę. Tokios pozicijos laikytis linksta ir administraciniai teismai, tačiau vienareikšmės ir aiškios pozicijos šiuo klausimu kol kas nėra. Sprendami valdžios institucijos neteisėtų veiksmų klausimą teismai neretai sutapatina teisės akto galiojimo ir neteisėtumo kaip valstybės civilinės deliktinės atsakomybės sąlygas. Toks sutapatinimas yra nepagrįstas ir gali lemti sudėtingesnį teisės į patirtos žalos atlyginimą įgyvendinimą arba tokios teisės paneigimą. Teismai taip pat nepriteisia asmenims neturtinės žalos, padarytos administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos metu. Tokia situacija kilo, kai Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas atribojo viešojo administravimo ir minėtos teisena sritis. Nepaisant tokio apribojimo, lieka neaišku, kodėl teismai šiose bylose tiesiogiai netaiko Konstitucijos ir ja remiantis nepriteisia neturtinės žalos atlyginimo. Taip pat kritikuotina teismų pozicija reikalauti nustatyti tiesioginį priežastinį ryšį tarp neteisėtų valdžios institucijų veiksmų ir asmeniui padarytos žalos. Toks reikalavimas nėra pagrįstas nei teise, nei doktrina, nei bendrosios kompetencijos teismų praktika. Visos paminėtos problemos, kylančios administracinių teismų praktikoje, gali riboti asmens teisę į teisingą žalos atlyginimą.

Zusammenfassung

Anwendung von Artikel 6.271 des Zivilgesetzbuches in der Praxis des Verwaltungsgerichtes von Litauen

Application of Article 6.271 of the Civil Code in the Lithuanian Administrative Court's Practice

Die Haftungspflicht ist das Verfassungsgebot. Auch die staatliche Gewalt hat diese Pflicht, obwohl Schaden im Bereich des öffentlichen Rechts verursacht wird. Die zivilrechtliche Haftung der staatlichen Gewalt ist in dem Zivilgesetzbuch von Litauen verankert. Richtige Deutung und Anwendung diesen Normen in der Gerichtspraxis ist die Gewährleistung eines Opfers einen Schadenersatz zu bekommen.

Es wird der Artikel 6.271 des Zivilgesetzbuches von Litauen ausgewertet. Es wird die Sphäre diesen Aufsatz und die Haftungsbedingungen gehandelt. Die Rücksicht wird auf die Probleme der Haftung von der legislativen Gewalt, der rechtswidrigen Handlungen und der Schadenausgleich genommen. Nach der Meinung des Verfassers ist die zivilrechtliche Haftung des Gesetzgebers auch in dem Zivilgesetzbuch verankert. Die Stellungnahme von dem Verwaltungsgericht ist heutzutage nicht deutlich. In die Gerichtspraxis werden die Geltung der Gesetze und die rechtswidrigen Handlungen als die Haftungsbedingung gleichgemacht. Solche Nivellierung kann die Schadenausgleich erschweren oder ausgeschlossen. Immaterialeren Schadenserstattung ist in der Ordnung des Polizeirechts unmöglich, weil der Verwaltungsgerichtshof von Litauen solche Ordnung von dem Verwaltungsrecht ausgeschlossen hat. Die Ausnahme von Gericht der unmittelbaren ursächlichen Verknüpfung festzustellen ist auch kritisiert, weil diese Ausnahme nicht gerecht ist. Diese Probleme in der Gerichtspraxis können Schadenausgleich erschweren.

Literatūros sąrašas

1. Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014)
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas (Valstybės žinios, 1993, Nr. 6-120)
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas (Valstybės žinios, 1994, Nr. 43-772)
4. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (Valstybės žinios, 1985, Nr. 1-1)
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (Valstybės žinios, Nr. 37-1341; Valstybės žinios, 2002, Nr. 46)
6. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2002, Nr.36-1340)
7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262)
8. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1964, Nr. 19-138)
9. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 485 str. pakeitimo įstatymas (Valstybės žinios, 1997, Nr. 99-2502)
10. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (Valstybės žinios, 1999, Nr. 13-308; Valstybės žinios, 2000, Nr. 85-2566)
11. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (Valstybės žinios, 1999, Nr. 60-1945; Valstybės žinios, 2006, Nr. 77-2975)
12. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 39 str. pakeitimo įstatymas (Valstybės žinios, 2002, Nr.123-5557)
13. Lietuvos Respublikos administracinių ginčų komisijų įstatymas (Valstybės žinios, 1999, Nr. 13-310)
14. Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 56-2228)
15. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymas (Valstybės žinios, 1998, Nr. 110-3024; Valstybės žinios, 2004, Nr. 170-6238)
16. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (Valstybės žinios, 2004, Nr. 63-2243)

17. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 10-236; Valstybės žinios, 2005, Nr. 139-5008)
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 26 d. nutarimas Nr. 932 „Dėl atstovavimo valstybei bylose dėl žalos atlyginimo“ (Valstybės žinios, 2001, Nr. 66-2415)

2. Specialioji literatūra

1. ANDRIUŠKEVIČIUS, Arvydas. *Administracinės teisės principai ir normų ribos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
2. MIKELĖNAS, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003.
3. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
4. PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, Jurgita. *Administracinė justicija: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005.
5. PETKEVIČIUS, Pranas. *Administracinių teisės pažeidimų bylų teiseną*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
6. VAN DAM, Cees. *European Tort Law*. New York: Oxford University Press Inc., 2006.
7. Europos Tarybos dokumentų rinkinys. *Viešasis administravimas ir privatūs asmenys*. Vilnius: Justitia, 2004.
8. POŠKA, Deividas. Administracinių bylų šalių atstovavimo išlaidų atlyginimo probleminiai aspektai. *Teisė*, 2006, t. 60, p. 100-114.
9. SELELIONYTĖ, Simona. Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 79, p. 102-112.
10. SELELIONYTĖ, Simona. Valstybė kaip civilinės deliktinės atsakomybės subjektas. *Jurisprudencija*, 2004, Nr. 59, p. 125-136.

3. Teismų praktika

1. Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „*Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai*“, Valstybės žinios, 2006, Nr. 90-3529, atitaisymas - 2006, Nr. 137.
2. Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 13 d. sprendimas „*Dėl Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 24 straipsnio pakeitimo, 23 ir 32 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai*“, Valstybės žinios, 2003-05-15, Nr. 48-2133.
3. Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarimas „*Dėl Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2000 m. kovo 16 d. redakcija) 1 dalies 9 punkto ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio (1999 m. gruodžio 16 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto bei 23 straipsnio (1994 m. gruodžio 21 d., 2000 m. gruodžio 21 d., 2001 m. gegužės 8 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai*“, Valstybės žinios, 2002, Nr. 113-5057.
4. ETT 1996 m. kovo 5 d. sprendimas sujungtose bylose C-46/93 ir C-48/93, *Brasserie du Pêcheur* ir *Factortame*, ECR I-01029.
5. LVAT 2008 m. vasario 23 d. nutartis a. b. *M. V. v. Šilalės rajono savivaldybė*, Nr. A-756-106/2008, kat. 15.2 (S).
6. LVAT 2008 m. vasario 20 d. nutartis a. b. *D. J. v. Radviliškio rajono savivaldybės administracija*, Nr. A-438-232/2008, kat. 15.2; 15.4 (S).
7. LVAT 2007 m. gruodžio 19 d. nutartis a. b. *M. R. v. Lietuvos valstybė, Vilniaus apskrities viršinininko administracija*, Nr. A¹⁷-1158/2007, kat. 11.9; 15.2 (S).
8. LVAT 2007 m. gruodžio 12 d. a. b. *Ž. Š. v. Lietuvos Respublika*, Nr. A¹⁷ – 1197/2007, kat. 15.2 (S).
9. LVAT nutartis a. b. 2006 m. lapkričio 22 d. *B. T. v. Seimo kontrolierių įstaiga*, Nr. A¹⁵–1982/2006, kat. 25 (S).

10. LVAT 2007 m. lapkričio 20 d. nutartis a. b. *E. B. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹¹-1064/2007, kat. 15.2; 62 (S).
11. LVAT 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis a. b. *R. Š. v. Lietuvos valstybė, Klaipėdos miesto VPK*, Nr. A¹⁷-1001/2007, kat. 15.2; 16.2; 16.4; 16.6 (S).
12. LVAT 2007m. spalio 25 d. nutartis a. b. *J. Z. v. Kauno miesto savivaldybė*, Nr. A⁵-943/07, kat. 15.2 (S).
13. LVAT 2007 m. spalio 17 d. nutartis a. b. *A. R. S. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁷-896/07, kat. 15.2 (S).
14. LVAT 2007 m. spalio 10 d. nutartis a. b. *V. S. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁷-875/2007, kat. 15.2.
15. LVAT 2007 m. spalio 10 d. nutartis a. b. *L. S. v. Radviliškio rajono policijos komisariatas*, Nr. A¹⁷-822/07, kat. 15.2 (S).
16. LVAT 2007 m. spalio 5 d. nutartis a. b. *V. K. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁸-483/2007, kat. 15.2; 15.4 (S).
17. LVAT 2007 m. spalio 4 d. nutartis a. b. *L. S. v. Radviliškio rajono policijos komisariatas*, Nr. A¹⁷-822/2007, kat. 15.2 (S).
18. LVAT 2007 m. rugsėjo 7 d. nutartis a. b. *V.S. v. Lietuvos valstybė, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba*, Nr. A¹⁴-736/07, kat. 15.2; 25 (S).
19. LVAT 2007 m. liepos 19 d. nutartis a. b. *R. Č. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A²-718/2007, kat. 15.2 (S).
20. LVAT 2007 m. liepos 19 d. nutartis a. b. *S. S. v. Šiaulių valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba*, Nr. A¹⁷-714/2007, kat. 15.2; 25 (S).
21. LVAT 2007m. birželio 26 d. nutartis a. b. *Z.M. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁴-653/07, kat. 15.2 (S).
22. LVAT 2007 m. birželio 7 d. nutartis a. b. *T. Š., A. T., B. P., M. Š., L. L., E. Č. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁷-614/2007, kat. 15.2 (S).
23. LVAT 2007 m. gegužės 11 d. nutartis a. b. *K. B. v. Lietuvos valstybė, Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba*, Nr. A⁴-481/2007, kat. 6.7; 15.2 (S).
24. LVAT 2007 m. gegužės 17 d. nutartis a. b. *I. P. V. v. Vilniaus miesto savivaldybė*, Nr. A¹⁷-499/2007, kat. 15.2.
25. LVAT 2007 m. gegužės 5 d. nutartis a. b. *I. M. v. Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt.*, Nr. A¹⁴-470/07, kat. 4; 15.2 (S).

26. LVAT 2007 m. gegužės 5 d. nutartis a. b. *O. Š. v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija ir kt.*, Nr. A²-465/2007, kat. 15.2 (S).
27. LVAT 2007 m. kovo 30 d. a. b. *S. R., Š. V. v. Lietuvos valstybė* Nr. A¹⁰-332/07, kat. 15.2. (S).
28. LVAT 2007 m. kovo 19 d. nutartis a. b. *A. G. v. Šiaulių m. VPK*, Nr. A¹⁴-300/07, kat. 15.2(S).
29. LVAT 2007 m. kovo 13 d. nutartis a. b. *V. P. v. Lietuvos valstybė*, Nr.. A¹¹ – 271/2007, kat. 15.2; 15.4 (S).
30. LVAT 2007 m. kovo 2 d. nutartis a. b. *TŪB „Daimanta“ v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁶-220/2007, kat. 15.2; 15.4 (S).
31. LVAT 2007 m. balandžio 23 d. nutartis a. b. *D. A. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁴-417/2007, kat. 15.2 (S).
32. LVAT 2007 m. balandžio 6 d. nutartis a. b. *L. N. v. Joniškio rajono savivaldybės administracija, Šiaulių apskrities viršininko administracija*, Nr. A²-367/2007, kat. 2.3.4.2 (S).
33. LVAT 2007 m. kovo 19 d. nutartis a. b. *A. G. v. Šiaulių miesto VPK VP EPS*, Nr. A¹⁴-300/07, kat. 15.2.
34. LVAT 2007 m. vasario 23 d. nutartis a. b. *A. B. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁴-180-07, kat. 15.2 (S).
35. LVAT 2007 m. vasario 9 d. nutarimas a. b. *V. S. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁷-170/07, kat. 15.2 (S).
36. LVAT 2007 m. sausio 25 d. nutartis a. b. *A. R., I. T. P. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁷-103/2007, kat. 15.2 (S).
37. LVAT 2007 m. sausio 22 d. nutartis a. b. *UAB „Limedika“ v. Kauno apskrities valstybinė mokesčių inspekcija*, Nr. A6-90/2007, kat. 15.2; 15.4 (S).
38. LVAT 2007 m. sausio 10 d. nutartis a. b. *V. S. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁵-45/2007, kat. 15.2 (S).
39. LVAT 2007 m. sausio 10 d. nutartis a. b. *R. J. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁵-42/2007, kat. 15.2. (S).
40. LVAT 2006 m. gruodžio 12 d. nutartis a. b. *V. S. v. Lietuvos valstybė, Policijos departamentas prie VRM*, Nr. A¹¹-2259/2006, kat. 15.2 (S).
41. LVAT 2006 m. spalio 25 d. a. b. *G. V. v. Policijos departamentas, Kėdainių rajono policijos komisariatas*, A-15-1778/2006, kat. 15.2 (S).

42. LVAT 2006 m. spalio 16 d. nutartis a. b. *R. K. U. v. Šiaulių apskrities valstybinė mokesčių inspekcija*, Nr. A⁶-1584, kat. 15.2 (S).
43. LVAT 2006 m. spalio 11 d. nutartis a. b. *M. R. v. Lietuvos valstybė*, Vilniaus apskrities viršininko administracija, kat. 11.9; 15.2.
44. LVAT 2006 m. rugsėjo 14 d. nutartis a. b. *UAB „Sancta Elena“ v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁸-1358/2006, kat. 25 (S).
45. LVAT 2006 m. rugsėjo 14 d. nutartis a. b. *A. B. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁶-1286/2006, kat. 15.2; 25; 61 (S).
46. LVAT 2006 m. birželio 27 d. nutartis a. b. *V. Z. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹¹-1087/2006, kat. 15.2; 15.4 (S).
47. LVAT 2006 m. birželio 16 d. nutartis a. b. *V. I. v. Kauno valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba*, Nr. A⁴-1030/2006, kat. 15.2.
48. LVAT 2006 m. birželio 16 d. nutartis a. b. *A. Š. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁴-1019-2006, kat. 15.2.
49. LVAT 2006 m. birželio 13 d. nutartis a. b. *V. S. v. Lietuvos valstybė, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas*, Nr. A¹¹-993/2006, kat. 15.2 (S).
50. LVAT 2006 m. balandžio 28 d. nutartis a. b. *R. J. v. Lietuvos valstybė*, Nr. P¹⁴-95-06, kat. 66.11; 66.13.
51. ; LVAT 2006 m. balandžio 14 d. nutartis a. b. *A. M., M. M. M. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A2-899-06, kat. 13.2; 15.2.
52. LVAT 2006 m. balandžio 5 d. nutartyje a. b. *J. K. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁵-880/2006, kat. 15.2 (S).
53. LVAT 2006 m. vasario 21 d. nutartis a. b. *V. N. v. Lietuvos valstybė*, Nr. A15-826/2006, kat. 15.2 (S).
54. LVAT 2006 m. vasario 20 d. nutartis a. b. *S. V. R. v. Telšių apskrities viršininko administracija*, Nr. A¹¹-815/2006, kat. 15.2; 15.4; 2.3.5 (S).
55. LVAT 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis a. b. *A. Nalivaika v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁴-1763-2005, kat. 15.2.
56. LVAT 2005 m. lapkričio 30 d. nutartis a. b. *V. Zaksas v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁰-1806/2005, kat. 15.3; 65.1;
57. LVAT 2005 m. lapkričio 30 d. nutartis a. b. *N. L. v. Migracijos departamentas, Vilniaus m. VPK*, Nr. A¹¹-1802/2005, kat. 15.1; 15.2; 15.4 (S).

58. LVAT 2005 m. lapkričio 30 d. a. b. *V. E. Kazlauskienė v. Lietuvos Respublikos Vyriausybė*, Nr. A¹⁰-1801-05, kat. 15.2; 65.1.
59. LVAT 2005 m. lapkričio 7 d. nutarimas a. b. *R. Bružienė ir kt. v. Utenos rajono savivaldybė ir kt.*, Nr. A⁸-775-05, kat. 11.6.1.4; 15.2; 15.4; 65.1.
60. LVAT 2005 m. spalio 28 d. nutartis a. b. *D. Mikalauskaitė v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁴-1707-05, kat. 15.2.
61. LVAT 2005 m. spalio 28 d. nutartis a. b. *P. Česnulevičius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹¹-1642/2005, kat. 15.2.
62. LVAT 2005 m. spalio 28 d. nutartis a. b. *V.S., G.J., D.G. v. Kauno apskrities viršininko administracija, Kauno miesto savivaldybė*, Nr. A-14-1625/2005, kat. 15.2.
63. LVAT 2005 m. spalio 18 d. nutartis a. b. *E. Kasparavičius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁸-823-05, kat. 15.2; 15.4; 25; 65.1.
64. LVAT 2005 m. spalio 12 d. nutartis a. b. *V. Juodvalkienės II „Interateitis“ v. Lietuvos Respublika*, Nr. A¹¹-1571/2005, kat. 15.1; 15.2.
65. LVAT 2005 m. spalio 7 d. nutartis a. b. *Sigitas Vėjelis v. Lietuvos valstybė*, Nr. A2-1273-05, kat. 15.2.
66. LVAT 2005 m. rugsėjo 30 d. nutartis a. b. *A. Motiejūnienė v. Marijampolės apskrities viršininko administracija*, Nr. A⁴-1129-2005, kat. 15.2
67. LVAT 2005 m. rugsėjo 30 d. nutartis a. b. byloje *R. R., S. T. v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Vilniaus apskrities viršininko administracija*, Nr. A⁵-665/2005, kat. 13.2; 14.3; 15.2.
68. LVAT 2005 m. gegužės 24 d. nutartis a. b. *H. Mickevčius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁵-602/2005, kat. 15.2.
69. LVAT 2005 m. gegužės 10 d. nutartis byloje *S. Blic v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹¹-561/2005, procesinio sprendimo kategorija 15.1; 15.2.
70. LVAT 2005 m. gegužės 10 d. nutartis a. b. *R. K. Urbelis v. Lietuvos Respublikos Vyriausybės*, Nr. A¹¹-528/2005, kat. 15.2.
71. LVAT 2005 m. sausio 18 d. nutartis a. b. Nr. A¹¹-53/2005, kat. 15.2; 15.4; 49.
72. LVAT 2005 m. sausio 11 d. nutartis a. b. *D. Kuzminskienė v. Klaipėdos miesto savivaldybė*, Nr. A¹¹-31/2005, kat. 15.1; 15.2.
73. LVAT 2005 m. vasario 1 d. nutartis a. b. *A. Gedrimas v. Alytaus miesto savivaldybės administracija*, Nr. A¹¹-121/2005, kat. 11.5.3; 15.2.

74. LVAT 2004 m. kovo 1 d. nutartis a. b. *K. Jefremova v. Vidaus reikalų ministerija, Vilniaus m. VPK*, kat. 8.6.1; 19.5.
75. LVAT 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis a. b. *R. Matusevičius v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁴-689-03, kat. 18.2; 18.4.
76. LVAT 2003 m. gruodžio 4 d. nutartis a. b. *K. Jefremova v. Vidaus reikalų ministerija, Vilniaus m. VPK*, Nr. P-160-03, kat. 66.11; 66.13.
77. LVAT 2003 m. birželio 27 d. nutartis a. b. *E. Stasytis v. Lietuvos valstybė*, Nr. A⁵-264/2003.
78. LVAT 2003 m. gegužės 7 d. nutartis a. b. *R. Juodsnukis v. Lietuvos valstybė*, Nr. A¹⁰-457/03.
79. LVAT 2002 m. spalio 18 d. nutartis a. b. *J. Stanulis v. Lukiškių tardymo izoliatorius-kalėjimas*, Nr. A⁶-816/2002.
80. LVAT 2001 m. gruodžio 19 d. nutartis a. b. *Z. Balčiuvienė v. Žemėtvarkos ir žemės departamentas prie ŽŪM*, Nr. A⁴-1083/2001.
81. LVAT 2001 m. balandžio 5 d. nutartis a. b. *A. Balčius v. Vyriausioji rinkimų komisija*, Nr. AS⁷-331/2001.
82. Šiaulių apygardos administracinio teismo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimas a. b. *E. Vainorius v. Šiaulių tardymo izoliatorius*, Nr. I-1940-257/2007.
83. LAT Civilinių bylų skyriaus. 2007 m. gruodžio 28 d. nutartis c. b. *UAB „If draudimas“ v. UAB „Kluonas“*, Nr. 3K-3-580/2007, kat. 42.2.2; 73.1; 73.2.5.8; 114.4; 121.13 (S).
84. LAT Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis c. b. *L. B., I. V., I. Z. A. v. DNSB „Medvėgalis“, UAB „Telšių šiumos tinklai“*, Nr. 3K-7-345/2007, kat. 114.8.2; 44.2.4.1 (S).
85. LAT Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis c. b. *A. Ž. v. UAB „Ranga IV“*, Nr. 3K-3-450/2006, kat. 44.2.4.2; 44.5.2.16 (S).
86. LAT Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 12 d. c. b. *P. D. v. R. V., A. V., T. V., T. V., M. G., I. V., A. V.*, Nr. 3K-3-394/2006, kat. 44.2.4.2; 44.5.2.12; 44.5.2.16 (S).
87. LAT Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 17 d. nutartyje c. b. *K. R. v. Lietuvos valstybė*, Nr. 3K-3-337/2006, kat. 44.2.4.2 (S).
88. LAT Civilinių bylų skyriaus 2005 m. gegužės 11 d. nutartis c. b. *J. A. Jegelevičius v. UAB „Omnitel“*, Nr. 3K-3-297/2005, kat. 44.2.4.2; 44.6.

89. LAT Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 9 d. nutartis c. b. *R. Levandauskas, V. Levandauskienė v. Z. Sinkevičienė, notarė J. Valavičienė, notarė R. Valantejienė*, Nr. 3K-3-156/2005, kat. 44.5.2.1.
90. LAT Civilinių bylų skyriaus 2002 m. balandžio 17 d. nutartis c. b. *B. Leskauskas v. Vilniaus miesto 22-ojo notarų biuro notarė S. Bylinskienė*, Nr. 3K-3-614/2002, kat. 39.2.2.
91. LAT Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 18 d. nutartis c. b. *L. M. Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*, Nr. 3K-3-1140/2001, kat. 39.6.2.12.
92. LAT Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 11 d. nutartis c. b. *V. Toropovas v. Aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono departamento Pakrančių apsaugos tarnyba*, Nr. 3K-7-688/2001, kat. 39.6.2.3.
93. Teisingumo kolegijos 2007 m. gruodžio 13 d. nutartis byloje *K. D. v. Lietuvos valstybė*, kat. 94.5(S).
94. Teisingumo kolegijos 2006 m. lapkričio 27 d. nutartis byloje *Ž. Š. v. Lietuvos Respublika*, kat. 94.5 (S)
95. Teisingumo kolegijos 2006 m. birželio 30 d. nutartis byloje *UAB „Lit-Invest“ v. UAB „Paribys“*, kat. 94.5.
96. Teisingumo kolegijos 2006 m. kovo 31 d. nutartis.
97. Teisingumo kolegijos 2005 m. gruodžio 23 d. nutartis, byloje *A. Nalivaika v. Generalinė prokuratūra* procesinio sprendimo kategorija 94.5.
98. Teisingumo kolegijos 2005 m. gruodžio 19 d. nutartis byloje *V. Rimkus v. Klaipėdos miesto savivaldybė*, kat. 94.5.
99. Teisingumo kolegijos 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis byloje *N. Petraitis v. Visagino policijos komisariatas* procesinio sprendimo kategorija 94.5.
100. Teisingumo kolegijos 2000 m. birželio 22 d. nutartis byloje *P. P. v. notarė D. S.*
101. LVAT 2002 m. sausio 3 d. konsultacija Nr. 1-K.